

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

*Збірник матеріалів
І міжнародної науково-практичної конференції
м. Харків, 20 травня 2016 р.*

**Харків
Харківський національний університет внутрішніх справ
2016**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Сокуренко В. В.	кандидат юридичних наук, доцент	ХНУВС, м. Харків
Головко О. М.	доктор юридичних наук, професор	ХНУВС, м. Харків
Друзь В. А.	доктор біологічних наук, професор	ХДАФК, м. Харків
Срмаков С. С.	доктор педагогічних наук, професор	ХДАФК, м. Харків
Артем'єв В. О.	кандидат психологічних наук, доцент	ХНУВС, м. Харків
Моргунов О. А.	кандидат юридичних наук, доцент	ХНУВС, м. Харків
Забора А. В.	кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент	ХНУВС, м. Харків
Ярещенко О. А.	кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент	ХНУВС, м. Харків
Колісніченко В. В.	кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент	ХНУВС, м. Харків
Осятинський С. О.	начальник відділу міжнародних зв'язків	ХНУВС, м. Харків
Хомко І. Г.	старший викладач	ХДАФК, м. Харків

*Друкується відповідно до доручення
Харківського національного університету внутрішніх справ
від 17.03.2016 № 23.*

О-72

Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів І міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. – Харків : ХНУВС, 2016. – 175 с.

До збірника увійшли роботи науковців, правоохоронців-практиків, ад'юнктів, аспірантів, курсантів, студентів, викладачів вищих навчальних закладів, присвячені проблемам та перспективам професійної підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України.

Збірник буде корисним для науковців, правоохоронців-практиків, ад'юнктів, аспірантів, курсантів, студентів, викладачів ВНЗ.

УДК 351.74(477)(063)
ББК 67.9(4УКР)301.163я431

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016

ЗМІСТ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦІЇ

Сокурєнко В. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ
ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ 8

Алессандро Нанні

INTRODUCTION TO OSCE SMM TO UKRAINE..... 13

Артемьев В. А.

ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИЦИИ
В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ МВД..... 15

Власенко І. В., Шевченко Т. В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
ДО ДІЙ У ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ..... 18

Долженко К. І.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ ОРГАНІМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ..... 20

Дрозд О. Ю.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОХОДЖЕННЯ СТАЖУВАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ
ПОЛІЦІЇ..... 23

Казанчук І. Д.

СПЕЦИФІКА ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У
СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ..... 27

Лижник О. С., Євтушок В. А.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ
ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ
СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАДАЧ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ СОЦІАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ..... 32

Ліпницький В. А.

ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ.....	35
--	----

Моргунов О.А.

РОЛЬ РУКОВОДИТЕЛЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОВД	38
--	----

Мішина Ж. В.

«COMMUNITY POLICING» В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ, ЯК ОДИН З ВИДІВ ЇЇ ВІДКРИТОСТІ ТА ГУМАНІЗАЦІЇ.....	40
--	----

Опацький Р. М.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ, ЯК СУБ'ЄКТУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	44
--	----

Панова О. О.

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	48
--	----

Прокопенко О. Ю.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	52
--	----

Чирик С. В.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ.....	57
--	----

Чумак В. В.

ПІДРОЗДІЛ З АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ «ARAS»: ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЛИТВИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	60
---	----

Шруб І. В.

ПОНЯТТЯ СЛУЖБОВОГО ЧАСУ ТА ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ПОЛІЦЕЙСЬ КИХ.....	63
--	----

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Волохов А. В.

ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ ТА ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ТА
ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ..... 68

Ламаш І. В.

ПОЛІЦЕЙСЬКА ОСВІТА В ШВЕДЦІЇ..... 71

Охріменко І. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ КАДРІВ
НА КЕРІВНІ ПОСАДИ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН..... 75

Сасік А. С.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В КРАЇНАХ
УЧАСНИЦЯХ ШЕНГЕНСЬКОЇ УГОДИ..... 79

Фролова О. Г.

СУЧАСНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ, ПРАВОВІ ТА ІНШІ ПРОБЛЕМИ
ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ І ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ... 83

Чухраєва Г. В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ТА
ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ..... 88

УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ, ВОГНЕВОЇ, ФІЗИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Jedrzejewski Robert, Kolisnichenko V. V., Artemieva H. P.

SOME ISSUES OF LEGAL REGULATION OF PHYSICAL TRAINING WITH-
IN LAW ENFORCEMENT AGENCIES: NOWADAYS REALITY..... 91

Ананченко К. В., Кальченко Д. О., Хацаюк О. В.

ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ КУРСАНТІВ-ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ХНУВС..... 95

Белай С. В., Євтушенко І. В.

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ ОХОРОНИ
ПРАВОПОРЯДКУ ДО ДІЙ В РІЗНОМАНІТНИХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ ЗА
МАСОВОЮ УЧАСТЮ НАСЕЛЕННЯ..... 99

Боровик М. О.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ СИЛОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЖІНОК-КУРСАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ МВС УКРАЇНИ.....	101
--	-----

Бражиненко В. В., Кушенко В. О.

КОРД – СПЕЦНАЗ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ.....	105
---	-----

Варлакова Є. О., Волошина О. В., Галустян О. А., Захаренко Л.

М. ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НА НАВЧАННЯ І СЛУЖБУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ КУРСАНТІВ (СЛУХАЧІВ) НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.....	107
---	-----

Гаврик С. Ю., Черніков А. І.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОГНЕВОЙ ПОДГОТОВКИ ПОЛИЦЕЙСКИХ.....	111
---	-----

Горська М. О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	116
--	-----

Євдокімова О. О., Посохова Я. С.

ПАТРУЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕН ТИЧНОСТІ.....	120
--	-----

Забора А. В., Сагайдак С. Н.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ ПОЛИЦИИ СРЕДСТВАМИ СПЕЦИАЛЬНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ.....	124
--	-----

Івлєв О. М., Моргунов О. А.

УДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ).....	129
---	-----

Камасєв О. І., Колєсніков В. В.

СПОРТИВНЫЙ СТИЛЬ ЖИЗНИ КАК ОСНОВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИЦЕЙСКИХ.....	133
---	-----

Ковальов І. М.

ЩОДО З'ЯСУВАННЯ ЗМІСТУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ВИДУ ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	137
--	-----

Ковбаса Ю. В.

ПСИХОЛОГІЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	141
--	-----

Колісник Т. В. ІНСТИТУТ НАСТАВНИЦТВА ЯК ФОРМА IN-FIELD TRAINING ТА ІНШІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	144
Комісаров О. Г. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	146
Логачев М. Г. ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ ПЕРСОНАЛОМ ПОЛІЦІЇ.....	150
Покайчук В. Я., Поливанюк В. Д. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	154
Ніколаєв О. Т., Бахчеван Є. Ф. ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНИХ ТА ТАКТИКО- СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАНЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	157
Столяров Д. В. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС ТА США.....	160
Федоров В. В., Владимиров М. В., Бальва А. Ф., Луценко И. С. ПРОБЛЕМЫ И ОСОБЕННОСТИ ОГНЕВОЙ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ УКРАИНЫ.....	164
Хацаюк О. В., Соколов О. А. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО – ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ- ПРАВООХОРОНЦІВ ХНУВС ТА НАНГУ.....	167
Ярещенко О. А., Сергиенко В. В. ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ СЛУШАТЕЛЕЙ ПАТРУЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ К ПРИМЕНЕНИЮ ИМИ МЕР ПОЛИЦЕЙСКОГО ПРИНУЖДЕНИЯ.....	170

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦІЇ**

УДК 351.74(477)

В. В. Сокурєнко,

кандидат юридичних наук, доцент,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ
ПОЛІЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА
МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Розглянуто особливості професійного навчання працівників поліції закордонних країн: Польщі, США, Канади та напрями його застосування у професійному навчанні працівників Національної поліції України. Зроблено наголос на вдосконаленні практичної спрямованості освітнього процесу працівників Національної поліції, а також використанні сучасних методів навчання за всіма напрямками їх професійної підготовки.

Ключові слова: поліція, освітній процес, професійне навчання.

В умовах розбудови діяльності правоохоронних органів нашої держави особливу увагу сьогодні привертають питання, що пов'язані зі здійсненням належної професійної підготовки їх особового складу.

Це викликано, по-перше, поступовим переходом діяльності вітчизняних силових структур, в тому числі й Національної поліції України, до Європейських стандартів навчання, по-друге, збройна агресія, що відбувається на сході нашої держави зумовлює перегляд змісту навчання працівників поліції, які виконують професійні обов'язки в зоні антитерористичної операції, по-третє, на сьогодні зростає кількість протиправних діянь, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та вибухівки, сучасних інформаційних технологій, на ґрунті расової нетерпимості, ксенофобії тощо.

Усе вищезазначене потребує від усього особового складу Національної поліції володіння сучасними професійними знаннями та навичками щодо протидії злочинності, груповим порушенням публічної безпеки та порядку, виявлення та знешкодження організованих злочинних груп тощо.

Безумовно, що в цьому контексті важливу роль має відігравати вивчення найкращого вітчизняного та закордонного досвіду підготовки фахівців. Спираючись на вищевикладене, у своїй роботі ми зупинимось на деяких

питаннях, які, на нашу думку, мають підняти на новий рівень організацію освітнього процесу у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, практичних підрозділах Національної поліції України та поліпшити загальний професійний рівень майбутніх фахівців правоохоронної сфери.

Якщо ми проаналізуємо стандарти навчання поліцейських, які пропонуються Міністерством юстиції США, то зможемо побачити, що до обов'язкових навчальних дисциплін віднесені: поведження зогнепальною зброєю, навички самооборони, спеціальна фізична підготовка, тактика патрулювання, перша медична допомога, оформлення процесуальних документів, навички володіння комп'ютером, культурна різноманітність і толерантність, стратегії community policing, управління конфліктами та навички медіації [1].

Отже, на нашу думку, має бути враховано при розробці нових галузевих стандартів підготовки курсантів та слухачів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання за спеціальностями «Право»

та «Правоохоронна діяльність», а також при розробці програм первинної професійної підготовки та післядипломної освіти працівників Національної поліції. Слід також звернути увагу на необхідність збільшення терміну первинної професійної підготовки майбутніх працівників поліції до 6 місяців (850 годин загального навантаження). Звернемо увагу й на те, що у США велика увага приділяється практичній підготовці випускників академії поліції. Після її закінчення випускники проходять попередню «адаптацію» у практичному підрозділі тривалістю 2 тижні.

За цей період новачки пристосовуються до нової обстановки, знайомляться з інструкторами наставниками, які готуватимуть їх до практичної роботи. Підготовка розпочинається з того, що весь керівний склад відділу поліції знайомиться з новоприбулими. Новачки отримують «Практичний посібник з підготовки поліцейських» і «Щоденник-довідник з підготовки», в якому фіксується хід підготовки, успіхи і невдачі, звіт про обсяг отриманих знань. Поліцейські стажисти відвідують місця, де їм доведеться бути під час виконання службових обов'язків (лікарні, установи, суди), знайомляться з їх роботою та документациєю, вчать скласти документи. Двотижнева підготовка служить «містком» для переходу до 16-тижневої (640 годин) програми практичної підготовки, яка здійснюється для полегшення переходу від статусу випускника поліцейської академії до посади співробітника підрозділу поліції.

Схожа ситуація склалася й при навчанні поліцейських Канади. Стандартна програма підготовки кадета поліції складає 6 місяців (24 тижні). Навчання проводиться двома мовами, типовий навчальний день триває з 6-00 ранку до 4-30 вечора, однак в програмі можуть бути передбачені й практичні заходи, що відбуваються після зазначеного часу.

Навчальна програма включає в себе багато інтерактивних заходів: практичні сценарії, тематичні дослідження, рольові ігри, лекції, дискусії,

презентації та групову роботу. Вона розрахована на 785 годин, у тому числі:

- Прикладні поліцейські науки (373 години).
- Поліцейська тактика захисту (75 годин).
- Водіння автотранспорту (65 годин).
- Вогнева підготовка (64 години).
- Фізична підготовка (45 годин).
- Корпоративна та стройова підготовка (48 годин).
- Інші практичні заходи, екзамени (115 годин).

Після закінчення закладу, навчання кадета триває ще 6 місяців у практичному підрозділі в рамках інституту наставництва (програма «Польовий коучинг»). Під час цієї програми поліцейський виконує професійні обов'язки під керівництвом досвідченого наставника [2].

Підготовка працівників поліції Польщі складається з різних рівнів і включає наступні стадії:

1. Базова підготовка. Основні завдання: розвиток базових навичок

та практичної техніки для виконання основних поліцейських обов'язків. Особи, які пройшли підготовку цього типу, що проводиться в центрах підготовки поліцейських та є обов'язковою для початківців, призначаються на нижчі посади. З 2001 року базова підготовка офіцерів польської поліції спрямована на набуття суто спеціальних навичок. Крім теоретичних знань, офіцери поліції набувають і покращують практичні навички, необхідні для виконання завдань, які будуть виконувати після закінчення підготовки. Протягом підготовки велика увага приділяється формуванню в офіцерів поліції наступних рис: самодисципліна, чесність, обов'язковість, відповідальність і мужність. Базова підготовка складається з двох стадій.

а) Першу стадію базової підготовки проходять офіцери підрозділів профілактики, кримінальної поліції та допоміжних служб, а її тривалість становить 15 тижнів. Після закінчення цієї стадії офіцери поліції допоміжних служб можуть призначатися на посади в своїх підрозділах. Програма включає питання, що стосуються базових знань і вмінь, зокрема, в наступних сферах: правові питання; принципи професійної етики поліцейського та прав людини; користування засобами радіозв'язку та інформаційних систем; ідентифікація осіб; використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї; надання першої допомоги потерпілому; затримання особи тощо.

б) Офіцери поліції підрозділів з профілактики злочинності та кримінальної поліції повинні пройти другу стадію базової підготовки – спеціальну підготовку, тривалість якої визначається характером майбутньої посади. У середньому вона триває близько чотирьох місяців. Програму навчання для цієї стадії вибирають відповідно до спеціалізації групи: профілактика злочинності, контроль за дорожнім рухом, оперативна робота, експертологія, оперативна техніка. Закінчується ця стадія іспитами, які дозволяють встановити, чи засвоїв офіцер професійні знання та навички, необхідні для виконання майбутніх службових завдань. Успішна здача

іспитує обов'язковою умовою для присвоєння молодшого офіцерського звання.

2. Спеціальна підготовка (середній рівень). Кандидатами на навчання є особи, які пройшли базову підготовку. Спеціальну підготовку проходять офіцери поліції для виконання завдань у межах якоїсь певної області і отримують середню професійну кваліфікацію. Офіцери патрульної служби та служби профілактики злочинності проходять підготовку, яка дозволяє їм отримати призначення на посади окружного констебля, чергового офіцера, командира взводу патрульної служби та служб швидкого реагування, командира взводу профілактики злочинності. Офіцери кримінальної поліції проходять підготовку для роботи в оперативно-розшуковій службі, а також службі по боротьбі з економічними злочинами.

3. Вища професійна підготовка (вища освіта і післядипломне навчання) здійснюється Вищою школою поліції в Щитно. Кандидатами на навчання є особи, які пройшли базову і спеціальну підготовку. Школа дає своїм студентам знання, необхідні для отримання офіцерського звання і призначення на посади командного складу. Крім того, цей навчальний заклад забезпечує післядипломне навчання випускникам, що спеціалізуються в різних сферах правоохоронної діяльності.

Професійна підготовка працівників поліції Польщі організована таким чином:

- централізоване підвищення кваліфікації – здійснюється навчальними підрозділами поліції, відбувається у формі спеціалізованих курсів, відповідно до програм, затверджених офіційними наказами головного коменданта поліції;

- локальне підвищення кваліфікації – має «польовий» характер, що здійснюється підрозділами поліції або структурними одиницями цих підрозділів;

- зовнішнє підвищення кваліфікації – організоване поза поліцейськими підрозділами у ситуації, коли навчальні проблеми з різних причин не можуть бути вирішені у рамках центрального або локального підвищення кваліфікації (наприклад підвищення кваліфікації у цивільному навчальному закладі) [3].

Слід звернути увагу на такий компонент підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів за кордоном, як використання в процесі професійної підготовки сучасних інформаційно-комунікаційних технологій взагалі та технологій дистанційного навчання зокрема.

Міжнародні стандарти підготовки працівників правоохоронних органів свідчать про широке використання можливостей цього виду навчання у підготовці поліцейських. Це, наприклад дозволяє:

- створити електронні бази навчальних матеріалів, які є доступними для осіб, що проходять навчання у будь-який час та в будь-якому місці;

- організувати постійний зворотній зв'язок слухача з викладачем, надавати допомогу та своєчасні консультації ти, хто цього потребує;
- винести частину теоретичного навчального матеріалу на самостійну роботу, звільнивши тим самим час на відпрацювання практичних навичок та дій, які супроводжують діяльність працівника правоохоронного органу, тощо.

Проведене дослідження дозволяє нам зробити відповідні висновки та узагальнення.

1. Процес підготовки працівників правоохоронних потребує подальшої оптимізації та вдосконалення з урахуванням передових національних і міжнародних стандартів.

2. Сучасні реалії вимагають розробки державних стандартів вищої освіти у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій із запровадженням принципу спеціалізації.

3. Вбачається необхідним перегляд програм підготовки фахівців, які існують зараз, із метою їх оптимізації та скорочення (виключення) навчальних дисциплін, які вивчаються у загальноосвітніх навчальних закладах або не відповідають сфері діяльності МВС України та Національної поліції України, із одночасним збільшенням кількості практико-орієнтованих дисциплін і дисциплін професійного спрямування.

4. Слід передбачати практичне стажування для випускників програм первинної професійної підготовки (працівників патрульної поліції) після закінчення вищого навчального закладу. Вважаємо, що після закінчення програми він повинен деякий час виконувати обов'язки під керівництвом наставника, задля належної адаптації для роботи у органах та підрозділах Національної поліції.

5. Необхідно продовжити практику залучення працівників практичних підрозділів Національної поліції до проведення навчальних занять з курсантами та слухачами курсів підвищення кваліфікації у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, широко застосувати в освітньому процесі методи активного навчання.

6. Слід продовжувати системне застосування в освітньому процесі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі технологій дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Reaves B. A. State and Local Law Enforcement Training Academies, 2006 : Bureau of Justice Statistics Special Report : February 2009, NCJ 222987 : Revised 4/14/09 [Електронний ресурс] / Brian A. Reaves. – U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, [2009]. – 15 p. – Режим доступу: <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/slleta06.pdf>.*

2. *Cadet training* [Електронний ресурс] // *Royal Canadian Mounted Police* : [офіц. сайт Королівської канадської кінної поліції]. – Date modified: 2016-05-01. – Режим доступу: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/cadet-training>.

3. *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 kwietnia 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków odbywania szkoleń zawodowych oraz doskonalenia zawodowego w Policji* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20150000593>.

Одержано 15.04.2016

UDK 351.74(477)

Alessandro Nanni,

monitoring officer of the Special Monitoring Mission of OSCE on Ukraine, Italy

INTRODUCTION TO OSCE SMM TO UKRAINE

Preamble. The OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM) is one of the many OSCE field missions. The SMM is not in a position to decide or comment on deployment of other missions by the OSCE. The SMM was deployed following a request to the OSCE by Ukraine's government and was agreed by all 57 OSCE's participating States. Like in the case of the SMM, the decision on deployment of other missions will have to be taken by the 57 OSCE participating States in Vienna. The SMM co-operates with the OSCE executive structures and relevant actors of the international community, such as the United Nations and the Council of Europe, in order to reduce tensions and foster peace, stability and security; and to monitor and support the implementation of all OSCE principles and commitments. The SMM is an unarmed civilian Mission, operating under the principles of impartiality and transparency. The OSCE has a comprehensive approach to security that encompasses politico-military, economic and environmental, and human aspects as well as arms control, human rights, national minorities, counter-terrorism.

Mandate of SMM. The main tasks of the mission, among other, are the following:

- gather information and report on the security situation in the area of operation;
- monitor and support respect for human rights and fundamental freedoms, including the rights of persons belonging to national minorities;
- facilitate the dialogue on the ground in order to reduce tensions and promote normalization of the situation.

The basic principles of the mandate are: transparency, impartiality, neutrality. The *daily reports* of the SMM are published in three languages English, Ukrainian and Russian on the official website of the Mission.

Dialogue Facilitation. The key features of dialogue facilitation are the same as for mediation. However, dialogue facilitation represents a distinct approach insofar as it is "a more open-ended communication process between conflict parties in order to foster mutual understanding, recognition, empathy and trust. These can be one-off conversations, or go on over a longer period of time. Although dialogues can lead to very concrete decisions and actions, the primary aim is not to reach a specific settlement, but to gain a better understanding of the different perspectives involved in a conflict.

The dialogue is one of the aspects that some of the European law enforcement institutions have developed for their operational needs. For this purpose methods have been considered to policing situations which are or might become dangerous in everyday police work and major events such as demonstrations. In this regards National Police tactics have been implemented, in order to build dialogue, de-escalation and non-confrontation. The aforesaid tactics include nationally trained commanders, uniformed police officers in mobile units, dialogue police officers. The new approach dedicated to dialogue strategies is the result of proper research in different European countries both at high risk demonstrations and football matches. Earlier perceptions of crowds as always being dangerous, has been replaced by modern crowd psychology which includes specific processes within groups and between groups. Special tactics now consist of an integrated strategy based on principles which can prevent and de-escalate conflicts, through the use of facilitation, communication, knowledge. By applying these principles a fruitful self-policing (for example crowds taking care of the order by themselves) can be encouraged. The new approach can support the Police to learn and understand more about the cultural norms of the crowds and their legitimate intentions, to facilitate peaceful protests, to communicate the intentions of the Police.

Language and communication in conflict resolution. Language in action can be seen in terms of verbal, non-verbal and written media. What defines human's humanity is language which is the vehicle of communication. Language is regarded by experts as the key to the heart of a people. Language and communication, therefore, are very crucial in the management and resolution of conflicts or disputes between the two parties in conflicts. Peace is a desirable condition but conflicts are inevitable in any society. In view of this, language, information and communication are very essential in promoting, preventing and resolving conflict situations. Negotiation or dialogue can only take place where exchanging and sharing of information is possible. Communication, therefore, is the goal of language as mutual agreement is the goal of conflict resolution.

Communication. Is the process of obtaining information or expressing thought and feelings. Going by this definition, it is obvious that human beings are naturally communicators. It is seen as a process. Its main characteristics are the following: it takes place between two or more people, there has to be a message, which is sent from one person to another, that message is sent through a medium, the received message will generate or provoke appropriate behaviour or reaction.

Communication verbally and non-verbally. Negotiations can only take place when communication is made to another person that a conflict has been identified and the communicator wishes to settle it. Effective communicator is the one that can facilitate dialogue while communicating.

Active listening. A good mediator displays effective listening skills. He inculcates the habit of wanting to listen to people more than engaging in talking nineteen to dozen i.e. talking too much. When a mediator becomes an active listener, he or she will be able to identify the fear, suspicion, lies, truths, interests, understanding, doubts, desires, feelings, distrust, misinterpretations, misinformation as well as other pretensions of the parties involved in the conflict situations.

Recommendations:

1. Many communication channels should be opened and utilized in settling disputes.
2. Language and communication skills should be effectively used during the process of sharing and exchanging information between individuals, groups, communities and parties in conflicts.
3. Also confidence must be reposed in the mediators, volunteers and the parties in conflicts
4. Parties in conflict should be able to talk freely about their feelings, concerns, interests, needs, fears.
5. The cultural values of the parties involved in conflicts must be understood and respected.
6. The language must package and communicate justice and peace.

Одержано 28.04.2016

Розкрито організаційну структуру, функції та цілі Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні. Визначено ознаки та особливості сприянню встановлення діалогу, а також надано авторське визначення питанням вирішення конфліктних ситуацій.

УДК 351.74(477)

В. А. Артемьев,

*кандидат психологических наук, доцент,
профессор кафедры специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел*

ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИЦИИ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ МВД

Представлены результаты проведенного системного и комплексного анализа административной деятельности и совершенствования управления Национальной полицией в условиях реформирования системы

МВД. Изучены основные проблемы административной деятельности и организации системы управления ОВД.

Ключевые слова: административное право, административная деятельность, реформа, Национальная полиция.

Среди функций, возложенных на полицию Украины, является осуществление администрирования, которое занимает определяющее место и является наиболее представительной по своему объему. Основное число работников органов внутренних дел связано с выполнением именно этой функции. В основе ее осуществления лежат административно-правовые средства, которые направлены на охрану общественного порядка и безопасности [4; 6]. Административная деятельность полиции определена нормами административного права. Руководствуясь административным законодательством, работники Национальной полиции осуществляют административно-правовые отношения с организациями всех форм собственности, их должностными лицами и гражданами [2].

Форма административной деятельности полиции представляет собой совокупность однородных групп административных действий по своему характеру и правовой основе, которое осуществляется с целью обеспечения общественного порядка и безопасности.

В связи с этим, **целью исследования** являлось проведение системного и комплексного анализа административной деятельности и совершенствования управления Национальной полицией в условиях реформирования системы МВД.

Система ОВД в данный период оказывается в особо сложных условиях, так как выступает на стыке преобразования общества и обязана с одной стороны сохранить стабильность правопорядка основанном на предшествующих нормах отношений, а с другой обеспечить защиту новых форм отношений, нормы которых только складываются и не имеют достаточной силы. Возникающие конфликты на данной почве представляет особую сложность в организации административной деятельности и самого управления ОВД в данный период.

Административная деятельность, будучи неразрывно связана с административным правом, претерпевает существенные изменения в условиях реформирования системы МВД. В связи с этим возникают проблемы неуклонного соблюдения законов, укрепление дисциплины в государственном управлении. В тоже время особое значение приобретает содержание и сущность законности дисциплины, способы и гарантии ее обеспечения, необходимости надзора и контроля за законностью в государственном управлении [3; 5].

Также необходимо отметить, что современная административная реформа, повлекла за собой серьезную реорганизацию структуры всей системы ОВД, это привело к необходимости кадровых перестановок, а именно, изменение системы служебной подготовки полицейских и их численного состава, повышение престижности профессии и т.д.

Анализируя положительные и отрицательные стороны управления в административной деятельности в условиях реформирования системы МВД Украины, необходимо отметить, что управление органами внутренних дел является целостной системой и является структурным образованием, которое само подчиняется и управляется вышестоящими государственными инстанциями. Следовательно, ее нельзя рассматривать как автономную систему.

Государство, выступая реформатором и действующим субъектом реформирования, ставит задачу повышения эффективности деятельности МВД Украины в обеспечении безопасности, защиты прав и свобод человека и гражданина как основную цель осуществления административной реформы, что требует рассмотрения структуры построения административной деятельности ОВД как целостной «субъект-объектно-средовой» системы [2].

Перспективы исследования. Анализ научной литературы и документов, рассматривающий проблему проведения реформы ОВД Украины указывает на необходимость в научно-обоснованной разработке теории реформирования системы МВД, изучении механизмов построения и организации системы МВС, как целостной системы.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. *Артемов В. А. Пути повышения эффективности психофизической подготовки будущих сотрудников правоохранительных структур / В. А. Артемов, О. Н. Назаренко, О. А. Яреченко // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях. – 2005. – С. 10–11.*
2. *Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення / О. М. Бандурка. – Харків : Основа, 1999. – 440 с.*
3. *Венедиктов В. С. Правоохоронні технології як об'єкт інноваційної діяльності / В. С. Венедиктов, І. В. Зозуля, С. Г. Перцов // Право і Безпека. – 2003. – Т. 2, № 1. – С. 7–11.*
4. *Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII. – Харків : ХНУВС, 2015. – 112 с.*
5. *Зозуля І. В. Реформування системи МВС України: загальні проблеми / І. В. Зозуля // Право України. – 2004. – Т. 3, № 2. – С. 53–59.*
6. *Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>.*

Одержано 07.04.2016

Представлено результати проведеного системного і комплексного аналізу адміністративної діяльності та вдосконалення управління Національною

поліцією в умовах реформування системи МВС. Вивчено основні проблеми адміністративної діяльності та організації системи управління ОВС.

УДК 351.74(477)

І. В. Власенко,

кандидат технічних наук, доцент,

професор кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Т. В. Шевченко,

викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Роботу присвячено актуальному питанню вдосконалення нормативно-правового регулювання захищеності працівника національної поліції під час виконання своїх службових обов'язків в умовах виникнення екстремальних ситуацій.

Ключові слова: *екстремальні умови, екстремальні ситуації, нормативно-правовий аспект.*

Вступ. У час реформування системи правоохоронних органів, а також при активному залученні працівників національної поліції до участі у антитерористичній операції проблеми безпеки працівників правоохоронних органів стоять особливо гостро та становлять національні інтереси держави.

Згідно зі ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Реалії сьогодення, не проста політико-економічна ситуація у державі та підвищенні криміногенної обстановки в Україні вимагають від держави рішучих заходів що до забезпечення національної безпеки та, в особливу чергу, безпеки правоохоронців.

За останні роки різко збільшилась кількість фактів групових порушень громадського порядку, а також різного роду нападів на працівників ОВС, тому дуже різко постає питання забезпечення громадського порядку та законності і, як наслідок, – забезпечення особистої безпеки працівників в екстремальних умовах.

Встановлення саме юридичного аспекту є вирішальним та рушійним напрямком найефективнішого вирішення даної проблеми.

Слід зазначити, що у ряді розвинених європейських країн, таких як Франція, Німеччина та Великобританія, співробітники поліції мають

суттєвий рівень юридичного захисту не тільки під час надзвичайних ситуацій, а й навіть при найменшій загрозі їх виникнення, що дозволяє їм почувати себе захищеними і, як наслідок, суттєво підвищує показник ефективного виконання покладених на них обов'язків.

Варто зазначити, що проблемні питання дій працівників національної поліції в екстремальних ситуаціях, з точки зору юридичного забезпечення, у своїх роботах висвітлювали такі вітчизняні вчені, як О. М. Бандурка, О. В. Тимченко, О. В. Шаповалов, М. І. Іншин, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, Я. Ю. Кондратьєв, Ю. Ф. Кравченко, М. В. Корнієнко, С. О. Кузнichenko, В. Г. Лукашевич, Н. П. Матюхіна, О. І. Остапенко, В. П. Петков, С. В. Петков, О. П. Рябенко та інші.

Актуальність напрямку дослідження полягає у тому, що велика кількість правоохоронців стають жертвами екстремальних ситуацій, внаслідок, у тому числі, недостатнього нормативно-правового забезпечення

дій працівників національної поліції у екстремальних умовах.

Мета дослідження даного питання – вивчення впливу екстремальних ситуацій на працівників правоохоронних органів та висвітлення практичних рекомендацій щодо нормативного врегулювання дій працівників національної поліції в екстремальних умовах.

Проведені дослідження та аналіз висновків вітчизняних науковців дає змогу стверджувати, що, працівник національної поліції під час виконання своїх службових обов'язків, у момент настання екстремальних ситуацій є недостатньо захищеним з боку держави, у тому числі через відсутність у відсутність у нормативній базі МВС України поняття екстремальної ситуації. Виходячи з об'єктивних обставин, складається ситуація, коли екстремальна ситуація як відображення об'єктивної реальності виникає, обставини події змушують працівника поліції діяти відповідно до обстановки, що склалася, а під час юридичної оцінки ситуації в цілому і прийнятті процесуального рішення за фактом, у зв'язку з відсутністю поняття «екстремальна ситуація», працівник поліції не знаходиться під захистом закону та держави, а й, як найчастіше буває, притягується до дисциплінарної, а інколи і кримінальної, відповідальності.

Таким чином ситуація, що склалася не тільки негативно впливає на роботу окремих працівників національної поліції, а ще й демотивує інших працівників правоохоронних органів виконувати свої професійні обов'язки через ризик, у зв'язку з недосконалістю нормативно-правової бази, бути покараним за свої дії що ставить під загрозу не тільки ефективність роботи національної поліції як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а ще й національну безпеку України в цілому.

Висновок. Нами запропоновано внести до нормативної бази системи Міністерства внутрішніх справ України поняття екстремальної ситуації, де окреслити певне коло повноважень та обов'язків громадян та працівників правоохоронних органів при виникненні екстремальної ситуації. На нашу думку, нормативне визначення екстремальних ситуацій у діяльності працівників правоохоронних органів дасть змогу вирішити найбільш проблемні питання особистої безпеки працівників правоохоронних органів та забезпечать більш ефективне виконання покладених на національну поліцію обов'язків, в умовах реформування системи МВС України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Одержано 11.04.2016

УДК 342.9

К. І. Долженко,

здобувач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Охарактеризовано загрози інтересам держави в інформаційному суспільстві, а також проаналізовано правове забезпечення діяльності органів Національної поліції у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Ключові слова: інформаційна безпека, Національна поліція України, правове забезпечення, інформаційне суспільство, інформаційна зброя.

Проблеми організаційно-правового забезпечення інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки України є надзвичайно актуальними. ХХІ століття – це епоха «інформаційних війн» [1], і за сучасних умов відомий вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом» має своє продовження: «світом володіє той, хто отримав інформацію вміє вірно і своєчасно подати суспільству» за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Зазначимо, що Україна, як і кожна правова держава, здійснює свої заходи, призначені для досягнення стану захищеності потреб

особистостей, суспільства і держави в інформації, через відповідні державні органи у відповідності із законодавством. В системі державних органів важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки займають органи Національної поліції України.

Теоретичним підґрунтям дослідження проблем забезпечення інформаційної безпеки в адміністративно-правовому аспекті стали наукові праці таких вчених, як В. Авер'янов, І. Арісттова, І. Бачило, В. Брижко, В. Ліпкан, М. Коваль, В. Колпаков, О. Кузьменко, О. Олійник, Е. Тоффлер та інші.

Метою цих тез є аналіз загроз інтересам держави в інформаційному суспільстві та розкриття змісту діяльності органів Національної поліції України в сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Інтереси держави в інформаційній сфері полягають у створенні умов для гармонійного розвитку інформаційної інфраструктури держави, реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в інтересах встановлення політичної і соціальної стабільності, економічного процвітання, виконання законів і підтримки міжнародного співробітництва на основі партнерства.

Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України. Поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України. Задля виконання покладених на органи поліції завдань щодо надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави [2, ст. 2] поліцейські наділені певними повноваженнями у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення.

Відповідно до ст. 25 закону України «Про Національну поліцію» [2] поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

- 1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;
- 2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;
- 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;
- 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

Також поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, документообігу, міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

В загальному значенні термін «безпека» розуміють як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Але його зміст у науковому розумінні ще повною мірою не визначений. Сьогодні, зокрема, точиться дискусія навколо питання оцінки критеріїв безпеки, характеристик вірогідних небезпек та їх структури, принципів побудови системи забезпечення інформаційної безпеки.

На наш погляд в основу забезпечення інформаційної безпеки держави повинні бути покладені наступні принципи: законність; дотримання балансу інтересів особистості, суспільства і держави; взаємна відповідальність суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки; інтеграція систем національної і міжнародної безпеки. У свою чергу, специфічними принципами забезпечення інформаційної безпеки можна виділити: превентивний характер проведення її заходів по відношенню до заходів інших видів безпеки; адекватна інформованість об'єктів безпеки, в тому числі і міжнародних.

Раніше загрози інтересам держави проявлялися у вигляді отримання протиправного доступу до відомостей, що складають державну таємницю, до іншої конфіденційної інформації, розкриття якої може нанести збитки державі. В умовах сьогодення найбільш небезпечними джерелами загроз інтересам держави в інформаційному суспільстві є неконтрольоване розповсюдження інформаційної зброї, спроби реалізації концепції ведення інформаційних війн.

Зазначимо, що в юридичній літературі поняття інформаційної зброї визначається як сукупність засобів, методів і технологій, що забезпечують можливість силового впливу на інформаційну сферу протилежної сторони з метою руйнування її інформаційної інфраструктури, системи управління державою, зниження духовного потенціалу суспільства [3, с. 136].

Серед найбільш серйозних завдань, які можуть вирішуватися за допомогою сучасної інформаційної зброї, можна виділити наступні: створення атмосфери бездуховності, негативного відношення до культурної спадщини противника; маніпулювання суспільною свідомістю та політичною орієнтацією соціальних груп населення держави з метою створення політичної напруги; дестабілізація політичних відносин між партіями, об'єднаннями та рухами з метою провокації конфліктів, розпалювання недовіри, загострення політичної боротьби, провокація взаємного знищення; зниження інформаційного забезпечення влади та управління, інспірація помилкових управлінських рішень; дезінформація населення про роботу поліції, підрив їхнього авторитету, дискредитація державних органів; ініціювання страйків, масових заворушень та інших акцій протесту; ускладнення прийняття важливих рішень; підрив міжнародного авторитету держави, її співробітництва з іншими країнами; нанесення втрат життєво важливим інтересам держави в політичній, економічній та інших сферах. Визнаймо, що руйнівний вплив інформаційної

зброї в інформаційному суспільстві може бути більш потужним та ефективним, ніж це уявляється зараз.

У ситуації, що склалася, важливим є пошук нових ефективних форм і способів забезпечення інформаційної безпеки, які повинні утворити власне інструмент, за допомогою якого органи поліції сумісно з іншими правоохоронними органами зможуть вирішити весь комплекс завдань із захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави. В цьому аспекті необхідне чітке юридичне оформлення при розробці нормативних актів, які регулюють діяльність органів поліції в сфері інформаційної безпеки. Найважливіша вимога до обґрунтування способів, форм і механізмів їхньої реалізації полягає в абсолютному верховенстві права у поліцейській діяльності. У свою чергу, кожний суб'єкт інформаційного процесу повинен мати відповідну правову свідомість, бути законослухняним, добре уявляти наслідки своїх дій для інших суб'єктів та міру відповідальності на випадок порушення їхніх життєво важливих інтересів. Це є принциповим, оскільки застосування тих чи інших форм і способів залежить від того, чи є інформаційні загрози наслідком ненавмисних або навмисних дій суб'єктів інформаційного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! [Електронний ресурс] / Юлія Бабенко // Українська правда : [сайт газ.]. – 20.06.2006. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>.

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / [В. Горобцов, А. Колодюк, Б. Кормич та ін. ; ред. І. С. Чиж] ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, НАН України, Держ. ком. телебачення і радіомовлення України. – Київ : Юрид. думка, 2006. – 384 с.

Одержано 10.04.2016

УДК 351.745.5

О. Ю. Дрозд,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративної діяльності

Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОХОДЖЕННЯ СТАЖУВАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

Проаналізовано поняття, зміст, тривалість стажування поліцейських, розглядаються права та обов'язки осіб, які організовують стажування, а також осіб, які його проходять.

Ключові слова: *зміст стажування, індивідуальний план стажування, організація стажування, стажист, стажування, тривалість стажування.*

Вступ. Згідно із законом України «Про освіту» вітчизняна система вищої освіти побудована за принципом «піраміди» та має ієрархічну структуру. Її основу складають випускники коледжів і професійно-технічних училищ, середню ланку – випускники вищих навчальних закладів, а вершину утворює аспірантура та докторантура. Така організація вищої освіти є цілком обґрунтованою і в повній мірі задовольняє інтереси ринкової економіки. Водночас, кожний поліцейський (від випускника коледжу і до доктора наук) повинен мати можливість вчитися постійно: поглиблювати і розширювати свої знання, удосконалювати професійні вміння та навички, оволодівати новою професією тощо. Здобуття або розширення особою своїх знань на основі здобутої раніше вищої освіти прийнято вважати «післядипломною освітою».

Частиною 1 ст. 75 закону України «Про Національну поліцію» стажування було віднесено до однієї з основних складових післядипломної освіти поліцейських [1]. У зв'язку з цим, на практиці виникає необхідність у наданні роз'яснення та додаткового тлумачення окремих положень Закону та відомчих нормативно-правових актів, що регулюють організацію та порядок проходження стажування в органах поліції.

Окремі питання правового регулювання, порядку організації та проходження професійного навчання поліцейськими у своїх роботах висвітлювали О. Бандурка, І. Голосніченко, Н. Кулик, В. Медведєв, В. Плішкін, С. Сливка, В. Тюріна, І. Шруб та інші. Разом з тим, наукові дослідження стосовно змісту, видів, тривалості та організації стажування як однієї із складових післядипломної освіти поліцейських, його особливостей, проблем правового регулювання його проходження наразі відсутні.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу нормативно-правових актів, які регулюють порядок проходження стажування, як одного з елементів післядипломної освіти поліцейських, визначити особливості його організації в органах та підрозділах Національної поліції.

Завдання дослідження. Для досягнення зазначеної мети необхідним є вирішення таких завдань: 1) проаналізувати визначення поняття «стажування поліцейських»; 2) дослідити зміст стажування поліцейських; 3) розглянути порядок організації стажування; 4) проаналізувати права та обов'язки осіб, які організовують стажування, а також осіб, які його проходять.

Результати дослідження та їх обговорення. Згідно із законом України «Про освіту» стажування – це набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань [2].

Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ОВС України [3] та Положення про організацію післядипломної освіти працівників ОВС України [4] визначають стажування

працівників поліції дещо по-іншому, зокрема, як вид навчання, який здійснюється з метою набуття працівниками поліції практичних навичок і умінь для виконання функціональних обов'язків на займаній посаді, перед призначенням на вищу посаду або при перепризначенні в іншу службу.

Згідно вказаних нормативно-правових актів, стажування проходять:

- 1) працівники поліції, зараховані до кадрового резерву, – для просування по службі;
- 2) особи, які вперше призначені на посади керівного та науково-педагогічного складу;
- 3) інші працівники поліції – при призначенні на нову посаду, у тому числі до підрозділів, які здійснюють протидію корупції.

Тривалість стажування строком до 2 місяців встановлюється безпосереднім начальником залежно від досвіду роботи та рівня професійно-ділових якостей стажиста з урахуванням вимог чинного законодавства. Науково-педагогічний склад вищих навчальних закладів МВС України, наукові працівники науково-дослідних установ, училищ професійної підготовки та навчальних центрів підготовки проходять стажування в практичних підрозділах поліції строком до місяця не рідше ніж один раз на 5 років.

Плани-графіки стажування, кількість працівників поліції, що проходять стажування, і керівники стажування затверджуються наказами МВС України, начальників Головних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України, училищ професійної підготовки та навчальних центрів, органів і підрозділів внутрішніх справ залежно від підлеглості і посадових категорій працівників ОВС, які підлягають стажуванню.

Стажування проводиться за місцем роботи або в інших органах і підрозділах поліції, вищих навчальних закладах, науково-дослідних установах МВС України, училищах професійної підготовки та навчальних центрах, на базі інших центральних органів виконавчої влади, на займаних посадах або на посадах, на які працівників передбачається згодом призначити.

Зміст стажування визначається планами та програмами, які розробляють структурні підрозділи апарату МВС України, Головних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, вищі навчальні заклади і науково-дослідні установи МВС України, училища професійної підготовки, навчальні центри.

Організація стажування покладається на керівників відповідних структурних підрозділів МВС України, Головних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС України, училищ професійної підготовки, навчальних центрів, які зобов'язані: 1) визначити час, місце

стажування, кількість стажистів та їх керівників; 2) затвердити програму та індивідуальний план стажування, а після його проведення – звіт про виконання програми стажування (звіт про стажування долучається до особової справи працівника поліції); 3) створити належні умови для стажування і здійснювати постійний контроль за його проходженням.

Керівник, відповідальний за стажування, зобов'язаний: 1) провести інструктаж про порядок проходження стажування та з техніки безпеки, надати стажисту необхідні документи (програму, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації тощо), ознайомити його з функціональними обов'язками та розробити індивідуальний план стажування; 2) поінформувати стажиста про систему звітності, виконання кваліфікаційної роботи за відповідною посадою, ознайомити з основними нормативно-правовими актами, які регламентують роботу служби, органу, підрозділу, передбачити виконання стажистом практичних завдань; 3) систематично надавати стажистові необхідну методичну і практичну допомогу у вивченні та відпрацюванні передбачених планом питань; 4) здійснювати постійний контроль за виконанням плану стажування; 5) після закінчення строку стажування підготувати відгук-характеристику, яка затверджується керівником органу поліції, навчального закладу, науково-дослідної установи МВС України.

Особи, які проходять стажування, зобов'язані: 1) своєчасно прибути до місця стажування; 2) сумлінно та у відповідні строки виконувати зазначені в плані заходи; 3) брати участь у нарадах, які проводяться за місцем стажування; 4) вести облік проведеної роботи в щоденнику згідно з планом стажування; 5) після закінчення строку стажування підготувати звіт та подати його на затвердження керівникові, на якого покладено організацію стажування. Стажист має право звертатися до керівництва органу, на базі якого проводиться стажування, або до ініціатора стажування з питань незадовільного ставлення до нього з боку керівників стажування, відсутності умов для виконання індивідуального плану тощо.

У разі невиконання стажистом індивідуального плану, недбалого ставлення до своїх обов'язків керівник стажування має право перервати стажування з повідомленням про це ініціатора стажування.

Висновки. Таким чином, на сьогодні порядок та організація проходження стажування працівниками поліції не знайшла детального правового регулювання у відомчих нормативно-правових актах. У зв'язку з цим, як ніколи гостро активізувалось питання розробки та прийняття відповідного наказу МВС України, в якому мають бути детально врегульовані всі викладені вище питання. Адже стажування – це найбільш динамічна складова професійного навчання і професійної підготовки поліцейських, від рівня організації якої в значній мірі залежить якість розпочатого нині процесу масштабного реформування правоохоронної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII. – Харків : ХНУВС, 2015. – 112 с.
2. Про освіту : закон України від 23.05.1991 № 1060-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
3. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 13.04.2012 р. № 318. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>
4. Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ : Наказ МВС України від 05.03.2013 р. № 219. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0489-13>

Одержано 10.05.2016

УДК 342.951:[351.74:349.6](477)

І. Д. Казанчук,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

На підставі аналізу чинного адміністративного законодавства України та наукових концепцій розглянуто специфіку повноважень органів Національної поліції України у сфері охорони природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, а також окреслено шляхи оптимізації функціонування поліції у природоохоронній сфері за умов сучасності.

Ключові слова: *Національна поліція України, охорона навколишнього природного середовища, екологічна безпека, повноваження, адміністративно-правове регулювання.*

Реалії сьогодення свідчать, що одним із факторів, який визначає розвиток демократичної правової держави, є стабільний стан охорони навколишнього природного середовища та зміцнення екологічної безпеки як важливої складової національної безпеки [1, с. 176], і пов'язані з цим процеси, які підвищують ефективність функціонування усіх сфер державного і суспільного життя. Аналіз законодавчої діяльності в Україні за останні роки свідчить про те, що стан правового регулювання відносин у сфері екологічної безпеки тісно пов'язаний з розширенням та поглибленням євроінтеграційних зв'язків у напрямку розвитку всеосяжної системи міжнародної екологічної безпеки.

У Конституції України право громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище, забезпечення належного стану екологічної безпеки визнано обов'язком держави [2, ст. 50], реалізація якого безпосередньо залежить від ефективної діяльності правоохоронних органів, у тому числі і органів Національної поліції.

Діяльність Національної поліції в цілому та окремих її підрозділів виступає умовою належного забезпечення державою екологічної безпеки, захисту прав та свобод особи. В зв'язку з цим, наукові дослідження та практичні напрацювання, спрямовані на формування вітчизняної правової системи європейського зразка, вдосконалення адміністративно-правового забезпечення функціонування поліції в природоохоронній сфері є актуальною потребою сьогодення, адже її вирішення забезпечить розвиток сектору екологічної безпеки в країні.

Теоретичним підґрунтям дослідження питань забезпечення екологічної безпеки та діяльності правоохоронних органів України стали наукові праці таких вчених, В. І. Андрейцев, О. Ф. Андрійко, Г. І. Балюк, О. М. Бандурка, А. П. Гетьман, В. А. Зуєв, Р. А. Калюжний, Л. П. Коваленко, В. К. Колпаков, М. В. Краснова, А. П. Ключніченко, К. А. Рябець, В. А. Ліпкан, О. А. Улютіна, О. М. Хіміч, Ю. С. Шемшученко та ін.

Метою тез є розкриття змісту завдань та кола повноважень органів Національної поліції України у сфері охорони природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, окреслення шляхів їх оптимізації.

Центральні органи виконавчої влади є важливою складовою частиною загальної системи регулювання відносин, які виникають у сфері взаємодії суспільства і природи. Вони реалізують державну політику в галузі охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, захисту населення і природного середовища від негативного впливу господарської діяльності. Здійснюючи регулюючу діяльність у цій сфері суспільних відносин, центральні органи виконавчої влади повинні керуватись Конституцією України і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України. Сформована наразі система органів виконавчої влади, що функціонують у сфері охорони навколишнього природного середовища, є досить складною та поділяється на різні ланки, кожна з яких має своє призначення, повноваження щодо прийняття рішень із питань охорони довкілля, екологічної безпеки, використання природних ресурсів [3, с. 36]. Для одних міністерств та відомств природоохоронна діяльність є головною, домінуючою функцією. Їх відносять до групи спеціально уповноважених органів виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища. Для інших органів виконавчої влади природоохоронна діяльність є тільки складовою частиною основних функцій при реалізації державної екологічної політики. Загалом, завданням державного регулювання є забезпечення пріоритету права людини на безпечне

для життя і здоров'я доквілля та досягнення сталого розвитку при застосуванні технологічних і біологічних механізмів із потенційними можливостями природних ресурсів до самовідтворення. Кожен державний орган здійснює забезпечення екологічної безпеки в межах своєї компетенції та притаманними їм методами.

Особливе місце серед органів виконавчої влади в сфері забезпечення екологічної безпеки в країні займають органи Національної поліції України. Їх законодавець відніс до органів загального призначення, тому як здійснення діяльності та реалізація владних повноважень у сфері забезпечення екологічної безпеки для органів Національної поліції не є основними.

Відповідно до закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 [4, ст. 2] та Положення про Національну поліцію, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [5], загальносистемними завданнями поліції як «органу виконавчої влади, який служить суспільству ...» є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Крім того, відповідно до ст. 23 закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює такі повноваження, які можна віднести до сфери забезпечення екологічної безпеки, а саме [4]:

- здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;
- припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;
- вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;
- вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;
- вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема, домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;
- здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів

та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

- здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набойів, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

- здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

- сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

- виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Треба визнати, що діяльність із забезпечення екологічної безпеки та природо охорони в основному здійснюють патрульна поліція, інші підрозділи превентивної діяльності. Зокрема, певні обов'язки в цій сфері покладені на дільничних офіцерів поліції. Так, вони повинні: захищати інтереси людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних стихійним лихом, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними подіями; надавати відповідну допомогу природоохоронним органам у вирішенні питань у забезпеченні екологічної безпеки та природокористування на дільниці.

Не треба забувати й про те, що юридичні норми утворюють правову основу державних гарантій, призначених для регулювання повноважень органів поліції із забезпечення екологічних прав людини і громадянина, а саме [6, с. 126]:

- 1) створення сприятливих умов для постійного користування людиною: а) безпечним для життя навколишнім природним середовищем; б) достовірною екологічною інформацією; в) можливістю відшкодування збитків, спричинених порушенням екологічних прав;

- 2) охорона екологічних прав від правопорушень;

- 3) здійснення передбачених законодавством та нормативними актами МВС України дій стосовно відтворення порушених конституційних екологічних прав та відшкодування завданої незаконною дією шкоди.

Отже, можна сказати, що діяльність із забезпечення екологічної безпеки поліція здійснює як безпосередньо, так і опосередковано. Так прикладом безпосередньої участі в охороні навколишнього природного середовища та забезпеченні екологічної безпеки може слугувати діяльність дільничного офіцера поліції із здійснення контролю і обліку об'єктів дозвільної діяльності (наприклад, щодо дотримання особою встановлених

правил перевезення вибухових матеріалів). Щодо опосередкованого способу природоохоронної діяльності поліції, то він здійснюється шляхом надання допомоги державним природоохоронним органам у виконанні ними повноважень у зазначеній сфері.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день існує проблема дублювання нормативно-правових актів, що регулюють відносини інститутів державної влади між собою і суспільством взагалі в природоохоронній сфері. Існує неузгодженість дій та змісту повноважень органів виконавчої влади різного рівня у цій сфері. Проте охорона навколишнього природного середовища – комплексна проблема, і вона потребує координації зусиль всіх суб'єктів, їх активної участі у цій важливій справі. Отже, вкрай актуальним, на нашу думку, є необхідність: реформування діючої системи суб'єктів природоохоронної сфери і забезпечення екологічної безпеки; чітке визначення місця та ролі поліції в системі природоохоронних органів та окреслення меж їх компетенції; удосконалення правових засад діяльності органів поліції в природоохоронній сфері із врахуванням загальноєвропейських норм і стандартів; встановлення нових критеріїв оцінки їх природоохоронної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Липкан В. А. *Адміністративно-правове регулювання національної безпеки України* : [монографія] / В. А. Липкан ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – Київ : Текст, 2008. – 440 с.
2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Улютіна О. А. *Адміністративно-правові засади адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища та природокористування* : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Улютіна Олена Анатоліївна. – Київ, 2011. – 209 с.
4. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
5. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
6. Казанчук І. Д. *Особливості адміністративно-правового механізму реалізації екологічних прав людини та громадянина: аналіз української та міжнародної практики* / І. Д. Казанчук // *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. – 2012. – № 11 (1000). – С. 121–127.

Одержано 25.04.2016

О. С. Лижник,

курсант 2 курсу факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

В. А. Євтушок,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету
№ 3*

Харківського національного університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАДАЧ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ СОЦІАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Розглянуто наявні проблеми взаємодії Національної поліції з іншими правоохоронними органами під час виконання службово-бойових задач в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру. Надано рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання цієї взаємодії.

Ключові слова: *Національна поліція, службово-бойові завдання, правоохоронні органи, взаємодія, надзвичайні ситуації соціального характеру.*

Останні кризові події в світі спричинили виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру. На жаль, ці події не минули й Україну. Складна політична і суспільна обстановка, що склалася в східних регіонах нашої держави зумовили проведення антитерористичної операції. За таких умов питання вдосконалення взаємодії службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку є актуальними.

Процес розвитку та реформування правоохоронних органів України нерозривно пов'язаний зі здійсненням співпраці між їх структурними складниками під час виконання оперативно-службових завдань. Проблема організації взаємодії між правоохоронними органами неодноразово розглядалася як на міжвідомчих нарадах, так і в працях науковців. Як свідчить аналіз їх результатів, стан взаємодії між правоохоронними органами розглядався переважно в правовому і тактичному аспектах.

Необхідність взаємодії між правоохоронними органами є нагальною потребою, а необхідність її організації – однією з найважливіших вимог до діяльності керівників цих органів на будь-якому рівні – від структурного підрозділу до відомства. Для того, щоб успішно виконувати поставлені службово-бойові завдання, правоохоронним органам необхідно виконувати спільні, заздалегідь погоджені дії.

Здійснюючи свою діяльність, Національна поліція співпрацює з Національною гвардією України, Службою безпеки України, Державною

прикордонною службою України, частинами і структурами Збройних сил України.

В Україні наукові дослідження, присвячені питанням удосконалення правового регулювання взаємодії поліції та інших органів правопорядку в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру, практично не проводились. Тому метою даної роботи є розробка пропозицій щодо удосконалення правового регулювання взаємодії органів поліції з іншими правоохоронними органами.

Взаємодія – це змінна система відносин між взаємозалежними елементами, сутністю якої є обмінний процес. Організація взаємодії по суті є інваріантом управління, оскільки йдеться про забезпечення узгодженості трудових процесів, досягнення єдиної спрямованості в діяльності елементів системи й окремих працівників правоохоронних органів. Особливу гостроту проблеми спільних дій надають особливості функціонально-структурного устрою цих органів. З одного боку, різні служби та підрозділи виконують настільки специфічні функції, що могли б скласти автономну соціальну систему, з другого – ці служби й підрозділи так тісно пов'язані в реалізації своїх правоохоронних функцій, що їхня діяльність фактично становить єдиний процес.

Згідно з Державним класифікатором надзвичайних ситуацій до надзвичайних ситуацій соціального характеру відносять: збройні напади, захоплення і силове утримання важливих об'єктів або реальна загроза здійснення таких акцій; збройні напади, захоплення і силове утримання атомних електростанцій або інших об'єктів атомної енергетики, або реальна загроза здійснення таких акцій; замах на життя керівників держави та народних депутатів України; напад, замах на життя членів екіпажу повітряного або морського (річкового) судна, викрадення (спроба викрадення), знищення (спроба знищення) таких суден; захоплення заручників з числа членів екіпажу чи пасажирів, установлення вибухового пристрою у багатолюдних місцях, установі, організації, на підприємстві, у житловому секторі, на транспорті; зникнення або викрадення зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, перероблення та під час транспортування; виявлення застарілих боєприпасів, аварії на арсеналах, складах боєприпасів та інших об'єктах військового призначення з викиданням уламків, реактивних та звичайних снарядів, нещасні випадки з людьми та ін.

До чинників, які негативно впливають на взаємодію між правоохоронними органами відносять:

- недостатньо розроблена нормативно-правова база, що регулює співпрацю органів правопорядку;
- об'єктивно оцінити ефективність співпраці правоохоронних

органів України не можна у зв'язку з невизначеністю критеріїв оцінювання. Брак чітких критеріїв оцінки взаємодії між правоохоронними органами негативно впливає на мотивацію діяльності, що у свою чергу перешкоджає щільній та систематичній співпраці;

- не налагоджено чітко визначеного порядку взаємоінформування між правоохоронними органами;
- вплив суб'єктивного ставлення керівника підрозділу до окремих служб і підрозділів.

Висновки. Отже, для удосконалення взаємодії поліції з іншими правоохоронними органами під час виконання службово-бойових задач в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру потрібно:

- чітке визначення в посадових інструкціях усіх правоохоронних органів порядку організації їх взаємодії;
- формулювання критеріїв оцінки ефективності спільної діяльності з іншими правоохоронними органами;
- організація системи взаємоінформування;
- обговорення результатів взаємодії на міжвідомчих нарадах;
- розвиток співпраці представників різних правоохоронних органів на основі стимулювання їхньої спільної діяльності;
- формування об'єктивної колективної думки в працівників правоохоронного органу щодо взаємодії з іншими правоохоронними структурами;
- підвищення професійної майстерності працівників підрозділів правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII. – Харків : ХНУВС, 2015. – 112 с.
2. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 : затв. Наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. – Офіц. вид. – Київ : Держстандарт України, 2010. – 23 с.
3. Мацюк В. В. Удосконалення правового регулювання взаємодії Служби безпеки України та Національної гвардії України в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру / В. В. Мацюк // *Теорія і практика правознавства*. – 2015. – № 1 (7). – С. 2–10.
4. Мацюк В. В. Правове регулювання службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру / В. В. Мацюк // *Проблеми законності*. – 2015. – Вип. 128. – С. 217–224.

Одержано 04.05.2016

УДК 347

В. А. Ліпницький,

здобувач кафедри

адміністративного права та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Л. П. Коваленко,

доктор юридичних наук, професор кафедри

адміністративного права та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність внесення змін і доповнень в чинне поліцейське законодавство з метою вдосконалення правового регулювання підготовки поліцейських в Україні.

Ключові слова: *підготовка поліцейських, реформування МВС.*

Вступ. Забезпечення публічної безпеки та порядку є одним з найактуальніших для держави питань сьогодення. Під час протидії Україні широкомасштабній агресії Російської Федерації стало очевидним, що ця система в її нинішньому вигляді не здатна ефективно виконувати свої функції. Перед країною нині постали надскладні завдання, оскільки водночас із життєвою необхідністю захисту фундаментальних цінностей – незалежності, територіальної цілісності і суверенітету держави, свободи, прав людини і верховенства права, добробуту, миру і кібербезпеки – усіма доступними, хоча і суттєво обмеженими засобами, держава має у короткий період часу провести комплекс реформ у системі МВС України, а також долати корупцію. Саме ефективне функціонування сектору публічної безпеки і порядку в умовах обмежених ресурсів держави та послідовна і конструктивна підтримка України міжнародним співтовариством для забезпечення її суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку та регіональної безпеки є запорукою відновлення миру в Україні.

Мета дослідження. З огляду на це існує необхідність визначення концептуальних підходів до такого реформування, розробки конкретних пропозицій і рекомендацій щодо визначення основних термінів; комплексного перегляду законодавства України з питань забезпечення публічної безпеки і порядку; оновлення системи взаємовідносин між гілками влади, державними органами, органами місцевого самоврядування, господарюючими суб'єктами, громадськими організаціями та особами з питань забезпечення правопорядку; удосконалення таких важливих процесів, як прогнозування і планування у системі МВС України.

Матеріал і методи дослідження. Розв'язанню цих проблем і присвячено наші пропозиції щодо особливостей підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України, методи дослідження – спеціальні методи пізнання, діалектичний, порівняльно-правовий та інші. На нашу думку, проблемами підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України є:

1. Передчасний та неякісний відбір кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної служби МВС України. Як і очікувалося, двох місяців інтенсивного навчання не вистачило для того, щоб випустити висококваліфікованих патрульних на вулиці. Як результат – у деяких ситуаціях патрульні поліції просто не знають, як себе вести на місці події, і часто звертаються до своїх колег за допомогою[1, с. 26].

2. Непрозорість застосування системи відбору кадрів на службу до реформованих підрозділів ОВС. Досі однозначно не визначено, за якими критеріями відбираються керівники структурних підрозділів патрульної поліції. Можливо, конкурс і проводять, однак МВС України ніякої інформації з цього приводу не озвучує.

3. Статтею 11 закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Проте в тексті закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в яких діях повинно проявлятися згадуване «партнерство». Поряд з цим в розрізі ст. 105 цього ж закону визначено, що «виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад надають безоплатно органам і підрозділам поліції службові приміщення, обладнані меблями і засобами зв'язку, транспорт та інші матеріально-технічні засоби. Комунальні та приватні підприємства можуть виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції». В даних нормах не вбачається так назване «партнерство на благо, на задоволення потреб народу, територіальних громад, громадських об'єднань», а наявна лише позиція можливості забезпечення діяльності поліції. Зазначене згодом може породити ту ж саму недовіру народу і, як результат, – безрезультатність реформування правоохоронних органів, оскільки «основа» цієї гілки влади практично не змінилася [2, с. 14].

4. Соціальна і правова незахищеність працівників поліції. Нова поліція опинилася один на один з проблемами старої системи. Працівники поліції скаржаться на ненормований робочий час без додаткової компенсації, неналежне оснащення необхідними засобами індивідуального захисту, та іншими засобами, необхідними для виконання поставлених завдань.

5. Законом визначені основні повноваження та завдання поліції.

Як свідчить п. 9 ч. 1 ст. 23 закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Однак, статтею не визначено куди саме поліцейський має доставити затриманих чи підозрюваних осіб: в суд, до поліції, до слідчого судді? Адже КПК України також містить цілий ряд норм, якими передбачений порядок затримання і доставлення таких осіб. Таких прогалин у чинному законодавстві досить багато, через що у роботі поліції може виникати ряд недоліків і суттєвих проблем.

6. Необхідно акцентувати увагу на неточностях та двояких тлумаченнях положень закону України «Про Національну поліцію». Така проблема відображається у відсутності чіткої структури підрозділів поліції та відповідної диференціації функцій і повноважень окремих органів поліції. У Положенні про Національну поліцію зазначені лише загальні завдання, права та обов'язки усіх поліцейських. Стаття 13 вказаного Закону містить тільки перелік підрозділів, що входять до складу Національної поліції, зокрема це: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення. У зв'язку з відсутністю конкретно визначених повноважень новостворених органів поліції дуже складно визначити мету та завдання їх діяльності, а також функції кожного з них.

Висновки з дослідження. Необхідність запровадження в закон України «Про Національну поліцію» відповідних положень для всебічного врегулювання інституту підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у правотворчій діяльності, науково-дослідній роботі, навчальному процесі, правозастосовній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види, організаційно-правові питання реалізації : монографія / А. Т. Комзюк ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : НУВС, 2002. – 336 с.*
2. *Ковальська В. В. Контроль в органах внутрішніх справ: поняття, види, форми, стадії проведення / В. В. Ковальська // Актуальні проблеми державного управління. – 2008. – № 1. – С. 262–270.*

Одержано 06.05.2016

О. А. Моргунов,

*кандидат юридических наук, доцент,
заведующий кафедрой специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел*

РОЛЬ РУКОВОДИТЕЛЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОВД

Исследование посвящено изучению роли руководителя в управлении деятельностью органов внутренних дел. Отражены факторы, влияющие на эффективность работы ОВД.

Ключевые слова: *система, реформирование, Национальная полиция, управление.*

Реформирование системы ОВД Украины затрагивает материальные, человеческие и финансовые ресурсы, что существенно влияет на их реорганизацию. Наиболее значимым фактором в реформировании является «человеческий фактор». Существенным фактором, определяющим эффективность управления организацией, является мотивация его использования при осуществлении управленческой деятельности. Управление взаимообусловленными отношениями между руководителем и подчиненным продолжает оставаться одним из наиболее сложных предметов исследования в вопросах проведения реформы, что приводит к необходимости детального изучения этого вопроса.

В связи с этим **целью нашего исследования является** изучение роли руководителя и его значимости в обеспечении процесса управления ОВД.

Руководитель является основополагающим компонентом в эффективном управлении организацией в структуре МВС, а именно определяет меру толерантности ее административной деятельности и влияет на уровень разрешимости поставленных задач, в условиях реформирования системы. Конечный результат управленческой деятельности зависит от подготовленности, predisposedности к избранному виду деятельности и текущего состояния руководителя [2].

Руководящий работник как объект и субъект управления требует, прежде всего, достаточно полного и глубокого освещения индивидуальных особенностей формирования его поведения, связанного с такими психологическими категориями как характер личности, эмоциональное и чувственное восприятие средового окружения, которые определяют коммуникативные отношения в коллективе, посторонние субординационных отношений в структуре взаимообусловленных общественных отношений и лежат в основе ими правовых основ.

Существенным фактором, определяющим эффективность управления, является мотивация его использования при осуществлении управленческой деятельности. Поэтому при организации процесса управления исключительно важным в работе руководителя организации является подбор, формирование и расстановка кадровых сил. Одной из проблем в деятельности ОВД является отсутствие упорядоченного соотношения численности кадрового потенциала, его адекватной качественной подготовки, территориальной особенности, несбалансированной численности кадрового потенциала, недостаточной определенности качественной направленности в подготовке и переподготовке специалистов, что снижает результативность административной деятельности ОВД.

Важную роль в работе руководителя играют характер личности, проявление профессиональных способностей, темперамента, роли эмоционального фактора в организации и обеспечении профессиональной деятельности. Недостаточный учет таких факторов в деятельности руководителя приводит к развитию профессиональной деформации, к преждевременным профессиональным нарушениям в состоянии здоровья, к конфликтам и разрозненности в коллективе [1]. Так же следует отметить, что в любой профессиональной деятельности необходимо установить границы профессиональной пригодности руководителя. Существенным недостатком, является утомляемость, которая приводит к снижению качества процесса управления.

Перспективы дальнейших исследований направлены на изучение конфликтов в деятельности ОВД с выявлением путей их упреждения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. *Артем'єв В.О. Стан страху та його роль у правоохоронній діяльності працівників ОВС: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.06 «юридична психологія» / Артем'єв В.О. – Харків, 2003. – 20с.*
2. *Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення / О. М. Бандурка. – Харків : Основа, 1999. – 440 с.*

Одержано 05.04.2016

Исследование посвящено изучению роли руководителя в управлении деятельностью органов внутренних дел. Отражены факторы, влияющие на эффективность работы ОВД.

Дослідження присвячене вивченню ролі керівника в управлінні діяльністю органів внутрішніх справ. Відображено фактори, що впливають на ефективність роботи ОВС.

Ж. В. Мішина,

*старший інспектор відділу професійної підготовки
Управління кадрового забезпечення ГУНП в Одеській області,
здобувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

«COMMUNITY POLICING» В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ ЯК ОДИН З ВИДІВ ЇЇ ВІДКРИТОСТІ ТА ГУМАНІЗАЦІЇ

Розглянуто модель правоохоронних органів Community Policing, яка є синтезом традиційних тактик боротьби зі злочинністю та участі громадськості у цій роботі.

Ключові слова: *Community Policing, децентралізація, громадяни, співпраця, спільне(однакове) праворозуміння.*

*Поліція – це примирення
суспільних свобод з громадським
порядком.*

Станіслав Єжи Лец,
польський поет, філософ

Система правоохоронних органів України з початку здобуття Україною незалежності у 1991 році дотепер перебуває в стані реформування, а саме переходу від радянської «закритої» правової системи до більш «відкритої» системи демократичного суспільства. Сьогодні, законодавцем завданнями поліції визначені: надання послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності [1]. В процесі поліцейської реформи вже вбачаються деякі спроби зробити систему відкритою, але нажаль, ця відкритість, намагання зробити відносини між громадянами, суспільством і поліцією партнерськими, залишаються тільки на вулиці, під час патрулювання, надалі діє стара система. Реформа міліції, зокрема її трансформація у поліцію, стали відповіддю на виклик суспільства, що було готове для перетворень. Зрозуміло, що традиційні стратегії правоохоронної діяльності вже не задовольняють суспільство, яке розвивається в демократичному напрямі. Д. Грін зазначає, що більшість поліцейських відомств «відчуває інформаційний голод», не може точно ідентифікувати проблеми. Часто їм бракує адміністративної та культурної гнучкості для миттєвого реагування на обстановку, що швидко змінюється [2].

Однак, у обстановці, що швидко змінюється, мають залишатися однаковими для всіх, як для громадян, суспільства в цілому, так і для правоохоронних

органів розуміння поняття права, форми його застосування, механізми щодо його реалізації, у разі порушення – засоби до його відновлення.

Правоохоронні органи багатьох країн активно реалізують так звану модель Community Policing, що є синтезом традиційних тактик боротьби зі злочинністю та участі громадськості у цій роботі. «Community Policing», по суті, стала новою філософією поліцейської діяльності, за якою поліція сформована згідно з принципом децентралізації її структури, діє в тісній співпраці з громадянами, спільно визначаючи проблеми та розв'язуючи їх. Дослідження переконують, що за такої концепції поліцейські отримують більше задоволення від своєї роботи, позитивно змінюється мотивація їхньої праці, розширюється роль працівників поліції в суспільстві, підвищується рівень правової культури, поліпшуються взаємини як між самими поліцейськими, так і між поліцейськими й громадянами [3].

Нагальною є пробація саме нових форм діяльності поліції, які будуть якнайбільше успішні в питаннях забезпечення прав людини, охорони публічного порядку на підставі взаємодії та плідного співробітництва.

Модель «community policing» для України відома лише теоретично, практичне застосування на сьогодні має ряд перешкод, у вигляді організаційно-правовій та соціально-економічній неврегульованості. Як визначено західними науковцями «community policing» працює за принципом децентралізації її структури, адже у різних територіальних громад різні соціально-правові потреби, вирішення яких неможливе за відсутності децентралізації влади в країні.

Основним принципом дії «community policing» полягає у співробітництві з населенням, яке спрямовано на встановлення відносин між поліцією та місцевими жителями з метою досягнення суспільних цілей, де пріоритет віддається недопущенню скоєння злочинів або їх припинення. Коли система превентивних заходів буде працювати ефективно і не буде допущено порушення прав людини. Більше того, очевидним є те, що легше і дешевше як для держави, так і для платників податків витратити зусилля на превентивні заходи, ніж на розкриття злочинів.

Зрозуміло, що для побудови нової поліції необхідним є створення середовища взаємопорозуміння і довіри між поліцією та громадськістю. Довіра дасть можливість поліції отримати більший доступ до цінної інформації від громадян, що в свою чергу, зможе стати передумовою ефективної боротьби та попередження злочинів, породить дуже важливу підтримку в діях по контролюванню злочинності, а також забезпечить можливість для поліцейських установити відносини співпраці з місцевими жителями.

Іншим невід'ємним компонентом в досягненні успіху в поліцейській діяльності є відповідальність поліції перед суспільством за її дії. Приділяючи особливу увагу цьому напрямку, Лорд Скарман (Великобританія) підкреслив, що відповідальність – це конституційний

механізм, через який можна забезпечити перевірку дій поліції в напрямку відповідності її дій щодо витрачання бюджетних коштів результатам боротьби зі злочинністю, тобто дасть можливість суспільству перевірити, що і як насправді поліція робить. Встановлення контролю за поліцейською діяльністю є важливим як мінімум в двох аспектах. По-перше, коли надійно діючий механізм контролю за поліцейською діяльністю буде встановлено, це дасть можливість не допустити перевищення службових повноважень поліцейськими, порушення прав громадян, а якщо такі дії все ж таки мали місце – то відповідно покарати винного і відновити порушене право людини. По-друге, існування такого контрольного механізму допоможе реально побачити проблеми, які має поліція і найбільш ефективним чином позбавитись їх за допомогою громадськості. Більше цього, права громадянина захищені дуже ефективно через страхову систему. Кожна людина, чиє право було порушене, має право компенсації їй матеріальних і моральних збитків. До цього механізму може звертатись кожний, хто вважає, що його право порушене в обох випадках: коли право людини було порушене неправомірними діями поліцейського, а також, коли поліція не змогла затримати злочинця і поновити порушене право особи. Однак, для проведення успішної поліцейської реформи недостатньо мати тільки теоретично гарно розроблену програму.

Другим невід'ємним компонентом успіху є належна реалізація цих теоретичних положень на практиці. Для цього вельми важливим є встановлення реально працюючого механізму реалізації нової філософії поліцейської діяльності, що включав би підтримуючий інституційний апарат та обмірковане здійснення. Як представлено в працях різних вчених та практичних працівників, втілення моделі «community policing»

на практиці має як позитивні риси, так і недоліки.

Серед позитивних рис деякі автори виділяють те, що «community policing» має гарний вплив на поліпшення задоволення поліцейських їх роботою (Green, 1995: 145). Більше того, ця модель підвищує мотивацію праці, розширює роль, яку відіграє поліція, поліпшує взаємовідносини як між співробітниками поліції, так і між громадянами та поліцейськими, а також збільшує очікування відносно участі місцевих жителів у зусиллях по попередженню злочинів (Lorigio and Rosenbaum цитовані в Green, 1996: 145).

Практичні докази свідчать, що програми з community policing зіткнулися з великими труднощами із встановленням твердих відносин взаємопорозуміння і підтримки в її реалізації від місцевих жителів (Grinc, 1994; Sadd & Grinc, 1994 цитовані в Scogasi, 1996).

Як вважає Грін, одним із постійних висновків у дослідженнях, які проводились майже десять років в галузі community policing, є консервативність поліцейських організацій, більшість поліцейських

є початково скептичними відносно нової концепції та не хочуть брати «на озброєння» нову модель поліцейської діяльності без доказів її ефективності [4]. Інша практична проблема, яку було виявлено при реалізації моделі community policing полягає в тому, що деякі поліцейські підрозділи використовують community policing тільки при патрулюванні. Таке обмежене застосування принципів community policing не є коректним [4].

Також практика свідчить, що дуже часто там, де поліція дискредитувала себе в очах населення, люди звертаються до поліції тільки в найскрутніших ситуаціях, наприклад, в разі скоєння тяжкого злочину. В цьому відношенні існує навіть термін – залежність заявлення про скоєний злочин від «типу злочину». Не є секретом, що така ситуація веде до збільшення кількості латентних злочинів, прямим наслідком чого є не результативне забезпечення прав та свобод громадян.

Ще однією перешкодою для ефективної діяльності поліції є система страхування (для країн Європи та США). Практично, у всіх західних державах страховий бізнес є розвинутим. Кожна людина страхує своє життя та здоров'я, майно та інші речі. Це дає реальну нагоду, в разі скоєння злочину, отримати як матеріальну, так і моральну компенсацію від страхової компанії. Крім того, самі держави із своїх коштів витрачають великі гроші на відшкодування шкоди, заподіяної громадянину злочином, особливо у випадках, коли злочин залишається не розкритим поліцією. В переважній більшості випадків жертви злочинів лишаються задоволені виплатою їм страхової вимоги, але це, в свою чергу, має дуже негативні наслідки для відновлення правопорядку (Mayhew цитований в Bennett, 1996: 119). Це обґрунтовується тим, що поліція зі свого боку витрачає менше зусиль в розкритті правопорушень, де людина отримала грошову компенсацію і вже більше немає вимог до поліції.

Модель поліцейської діяльності Community Policing, попри усі наявні перешкоди має право, якщо не на запровадження в систему правоохоронної діяльності, яка здійснюється поліцією, а хоча б на пробацію у вигляді пілотних проектів. Слід розуміти, що зазначена модель ще не працює в повну силу в тих країнах, де вона буда взята на озброєння. Так, британська поліція і суспільство ще досі не включили філософію community policing у своє звичайне мислення, в Канаді ця стратегія діяльності поліції лишається поліцейсько-керованою, а громадяни рідко залучаються до вирішення питань політики або відповідальності поліції.

Разом з тим ми переконуємось у тому, що запозичені західноєвропейські правові традиції, ідеї та норми не цілком відповідають українським реаліям, не в усьому враховують культурологічні особливості суспільства, його моральні засади. Як наслідок – низька ефективність реалізації правових норм, невисокий рівень правопорядку. Тому при використанні зарубіжного

досвіду ми не повинні його сліпо переймати, а пристосовувати до вимог та потреб українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.*
2. *Bennett T. Police and Public Involvement in the Delivery of Community policing // Brodeur J.P. 1998.*
3. *Bennett T. Recent Developments in Community Policing // M. Stephens and S. Becker. 1994.*
4. *Greene J. Evaluating Planned Change Strategies in Modern Law Enforcement: Implementing Community-Based Policing // Brodeur J.P. 1998.*

Одержано 06.10.2016

УДК 340.0

Р. М. Опацький,

кандидат юридичних наук,
старший юрисконсульт Управління поліції охорони
в Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Розкрито значення і роль поліції ювенальної превенції у сфері захисту прав молоді України. Надано загальні пропозиції щодо напрямів реформування даної служби як пріоритетного напрямку діяльності держави на найближче майбутнє.

Ключові слова: поліція ювенальної превенції, ювенальна політика, молодь, неповнолітні, захист прав молоді (дітей).

Актуальність. Проблема злочинності неповнолітніх була і залишається однією з найбільш болючих для суспільства будь-якої держави в різні історичні епохи. Особливої актуальності вона набуває в період кризових етапів розвитку певного суспільного утворення. В час, коли втрачаються стабільні ціннісні орієнтири, діти найпершими реагують на ці зміни, що впливає на їхню свідомість і поведінку. Рівень злочинності неповнолітніх, загрозливі тенденції у її структурі вимагають нових підходів до профілактики і ефективної протидії цьому небезпечному суспільному явищу. Особливо актуальним це питання стає в умовах реформування сучасної системи кримінально-виконавчого права, зокрема, у відношенні до дітей.

Метою роботи є комплексне, системне дослідження ролі підготовки поліції ювенальної превенції у реалізації ювенальної політики.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати завдання – надати загальні пропозиції щодо підготовки працівників служби поліції ювенальної превенції, суб'єкту реалізації ювенальної політики в Україні.

Огляд публікацій за темою. Загальні аспекти проблеми захисту прав дітей вивчають провідні науковці Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Н. Максимова, К. Мілютіна, Т. Сафонова, Е. Цимбал та ін.

Питання захисту від насильства над дитиною у сім'ї висвітлюються у роботах таких науковців і практиків, як Н. Абдель-Хаді, Л. Алексєєва, К. Бабенко, А. Бондаровська, Я. Волавка, Н. Дмитренко, Д. Заброда, А. Когаловська, Н. Максимова, Р. Мансудов, М. Московка та ін.

Викладення основного матеріалу. Основним підрозділом Національної поліції України, на який покладено обов'язок попереджати, виявляти та розкривати злочини, вчинені серед осіб, які не досягли 18-річного віку, є поліція ювенальної превенції.

Відповідно до чинного законодавства, поліція ювенальної превенції проводить роботу, пов'язану з запобіганням правопорушень дітей; виявляє, припиняє та розкриває злочини, вчинені дітьми; здійснює досудову підготовку матеріалів про правопорушення, проводить дізнання в межах, визначених кримінально-процесуальним законодавством; проводить розшук дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади та спеціальні установи для дітей; розглядає, в межах своєї компетенції, заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми. На сьогодні чисельність поліції ювенальної превенції становить близько 4 тис. осіб [1].

Отже, як бачимо, працівники поліції ювенальної превенції виконують складні та різноманітні завдання. Іноді виникає питання: чи спроможна одна особа одночасно здійснювати профілактичну діяльність у середовищі неповнолітніх; одночасно мати високий рівень підготовленості з юриспруденції, психології, педагогіки й соціальної роботи?

Комплексний міждисциплінарний підхід до дитини свого часу був реалізований педагогами. Аналогічний підхід покладено в основу девіантології – галузі науки й практики, що фактично утворилася на перетині кримінології, соціології, психіатрії, наркології, дефектології, педагогіки й має за мету дослідження різних форм поведінки, що відхиляється від норми, їх попередження та корекцію.

Наведене питання аж ніяк не риторичне, адже необхідно визначитися, який диплом отримуватиме майбутній працівник поліції ювенальної превенції після закінчення ВНЗ МВС України – юриста, психолога, педагога чи соціального працівника

Працівники поліції ювенальної превенції головним чином звітують про розкриття злочинів, скоєних неповнолітніми, профілактична діяльність не сприймається ними як важлива. Разом з тим, працівники вказаної служби визнають важливість знання ними не тільки специфіки застосування норм

права стосовно неповнолітніх, а й знання психолого-педагогічних аспектів роботи з дітьми, з урахуванням їхніх вікових особливостей [2].

У поліції ювенальної превенції працюють переважно чоловіки з юридичною освітою, педагоги складають 17 %, психологи – 8 %. Такий стан справ вказує на більшу готовність відомства готувати працівників поліції ювенальної превенції саме як юристів, фахівців блоку громадської безпеки. У такому разі треба або відмовитися від здійснення оперативно-розшукової діяльності (це завдання треба покласти на інші державні інституції, або ввести посади «оперативних» працівників у відповідних структурних підрозділах, укомплектованих фахівцями психолого-педагогічного профілю. Щоб підготовку таких фахівців зробити цілеспрямованою, необхідно здійснити психологічний аналіз профілактичної діяльності і на цій основі визначити кваліфікаційні вимоги (перелік знань, умінь, навичок) і психограму (перелік професійно значущих психологічних якостей), окреслити зміст підготовки фахівців із профілактичної діяльності.

Аналізуючи теорію і практику професійної освіти, зазначимо, що поняття «особистість» і «діяльність» є ключовими для нашого дослідження, оскільки вони мають провідне значення для розуміння змісту та засобів становлення особистості правоохоронця як суб'єкта діяльності на всіх етапах професій генезу в системі вищої освіти МВС України: при отриманні вищої освіти, підвищенні фахової кваліфікації, перекваліфікації та спеціалізації. Не зайвим буде нагадати, що Міністерством науки та освіти України розроблена «Концепція розвитку професійної освіти і навчання». Вона ґрунтується на основних положеннях Національної доктрини розвитку освіти, яка враховує положення міжнародних конвенцій, декларацій і рекомендацій ООН, ЮНЕСКО, Міжнародної організації праці та Європейського фонду освіти щодо неперервної освіти як світової тенденції.

Проведені нами опитування працівників поліції ювенальної превенції виявили низку невирішених проблем, зокрема, проблему цілеспрямованої підготовки курсантів Національної поліції саме до здійснення профілактичної роботи. Ключовими питаннями підготовки визначені такі: формування відповідної мотивації та професійної спрямованості; знання законодавчо-нормативної бази, основ педагогіки, психології, дефектології, психіатрії та наркології; умінь аналізувати криміногенну ситуацію на місцевому рівні, виокремлювати предмет профілактики, планувати та здійснювати заходи загальної, спеціальної та індивідуальної профілактики; знання форм і методів первинної профілактики (з усіма дітьми), вторинної (дітьми «групи ризику» девіацій) і третинної (тими, хто скоїв правопорушення чи злочин); умінь взаємодіяти з іншими суб'єктами профілактичної діяльності на різних рівнях, здійснювати моніторинг та оцінку результативності профілактичної роботи [3].

У контексті соціально-екологічного підходу та спираючись на ідеї проактивного управління криміногенною ситуацією, вважаємо, що у профілактиці правопорушень неповнолітніх провідне місце має

надаватися не індивідуальній, а загальній профілактиці. У свою чергу, вона повинна бути спрямована на усунення передумов виникнення відхилень у розвитку особистості дитини, яка ще не стала на шлях злочинів. У цьому зв'язку рання (первинна) профілактика тлумачиться нами як сукупність заходів, що здійснюються державними органами і громадськими організаціями для: покращання умов життя та виховання неповнолітніх у випадках, коли зовнішні обставини загрожують їхньому нормальному розвитку; знешкодження джерел антисоціального впливу на них; корекції розвитку особистості неповнолітніх, які мають некримінальні відхилення в поведінці.

Профілактика правопорушень неповнолітніх – інтелектуально складний вид діяльності, її результати, насамперед, залежать від якості аналітичної роботи уповноважених осіб, які мають здійснюватися на засадах системного підходу, враховувати всі без винятку об'єкти профілактики, використовувати увесь наявний потенціал суб'єктів профілактики й громади загалом. Працівники поліції ювенальної превенції повинні діяти активно, компетентно, комплексно, одночасно в багатьох напрямках і на всіх рівнях. Акції загальнодержавного рівня (такі як «Канікули», «Урок», «Вулиця») необхідно доповнити спеціальними заходами місцевого рівня, які неможливо передбачити в «центрі», але які можуть бути сплановані на місцях, з урахуванням регіональних відмінностей, їх може планувати Координаційна рада з профілактики правопорушень, яку ми рекомендуємо створювати при органах місцевого самоврядування.

Оцінка криміногенної ситуації на регіональному рівні є основою для планування профілактично-коригувальних заходів, які повинні включати широкий діапазон управлінських, загальновиховних, профілактичних і каральних, забезпечуючи усунення наявних та упередження нових негативних тенденцій у молодіжному середовищі на популяційному, соціально-екологічному та індивідуальному рівнях.

Посилення практичної спрямованості навчання курсантів, дефіцит часу та викладачів, компетентних у галузі девіантології, вимагає створення спеціального курсу з профілактики правопорушень неповнолітніх, теоретичний зміст якого вони повинні опанувати самостійно. Для цього за участі авторів створено відповідні навчальні посібники; проведено кілька тренінг-семінарів з цих питань для викладачів ВНЗ МВС України; апробовано зміст та інноваційні форми професійно-психологічної підготовки курсантів до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Висновок. Статистика свідчить, що кожен десятий злочин вчинений неповнолітніми. А підлітки-злочинці – це резерв для дорослого кримінального світу: 50–60 % осіб, визнаних особливо небезпечними рецидивістами, свої перші злочини вчинили, не досягши повноліття. Адже відомо, що злочинцями не народжуються, ними стають: неповнолітніх правопорушників формують соціальні умови, в яких вони розвиваються, і люди, які їх оточують.

На останок хотілося б вказати на складну і парадоксальну ситуацію, яка склалася на даний момент. Поліція ювенальної превенції віднесена до підрозділів громадської безпеки, а правовою основою виступає наказ, що регулює діяльність кримінальної міліції у справах дітей. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне прискорення внутрішньовідомчої реформи, направленої на прийняття відповідного нормативного акту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інструкція з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-13>.

2. Иващенко А. Жизнь и смерть генерала Кравченко [Електронний ресурс] / А. Иващенко // Я anti-orange : [сайт]. – 06.03.2006. – Режим доступу: <http://anti-orange.com.ua/article/noelections/65/57597>. – 3 посиланням на газ. «2000».

3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>. – Назва в редакції 2007 р. Одержано 05.05.2016

УДК 342.9:351.74

О. О. Панова,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Проаналізовано роль і значення органів Національної поліції. У їх функціонуванні виділено такий напрям, як компетенція в області забезпечення публічної безпеки.

Ключові слова: громадський порядок, безпека, органи внутрішніх справ, міліція, компетенція.

Актуальність обраної теми обумовлена об'єктивною необхідністю посилення і поглиблення забезпечення публічної безпеки, що і означає підвищення ролі правоохоронної діяльності, в першу чергу органів, що її здійснюють, тобто органів Національної поліції, з чітким визначення їх компетенції у досліджуваній сфері.

Деякі проблемні питання забезпечення публічної безпеки підрозділами органів Національної поліції були предметом досліджень таких учених, як О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, Є. О. Безсмертний, І. П. Голосніченко,

Д. П. Калаянов, А. Т. Комзюк, М. В. Корнієнко, Б. Г. Литвак, В. М. Плішкін, Л. Л. Попов, О. Н. Ярмиш та інші. Однак приймаючи до уваги складність досліджуваної проблеми, вона ще залишається дуже актуальною.

Метою цієї роботи є дослідження компетенції органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки. Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання: визначити правову природу сил та засобів органів Національної поліції із забезпечення публічної безпеки; визначити шляхи вдосконалення компетенції органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки.

Правове становище сил органів Національної поліції характеризується сукупністю їх прав і обов'язків, закріплених нормами права, тобто тими правами, які надаються державою співробітникам органів Національної поліції у зв'язку з реалізацією наданих їм функцій.

Компетенція сил органів Національної поліції охоплює ті їх дії, які направлені на реалізацію завдань і функцій органів Національної поліції.

Розглянемо, які ж сили мають в своєму розпорядженні органи Національної поліції для виконання завдань із забезпечення публічної безпеки, і деякі проблеми їх стану і використання. В нормативно-правових актах сили органів Національної поліції, що залучаються до забезпечення публічної безпеки, підрозділяються на основні, додаткові, сили, які залучаються за рахунок органів і підрозділів з інших регіонів [1]. Приведена класифікація сил, вимагає конкретизації. На наш погляд, можна виділити сили органів Національної поліції в залежності до їх функцій із забезпечення публічної безпеки, тобто, чи є вона для них головними (основними) або додатковими.

До основних сил органів Національної поліції, що приймають участь у забезпеченні публічної безпеки, на нашу думку, віднесено службу превентивної діяльності, яка безпосередньо створена для забезпечення публічної безпеки; роти поліції особливого призначення і підрозділи патрульної служби поліції.

До основних сил слід віднести також спеціальні моторизовані військові частини Національної гвардії України.

До додаткових сил, що беруть участь у забезпеченні публічної безпеки, слід відносити ті, для яких це завдання не є основним, а лише додатковим. До них відносяться, перш за все, сили державної служби охорони, що мають відповідні повноваження забезпеченню безпеки. Проте проблема надійного забезпечення публічної безпеки обумовлює систематичне залучення інших сил, а саме: співробітників апаратів МВС, ГУНП, УНП незалежно від лінії їх роботи, особовий склад вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, а також пожежні частини і підрозділи [2, с. 184].

В сукупності основних сил по забезпеченню публічної безпеки слід, перш за все, акцентувати увагу на підрозділах патрульної поліції, оскільки вони є ядром всіх сил, що використовуються в забезпеченні безпеки.

Формування підрозділів патрульної поліції викликано, перш за все, необхідністю вирішення трьох взаємообумовлених завдань: а) створення професійного ядра; б) збільшення щільності нарядів поліції; в) підвищення ефективності і якості роботи патрульної поліції.

Компетенція сил органів Національної поліції реалізується в межах норм, встановлених законодавчими актами. Згідно із законом України «Про Національну поліцію» [3], компетенцію сил органів Національної поліції можна розділити на три групи: 1) право, що сприяє безпосередньому виконанню службових обов'язків; 2) право, що сприяє опосередкованому виконанню службових прав; 3) право, що дозволяє співробітникам активну реалізацію тих, що належать їм конституційних прав і свобод.

До першої групи прав співробітника органів Національної поліції відносяться: а) ознайомлення з документами, що визначають його права і обов'язки відповідно до посад в органах Національної поліції.

До другої групи прав співробітника органів Національної поліції відносяться: а) отримання в установленому порядку інформації і матеріалів, необхідних для виконання посадових обов'язків. Наприклад, це може бути оперативна інформація, технічна або правова інформація та інше; б) відвідувати в установленому порядку для виконання посадових обов'язків підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; в) ухвалення рішень і участь в їх підготовці відповідно до посадових обов'язків; г) перепідготовка (перекваліфікація) і підвищення кваліфікації за рахунок відповідного бюджету; д) внесення пропозицій по вдосконаленню організації роботи органів Національної поліції.

Третю групу прав співробітника органів Національної поліції складають: а) участь за своєю ініціативою в конкурсі на заміщення вакантної посади; б) право на просування по службі (займає особливе місце серед останніх прав посадової особи органів Національної поліції; воно має специфічний характер і є особисто-службовим суб'єктивним правом, оскільки в ньому органічно пов'язані особисті інтереси посадової особи як представника влади і людини, а з іншого боку, і інтереси органів Національної поліції; враховуючи характер і зміст права на просування по службі, воно є індивідуальним); в) об'єднання в професійні союзи (асоціації) для захисту своїх прав, соціально-економічних і професійних інтересів та інше; г) пенсійне забезпечення з врахуванням стажу посадової особи в органах Національної поліції; г) право на грошове забезпечення, що складається з посадового окладу, окладу за спеціальне звання, надбавки за вислугу років та специфічні умови роботи, а також премій за результатами роботи.

Організація забезпечення публічної безпеки як управлінська діяльність нерозривно пов'язана із здійсненням функцій, спрямованих на попередження і припинення порушень. Так, наприклад, відділи (відділення) органів Національної поліції організовують і практично здійснюють забезпечення публічної безпеки, забезпечують особисту

безпеку, тобто безпосередньо втілюють у життя профілактичні заходи, припиняють порушення публічного порядку шляхом притягнення правопорушників до відповідальності, а також здійснюють охорону і конвоювання затриманих осіб, видають дозволи на придбання і збереження зброї тощо. Такі заходи не охоплюються лише організаційними функціями. Таким чином, організаційні функції органів Національної поліції реалізуються в сукупності з їх тактичними діями, які полягають у застосуванні певних форм і методів безпосереднього забезпечення публічної безпеки, попередженні та припиненні правопорушень, забезпеченні надійного захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від злочинних чи інших антигромадських посягань. Основними факторами, що впливають на організацію роботи органів Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки, є: соціально-економічні умови, при яких підрозділи превентивної служби виконують свої функції, професійна підготовленість кадрів, їхня правова і соціальна захищеність, повнота і якість правового регулювання організації і діяльності підрозділів, які виконують функції із забезпечення публічної безпеки, стан оперативної обстановки тощо. Вплив зазначених факторів визначає процес розвитку форм організації забезпечення публічної безпеки, тактичні прийоми і способи попередження і припинення правопорушень [4, с. 340].

Таким чином, для виконання функцій і реалізації компетенції органів Національної поліції необхідно забезпечити ефективну взаємодію суб'єктів системи МВС та безпосередньо . Така взаємодія повинна базуватись на системі принципів, які формуються одночасно з розвитком і реорганізацією всієї системи правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Про затвердження Інструкції про порядок переведення організації підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ України на посиленій варіант оперативно-службової діяльності : наказ МВС від 03.12.2012 № 1111 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 3. – Ст. 84.*

2. *Панова О. О. Компетенція органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку і безпеки / О. О. Панова // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». – 2015. – Вип. . – С. 182–188.*

3. *Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.*

4. *Маліков В. В. Організація охорони громадського порядку підрозділами міліції / В. В. Маліков // Публічне право. – 2013. – № 1 (9) – С. 339–346.*

Одержано 02.05.2016

О. Ю. Прокопенко,

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ,

старший науковий співробітник

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

На основі наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених досліджено зарубіжний досвід організації та діяльності регіональних підрозділів поліції як суб'єкта забезпечення правопорядку, визначено можливості його використання в Україні.

Ключові слова: *зарубіжний досвід, поліція, правопорядок, забезпечення правопорядку.*

Значним засобом реформування органів державної влади, в тому числі органів Міністерства внутрішніх справ, виступає запозичення зарубіжного досвіду розвинутих країн світу. Разом із тим, таке запозичення не повинно стати бездумним копіюванням. Необхідним є врахування історичних особливостей нашої держави, специфіки адміністративно-територіального устрою, менталітету населення та багатьох інших, не менш важливих факторів. Вищенаведене дозволить більш ефективно побудувати дійсно європейську модель органів Міністерства внутрішніх справ, підняти рівень довіри населення до таких органів, забезпечити права, свободи й інтереси фізичних та юридичних осіб на високому рівні. Із цього приводу слід погодитись із екс-заступником міністра внутрішніх справ Польщі Аркадіушем Леткевічем, який, звертаючись до українського народу, зауважив, що коли в Польщі розпочинали реформу поліції, то хотіли відокремитися від назви «міліція», з якою асоціювалося натиск і переслідування. З усіх досвідів, які були тоді запропоновані, було використано фактично два. Зокрема, мова йде про західну систему навчання, підвищення кваліфікації та відбору майбутніх правоохоронців і мотиваційний комплекс кар'єрного зростання. Проте, зауважує екс-посадовець, український народ повинен сам вирішувати чого хоче зробити і до чого прагне. У Польщі так само в своїй реформі приймалися до уваги професійні поради, але в кінцевому результаті, відповідальність за результат здійсненої роботи завжди залишається за виконавцем [1, с. 15]. Таким чином, на сьогодні актуальним є дослідження особливостей організації діяльності органів внутрішніх справ, зокрема поліції, зарубіжних країн, вивчення їх досвіду та врахування його як позитивних, так і негативних моментів під час здійснення

реформування українських органів Міністерства внутрішніх справ.

У контексті вищенаведеного зазначимо, що не всі країни, в яких було створено органи поліції, були відмічені міжнародною спільнотою як успішні в цьому питанні. Так, якщо брати досвід побудови органів внутрішніх справ такої країни як Китайська народна республіка, слід зазначити, що тут, на відміну від інших постсоціалістичних країн, оновлення Міністерства громадської безпеки відбулося значно пізніше, ніж початок реформ в економіці. Тобто країна спершу переходила на ринкові відносини, а вже потім відбувалася модернізація галузі правопорядку. При цьому й понині китайські правоохоронці мають здебільшого дбати про захист державного устрою та публічно-правових інтересів держави. Ці пріоритети домінують у тамтешній функціональній спрямованості поліції, відсуваючи на другий план службових потреб забезпечення приватноправових інтересів окремого громадянина. Також експерти в основному єдині в думці, що коло завдань поліції Китаю значно ширше, аніж в інших країнах світу. Законодавство делегує поліцейський персонал на такі ділянки, як органи держбезпеки, пенітенціарні заклади, установи перевиховання, протипожежний нагляд і навіть у народні суди і прокуратуру [2, с. 20].

Особливої уваги заслуговує досвід організації поліцейської діяльності країн, які пройшли шлях реформування органів внутрішніх справ не зовсім стандартно. Мова йде про такі країни, де зазначеному реформуванню протистояв не аби який опір з боку держави й інших інституцій. Так, наприклад, у 2005 році в Боснії та Герцеговині сербські міністри пригрозили залишити центральний уряд, якщо їх і надалі примушуватимуть проводити зміни в поліції так, як диктує ООН. Вони не хотіли, щоб ліквідовували Міністерство внутрішніх справ Республіки Сербської й передавали його повноваження боснійському міністерству. Критики зауважували, що суспільний діалог щодо поліцейської реформи був формальним, а сама її концепція не врахувала специфіки регіонів [3, с. 19]. Із приводу вищенаведеного зазначимо, що чинне національне законодавство України забороняє правоохоронцям страйкувати, навіть задля поліпшення умов своєї праці. А тому дуже корисним у вищенаведеному контексті здається досвід Словенії. У зазначеній країні дуже ефективно здійснює свою діяльність профспілка поліції. Зокрема, в 2014 році профспілка поліції Словенії подала в суд позов на уряд, який не виконав обіцянок після страйку 2010 року щодо додаткових виплат. Ідеться про так і не внесені поправки в закон про поліцію, що мали врегулювати доплати в розмірі 0,5 % за кожен відпрацьований рік на одному місці, стільки ж щорічних надбавок за стаж та збільшення на 35 % окладу працівникам, які безпосередньо борються зі злочинністю. Вищенаведене є яскравим прикладом застосування правових засобів досягнення своєї мети. При цьому слід відмітити, що такі засоби є й у нашій державі. Так, у даному випадку мова йде про такий інститут судового захисту порушених, не визнаних прав свобод й інтересів фізичних та юридичних осіб, як адміністративне судочинство.

У рамках наведеного судового інституту можуть бути оскаржені рішення, дії та бездіяльність суб'єктів владних повноважень. Більш того, до підвідомчості адміністративних судів ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства від 6 липня 2005 року відносить і спори між суб'єктами владних повноважень, а також спори щодо призначення, проходження та звільнення громадян з публічної служби [4].

Говорячи про боротьбу із корупцією в органах поліції зарубіжних країн, варто звернути увагу на досвід Польщі. Так, спеціальний департамент підпорядкований міністрові, контролює роботу поліцейських, має право на провокацію хабара. При цьому, в разі якщо поліцейського викриють у вчиненні злочину, його не тільки звільнять, а і позбавлять пенсії. Але якщо він повідомить про спробу дати йому хабара, то отримає непогану премію. Окрім цього, тут посилено громадський контроль за поліцією. Правозахисники будь-коли можуть перевірити тимчасові міста тримання затриманих і поспілкуватись із ними. Без сумніву великий вплив на ефективність діяльності польських поліцейських, а також на недопустимість корупційних проявів впливають високі показники оплати праці поліції. Зокрема, заробітна плата в польській поліції старшого офіцера становить 3,5 тисячі євро, дільничного – 2 тисячі євро, а патрульного – 600 євро [1, с. 14–15]. Схожа ситуація відбувається й в чеській поліції, де середня зарплата поліцейського – 27 тисяч крон (понад 1000 євро). Окрім цього, поліцейських преміюють за роботу вночі, у вихідні, понаднормово. Додатковими пільгами слугують дотації на транспорт і житло. Якщо ж вести мову про Україну, то в нашій державі середня зарплата працівника органів Міністерства внутрішніх справ становить близько 150 доларів. Звичайно, в запропонованих у цьому році підрозділах поліції значно покращили оплату праці. Більш того проголошено, що поступово заробітна плата буде підвищена всім працівникам органів Міністерства внутрішніх справ. Разом із тим, якщо порівняти оплату праці працівника міліції ще 3 роки тому й зараз, врахувати купівельну спроможність, тобто що працівник органів внутрішніх справ міг придбати на свою заробітну плату тоді, виходить, що оплата праці впала в 3–4 рази, а запропоновані підвищення лише в деякій мірі повертають трьохрічні показники. Таким чином, на нашу думку, на сьогодні дуже гостро стоїть питання належної оплати праці працівника органів Міністерства внутрішніх справ, приведення її показників хоча б до світових стандартів.

Висновки. Таким чином, аналіз вищенаведеного надає змогу зробити висновок стосовно того, що зарубіжний досвід деяких країн світу свідчить про те, що само по собі запровадження інституту поліції не завжди пов'язано із підвищенням рівня забезпечення прав, свобод й інтересів фізичних та юридичних осіб. Затягування процесу реформування органів Міністерства внутрішніх справ, неврахування специфіки відповідного регіону та менталітету населення, низька оплата праці правоохоронця не сприяє досягненню поставлених завдань такого реформування. Більш того, досвід провідних зарубіжних країн вказує на необхідність розроблення

та впровадження в діяльність органів Міністерства внутрішніх справ України сучасних інформаційних технологій – веб-ресурсів, мобільних додатків, спеціального програмного забезпечення тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпюк Г. *Практика реформ: країни соцтабору* / Г. Карпюк // *Іменем закону*. – 2015. – № 11 (5969). – С. 14–15.
2. Карпюк Г. *Піднебесні реформи* / Г. Карпюк // *Іменем Закону*. – 2015. – № 15 (5973). – С. 20–21.
3. Карпюк Г. *Балканські рецепти реформ* / Г. Карпюк // *Іменем Закону*. – 2015. – № 14 (5972). – С. 16–19.
4. *Кодекс адміністративного судочинства України : закон України від 06.07.2005 № 2747-IV* // *Відомості Верховної Ради України*. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.

Одержано 04.05.2016

УДК 342.951.343.8

І. С. Тарасов,

студент 3 курсу

Національного юридичного університету України імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Л. П. Коваленко,

доктор юридичних наук,

професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ПАТРУЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Проаналізовано зміст, надано характеристику поліцейських заходів патрульної служби, згідно чинного законодавства України.

Ключові слова: *патрульна поліція, поліцейський, примус, безпека.*

Діяльність нової патрульної поліції спрямована на забезпечення публічної безпеки і порядку охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави та протидії злочинності. З цією метою новостворений орган охорони правопорядку отримав законодавчо регламентовані заходи впливу для виконання покладених на нього обов'язків. Так, відповідно до ст. 29 закону України «Про Національну поліцію», поліцейські заходи – це дії або комплекс дій превентивного або примусового характеру, які обмежують певні права і свободи людини та застосовуються поліцейськими, відповідно до закону, для забезпечення виконання

покладених на поліцію повноважень. Таким чином, на відміну від попереднього закону «Про міліцію», поліцейські заходи вперше знайшли свій поділ на превентивні та примусові, та своє детальне розкриття у положеннях розділу V Закону.

Превентивні заходи патрульної поліції полягають у попередженні або зменшенні негативних наслідків дій чи бездіяльності правопорушників і перелічені в ст. 32–41 Закону. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи. Превентивні поліцейські заходи здійснюються задля профілактики різних правопорушень. Превенція має на меті попередити саму можливість доведення незаконного наміру на початкових стадіях правопорушення і полягає у застосуванні поліцейськими контактних заходів щодо особи без залучення фізичної сили або вогнепальної зброї. Превентивні заходи базуються на таких активних діях поліцейського, як спостереження, перевірка, опитування та піклування, що й знайшли своє розкриття в окремих положеннях закону про конкретні поліцейські превентивні заходи.

Щодо поліцейських заходів примусу, то до них відносимо: фізичний вплив(сила), застосування спеціальних засобів та застосування вогнепальної зброї. Будь-який з цих видів примусу є можливий лише за умови, що інші поліцейські заходи не дають можливості виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом. Закон містить чіткі підстави застосування таких заходів, які описані в статтях 44–46. Ігнорування працівником цих підстав може мати наслідком притягнення його до дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності у випадках передбачених законом. Фізичний вплив(сила), як один із видів заходів примусу, полягає у застосуванні поліцейським тактичних прийомів та навичок з метою затримання особи, що підозрюється у вчиненні правопорушення, лише у разі, якщо така особа спричиняє опір працівнику правоохоронного органу. Порядок застосування спеціальних засобів регламентується постановою Ради Міністрів Української РСР від 27.02.1991 «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку» і містить чіткий перелік таких засобів, межі та порядок застосування кожного конкретного засобу. Порядок застосування вогнепальної зброї регламентується Постановою Кабінету Міністрів від 12.10.1992 «Про затвердження Положення про порядок застосування вогнепальної зброї». Відповідно до положень цієї Постанови, застосування вогнепальної зброї може здійснюватися лише, як крайній захід, посадовими особами, яким відповідно до законодавства дозволено володіння вогнепальною зброєю.

Таке застосування можливе лише за наявності групового або збройного нападу на особу або самого працівника поліції, приміщення юридичної особи, або, з метою знешкодження тварини, що загрожує життю працівника внутрішніх органів, або окремим громадянам. Дозволяється

також застосування вогнепальної зброї по відношенню до особи, що вчинила злочин там намагається втекти або спричинити збройний опір. Забороняється таке застосування у місцях масових скупчень людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи, а також по відношенню до жінок з явними ознаками вагітності, людей похилого віку чи з ознаками інвалідності та малолітніх (крім випадків групових нападів ними на громадян або збройних нападів чи збройного опору).

Отже, законодавство України містить досить чіткі положення щодо порядку та меж застосування патрульною поліцією превентивних та примусових заходів. Потрібно зазначити, що єдиною спільною ознакою застосування таких заходів є наявність підстав вважати, що особа вчиняє триваюче, продовжуване чи закінчене правопорушення. На мою думку, аналізуючи сучасний стан України в умовах проведення антитерористичної операції, значному вільному обігу зброї в державі, посиленні криміногенної обстановки, положення нормативно-правових актів органів виконавчої влади повинні бути переглянуті та змінені, з метою їх пристосування до сучасного стану речей, та дати можливість патрульній поліції, як органу первинного реагування, додаткові можливості щодо зменшення кількості адміністративних та кримінальних правопорушень.

Одержано 05.05.2016

УДК 342.95:351.741(477)

С. В. Чирик,

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Л. П. Коваленко,

доктор юридичних наук,

професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Звернуто увагу на необхідність внесення змін і доповнень в чинне поліцейське законодавство з метою вдосконалення правового регулювання підготовки поліцейських в Україні.

Ключові слова: *патрульна поліція, реформування МВС, система.*

Вступ. Забезпечення належного рівня громадського порядку та громадської безпеки є для держави, на сьогоднішній день, найактуальнішим питанням. Перед країною стоїть дуже широке коло

найрізноманітніших важливих питань, які вона має вирішувати. Поряд з цими питанням важливу увагу слід приділяти питанням саме реформування у системі МВС України. Адже саме належне та професійне функціонування сектору безпеки і порядку та послідовна і конструктивна підтримка України міжнародним співтовариством для забезпечення її суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку та регіональної безпеки є запорукою відновлення миру в Україні.

Мета дослідження. Спираючись на це виникає потреба розробки конкретних пропозицій і рекомендацій щодо визначення основних термінів; визначення підходів до такого реформування; комплексного перегляду законодавства України з питань забезпечення публічної безпеки і порядку; удосконалення таких важливих процесів, як прогнозування і планування у системі МВС України.

Матеріал і методи дослідження. Вирішенню цих проблем і присвячено наші пропозиції щодо особливостей підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України, методи дослідження – діалектичний, порівняльно-правовий, спеціальні методи пізнання та інші. На нашу думку, проблемами підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України є:

1. Передчасний та неякісний відбір кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної служби МВС України. Очевидним виявилось те, що двох місяців швидкісного навчання виявилось недостатньо для того, щоб випустити висококваліфікованих патрульних на вулиці. Це стало наслідком того, що у деяких ситуаціях патрульні поліції просто не мають уявлення про те, як себе вести на місці події [1, с. 26].

2. Статтею 11 закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Однак ми бачимо, що в тексті закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в яких діях повинно проявлятися згадуване «партнерство» [2, с. 14]

3. Непрозорість застосування системи відбору кадрів на службу до реформованих підрозділів ОВС. Досі однозначно не визначено, за якими критеріями відбираються керівники структурних підрозділів патрульної поліції. Можливо, конкурс і проводять, однак МВС України ніякої інформації з цього приводу не озвучує.

4. Соціальна і правова незахищеність працівників поліції. Нова поліція опинилася один на один з проблемами старої системи. Працівники поліції скаржаться на ненормований робочий час без додаткової компенсації, неналежне оснащення необхідними засобами індивідуального захисту, та іншими засобами, необхідними для виконання поставлених завдань.

5. Сумнівність показників скоєних правопорушень у місцях діяльності патрульної поліції. Очікувалося, що після запровадження практики

цілодобового патрулювання вулиць, кількість скоєних злочинів та правопорушень зменшиться. Разом з тим, експерти не радять вірити статистиці, яку підносять у МВС України. Раніше в міліції діяв суворий порядок фіксування всіх правопорушень, і вище керівництво вимагало виконання визначеного плану по фіксації злочинів. На теперішній час виконання плану, так званих «показників» у підлеглих ніхто не вимагає, а отже, кількість порушень на папері знизилася. Але чи відображає це реальну ситуацію на теперішній час залишається невідомим. Сьогоднішнє керівництво правоохоронних органів не готове відкрито сказати про недоліки і промахи реформи [3, с. 6].

6. Законом визначені основні повноваження та завдання поліції. Як свідчить п. 9 ч. 1 ст. 23 закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Однак, статтею не визначено куди саме поліцейський має доставити затриманих чи підозрюваних осіб: в суд, до поліції, до слідчого судді? Адже КПК України також містить цілий ряд норм, якими передбачений порядок затримання і доставлення таких осіб. Таких прогалин у чинному законодавстві досить багато, через що у роботі поліції може виникати ряд недоліків і суттєвих проблем.

Висновки з даного дослідження. Існує жорстка необхідність запровадження в закон України «Про Національну поліцію» відповідних положень для всебічного врегулювання інституту підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС. Виникає потреба у більш детальному та суворому відборі кандидатів на вакантні посади у підрозділах патрульної служби МВС. Існує потреба у більш чіткому та розгорнутому формулюванні норм існуючого законодавства. Саме точність, детальність, компетентність та професійність здатні забезпечити належний рівень діяльності патрульної поліції на теперішній час. Адже варто пам'ятати про те, що патрульна поліція є обличчям закону в своїй країні.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у правотворчій діяльності, науково-дослідній роботі, навчальному процесі, правозастосовній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ярмачі Х. П. *Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : монографія* / Х. П. Ярмачі. – Одеса : Астропринт, 2006. – 334 с.
2. Ковальська В. В. *Контроль в органах внутрішніх справ: поняття, види, форми, стадії проведення* / В. В. Ковальська // *Актуальні проблеми державного управління*. – 2008. – № 1. – С. 262–270.

3. Комзюк А. Т. *Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види, організаційно-правові питання реалізації: монографія* / А. Т. Комзюк ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : НУВС, 2002. – 336 с.

Одержано 09.05.2016

УДК [351.74:343.326](474.5)

В. В. Чумак,

кандидат юридичних наук,

провідний науковий співробітник відділу організації наукової роботи

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПІДРОЗДІЛ З АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ «ARAS»: ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЛИТВИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено особливості діяльності підрозділу Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS». Встановлено, що підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» є ключовим суб'єктом литовської національної поліцейської системи по боротьбі з тероризмом.

Ключові слова: *поліція, діяльність, тероризм, досвід, Литва, Україна.*

Сьогодні на європейському просторі не залишилося держав і народів, які б не відчули на собі, що означає терористична загроза і які її наслідки для кожного громадянина. Не є виключенням у цьому сенсі і Україна як держава та її громадяни як окрема етнічна група світового суспільства [1, с. 170].

Зрозуміло, що боротьба з тероризмом нерозривно пов'язана з діяльністю правоохоронних органів, важливе місце серед яких займає поліція. У свою чергу, поліція в Україні як абсолютно нова форма, формація служіння суспільству перебуває лише на початковому етапі свого формування. Так, 2 липня 2015 року Верховною Радою України було ухвалено закон України «Про Національну поліцію» [2], який набув чинності лише 7 листопада того ж року.

Зазначене свідчить про необхідність перманентного звернення до досвіду організаційно-правових аспектів діяльності поліції країн Європи з метою його використання в Україні у тому числі щодо протидії тероризму.

Вивчення особливості діяльності антитерористичних поліцейських підрозділів країн Балтії (Естонія, Латвія, Литва) пояснюється географічною близькістю цих країн, спорідненістю вирішуваних проблем і необхідністю поглиблення співробітництва у боротьбі з тероризмом.

Зважаючи на це, вивчення досвіду діяльності антитерористичних поліцейських підрозділів у цих країнах набуває для нас особливої актуальності та доцільності.

Питанням дослідження роботи поліції закордонних країн у свій час були присвячені праці Ю. Е. Аврутіна, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, К. С. Бельського, С. М. Гусарова, Д. П. Каляянова, Р. А. Калюжного, В. К. Колпакова, С. Ф. Константінова, М. В. Корнієнка, А. Т. Комзюка, В. І. Олефіра, К. Б. Левченко, М. В. Лошицького, Р. С. Мельника, О. В. Негодченка, О. С. Передерія, О. С. Проневича, Ю. П. Соловей, В. В. Чернея, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиша та ін. Однак практично у всіх цих роботах мова йшла насамперед про країни Західної та Центральної Європи (Великобританію, Німеччину, Польщу, Францію), без врахування досвіду інших країн, серед яких провідне місце належить й Литві. Крім того, в Литві вже тривалий час успішно працює антитерористичний поліцейський підрозділ, який ефективно здійснює правоохоронні функції та вносять свій посильний вклад у справу боротьби з організованими кримінальними і терористичними структурами.

Для захисту держав-членів Європейського Союзу від організованих кримінальних і терористичних структур та поліпшити співпрацю в боротьбі з тероризмом між країнами, і здійснення узгоджених заходів, щоб гарантувати високий рівень безпеки була створена міжнародна організація ATLAS.

Метою якої є співпраця і надання взаємної підтримки та допомоги у боротьбі з тероризмом та підвищення навичок, знань та досвіду з протидії тероризму серед правоохоронних органів держав-членів Європейського союзу.

Учасниками мережі атласу є: ARAS (Литва); ACVILA (Румунія); AKS (Данія); BOA (Польща); DELTA (Норвегія); DSI (Нідерланди); DSU (Бельгія); EAO (Кіпр); EKAM (Греція); ЕКО СОBRA (Австрія); ERU (Ірландія); GIGN (Франція); GIS (Італія); GEO (Іспанія); GOE (Португалія); GSG 9 (Німеччина); KARHU (Фінляндія); K-COMMANDO (Естонія); LYNX (Словаччина); NI (Швеція); NOCS (Італія); ОМЕГА (Латвія); RAID (Франція); RED PANTHER (Словенія); CO19 (Велика Британія); SEK BWL (Німеччина); SAG (Мальта); SIAS (Румунія); SUCT (Болгарія); TESZ (Угорщина); UEI (Іспанія); URNA (Чеська Республіка); USP (Люксембург) [3].

Після вступу Литви до складу Європейського Союзу, в силу свого геополітичного розташування, Литва автоматично стала східною межею Європейського Союзу. Більшість маршрутів, йдучи зі сходу на захід і з півночі на південь на шляху до Європи йдуть саме через територію Литви. Зазначена країна має 4 аеропорти і 1 морський порт, який створює великий фактор ризику, враховуючи загрозу міжнародного тероризму.

Збільшення потоку нелегальних емігрантів з країн Азії, контрабанда наркотичних речовин та інших товарів був відчутним для Литви. Натомість після вступу до Європейського союзу, цей потік лише виріс. Увага різних кримінальних структур або навіть терористичних організацій в регіоні країн Балтії постійно зростає. Як наслідок, був створений 4 квітня 1991 року був створений підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» для вирішення специфічних завдань по боротьбі з організованими кримінальними і терористичними структурами.

Підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» це незалежний спеціалізований підрозділ поліції, який включає в себе командування, відділ інформації, аналізу і переговорів, відділ пошуку та ліквідації вибухових речовин, спеціальний загін, три роти, одна з яких розташована в портовому місті Клайпеда. У підрозділах також є спеціалізовані групи розвідки, снайперів, альпіністів, бойових плавців, професійних переговорників [4].

Діяльність підрозділу поліції з антитерористичних операцій «ARAS» регулюється Конституцією Литовської Республіки, міжнародними договорами, законодавством Європейського союзу, Статутом внутрішньої служби, законом про поліцію та іншими нормативно-правовими актами Литовської Республіки

Підрозділ Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» фінансується з державного бюджету, забезпечується сучасним озброєнням та обладнанням для успішного виконання завдань.

Вданий час до особового складу підрозділу входять висококваліфіковані співробітники, які пройшли фізичну і психологічну підготовку та мають навички для роботи в екстремальних умовах.

Професіоналізм співробітників підрозділу перевіряються більш ніж один раз на рік в реальних операціях, у зв'язку з чим якість діяльності підрозділу з антитерористичних операцій оцінена не лише у Литві. Багато досвіду співробітники підрозділу отримують коли приймають участь у різних курсах спеціального реагування підрозділу на критичні ситуації, які організовують як США та і інші провідні країни світу [4].

Висновки. Отже, зарубіжний досвід показує, що багато країн Європи пішли по шляху формування особливих підрозділів і спецслужб, оснащених сучасною технікою, зброєю і транспортом по боротьбі з тероризмом.

Країни Балтії, а саме Литва, не є виключенням, вона також після отримання незалежності створила спецпідрозділ по боротьбі з організованими кримінальними і терористичними структурами, який ефективно діє у цьому напрямі.

На підставі вищевикладеного можна сказати про те, що умовах складної обстановки та проведення в Україні антитерористичної

операції позитивний досвід діяльності підрозділу Литовської поліції з антитерористичних операцій «ARAS» заслуговує на його подальше вивчення та впровадження в діяльність Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України з метою вдосконалення діяльності та подальшого розвитку системи органів внутрішніх справ України.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо дослідження досвіду діяльності антитерористичних поліцейських підрозділів в інших країнах Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новікова Л. В. Антитерористична компетенція інституціонального механізму Європейського Союзу / Новікова Л. В. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». – 2015. – № 1151, вип. 19. – С. 170–173.

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Сеть АТЛАСА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.knowledgr.com/18221589/СетьАТЛАСА>.

4. Tarptautinis Benradarbiavimas [Електронний ресурс] // Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinė «Aras» : [офіц. сайт]. – Режим доступу: http://www.policija.lt/tvs/v/?sky=31&acc_id=126&lan_id=lt.

Одержано 02.05.2016

УДК 351.745.5

І. В. Шруб,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративної діяльності

Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ПОНЯТТЯ СЛУЖБОВОГО ЧАСУ ТА ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Викладено різні наукові підходи до розуміння службового часу і на основі їх аналізу сформульовано визначення «службовий час поліцейських» і «час відпочинку поліцейських».

Ключові слова: робочий час, служба в поліції, службовий час, час відпочинку, час трудової діяльності.

Вступ. Загальні гарантії соціальної захищеності робітників і службовців визначені на найвищому рівні – в Конституції України. Так, ч. 4 ст. 43 Основного Закону проголошує право кожного працюючого на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної

законом, а ст. 45 – право на відпочинок, в тому числі, щотижневий відпочинок, а також оплачувану щорічну відпустку.

Останнім часом українська юриспруденція демонструє певну увагу щодо проблем служби в поліції. Активізацію наукових досліджень в цій сфері можна спостерігати після прийняття закону України «Про Національну поліцію», що встановив значно вищі соціальні стандарти. Так, окремі питання правового регулювання соціальних прав і свобод поліцейських у своїх роботах висвітлювали Р. Г. Валєєв, В. С. Венедиктов, В. Я. Гоц, В. В. Гончарук, О. Ю. Дрозд, Т. О. Коломєєць, А. Т. Комзюк, С. С. Лукаш, К. Ю. Мельник, Т. А. Пузанова та інші. Разом з тим, наукові дослідження стосовно особливого характеру служби в поліції як публічної державної служби, її особливостей, проблем правового регулювання службового часу та часу відпочинку поліцейських відсутні.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу різноманітних підходів до розуміння службового часу сформулювати визначення «службового часу поліцейських» і «часу відпочинку поліцейських».

Завдання дослідження. Для досягнення зазначеної мети необхідним є вирішення таких завдань: 1) проаналізувати визначення «робочого часу» та визначити його співвідношення із категорією «службовий час»; 2) сформулювати визначення «службового часу поліцейських» у широкому та вузькому розумінні; 3) проаналізувати складові категорії «час відпочинку» та на їх основі сформулювати визначення «час відпочинку поліцейських».

Результати дослідження та їх обговорення. Особливий характер служби в поліції, специфіка виконуваних поліцейськими завдань і функцій обумовлює встановлення для них спеціального режиму праці, загальні засади якого визначені в дев'ятому розділі закону України «Про національну поліцію» (далі – Закон) [1].

Так, ст. 91 Закону визначає особливий характер службового часу та часу відпочинку поліцейських. При більш детальному аналізі її змісту, в першу чергу звертає на себе увагу та обставина, що законодавець для позначення загального часу трудової діяльності поліцейського відмовився від використання такого загальноприйнятого терміну, як «робочий час», і використовує натомість термін «службовий час». Як свідчить аналіз чинного законодавства, термін «службовий час» на сьогодні є малопоширеним в законодавчій техніці і вживається лише для позначення службового часу співробітників-військовослужбовців: «це час, починаючи з моменту приходу військовослужбовця на місце служби та до його виходу з місця служби» [2; 3].

Натомість, термін «робочий час» має значно ширшу сферу застосування і вживається як в національному законодавстві, так і в міжнародних документах. Так, наприклад, Міжнародна організація праці вживає аналізований термін для позначення «проміжку часу, протягом якого працівник перебуває в розпорядженні роботодавця» [4].

Що стосується КЗпПУ, то він не містить загального визначення аналізованого терміну, однак в багатьох нормативно-правових актах закріплено спеціальні визначення робочого часу окремих категорій робітників і службовців. Загальною підставою для формулювання таких визначень став Державний класифікатор професій ДК 003:2005 в якому було закріплено офіційне визначення роботи: «це певні завдання та обов'язки, що виконані, виконуються чи повинні бути виконані однією особою» [5]. Відповідно, час, який особа витратила, витрачає або повинна була витратити на виконання таких завдань і обов'язків і слід вважати робочим часом.

Очевидно, що саме з таких міркувань виходив законодавець, закріплюючи в законі України «Про державну службу» визначення робочого часу державного службовця як «часу, протягом якого державний службовець відповідно до правил внутрішнього службового розпорядку має виконувати свої посадові обов'язки» [6]. Оскільки працівників поліції можна віднести до особливої категорії державних службовців, зазначене визначення робочого часу на них розповсюджується в повній мірі.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що в назві та змісті ст. 91 Закону застосовується вузьке тлумачення терміну «службовий час поліцейських» яке фактично є тотожним терміну «робочий час». А тому службовий час поліцейських (у вузькому розумінні) можна визначити як встановлений законодавством відрізок календарного часу, протягом якого поліцейський відповідно до правил внутрішнього розпорядку або графіку роботи має виконувати свої посадові обов'язки.

Що стосується широкого трактування аналізованого терміну, то воно міститься в ч. 1 ст. 59 Закону, в якій зазначається, що «служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень». При цьому також необхідно брати до уваги положення ст. 12 Закону, в якій закріплено вимоги принципу безперервності діяльності поліції. Так, «поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського».

Поряд з терміном службовий час, в ст. 91 Закону вживається термін «час відпочинку поліцейських». Право на відпочинок гарантоване Конституцією України, ст. 45 якої проголошує, що кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Відразу ж зауважимо, що ані закон України «Про Національну поліцію», ані КЗпПУ не містять визначення часу відпочинку, на відміну від юридичної літератури, де цьому питанню присвячено досить багато уваги. На основі аналізу різноманітних наукових джерел, можна зробити висновок, що під часом відпочинку поліцейських необхідно розуміти визначений

законом або на його підставі час, упродовж якого поліцейський є вільним від виконання покладених на нього службових обов'язків і має право використовувати його на власний розсуд для відновлення працездатності та задоволення власних інтересів.

Дослівний аналіз ст. 91 Закону дає підстави стверджувати, що законодавець виділяє такі види часу відпочинку поліцейських: вихідні, святкові та неробочі дні, які є днями відпочинку для всіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків (ч. 4 Закону).

З метою забезпечення конституційних прав працівників ОВС України на забезпечення належних умов праці та відпочинку, МВС України було укладено угоду з Професійною спілкою атестованих працівників ОВС України та Професійною спілкою працівників державних установ України [7]. Згідно цієї Угоди, МВС України взяло на себе цілу низку зобов'язань у сфері забезпечення належних умов праці та відпочинку працівників і службовців ОВС. Очевидно, що більшість із цих зобов'язань має взяти на себе професійна спілка поліцейських.

Висновки. З метою забезпечення належних умов праці та відпочинку поліцейських, керівництво Національної поліції має: 1) забезпечувати дотримання умов служби добових нарядів (чергових змін), обов'язкового надання працівникам передбаченого законодавством по тривалості часу відпочинку після наряду (чергової зміни); 2) забезпечувати дотримання режиму роботи поліцейських, визначеного відповідними нормативно-правовими актами; 3) дотримуватися режиму праці, несення служби та відпочинку: а) забезпечувати додержання встановленої законодавством тривалості робочого тижня; б) встановлювати тривалість роботи згідно з правилами внутрішнього розпорядку і затвердженими графіками з урахуванням специфіки служби, режиму роботи окремих структурних підрозділів Національної поліції; в) не порушувати максимальної тривалості робочого дня; г) погоджувати з профспілковими органами відповідного рівня: час відпочинку та інші компенсаційні заходи працівникам при переведенні особового складу на посилений варіант несення служби; графіки чергувань у вихідні (неробочі) та святкові дні; залучення працівників до надурочної роботи у встановлених законодавством випадках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.*
2. *Про затвердження Положення про розслідування та облік нещасних випадків з військовослужбовцями Служби безпеки України : наказ СБУ від 31.03.1999 № 77. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0283-99> Наказ скасовано на підставі Наказу Служби безпеки N 443 (з0011-03) від 12.12.2003*

3. Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків в Управлінні державної охорони України : наказ УДО від 16.12.2003 № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG8590.html.

4. Конвенція [Міжнародної організації праці] про регулювання робочого часу в торгівлі та установах № 30 : від 28.06.1930 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_152.

5. Класифікатор професій ДК 003:2005. Додаток А «Показчик професійних назв за кодами професій» : прийн. та надано чинності наказом Держспоживстандарту України від 26.12.2005 № 375. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN1919Z.html. Втратив чинність

6. Про державну службу : закон України від 17.11.2011 № 4050-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4050-17>.

7. Галузева угода між Міністерством внутрішніх справ України, Професійною спілкою атестованих працівників ОВС України та Професійною спілкою працівників державних установ України на 2012–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.policistuarodbiedriba.lv/fails.php?id=145>.

Одержано 10.05.2016

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

УДК 34.08

А. В. Волохов,

*викладач Рівненського вищого професійного училища
Департаменту поліції охорони*

ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ ТА ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Зазначено, що якісний відбір та підготовку працівників поліції неможливо здійснити без суттєвих змін у принципах та правилах укомплектування підрозділів поліції.

Ключові слова: поліція, підготовка, рядовий поліції, офіцер поліції, викладач ВНЗ системи МВС.

Процес розбудови правової, демократичної та соціальної держави вимагає проведення змін у структурі та принципах роботи її державних органів, зокрема органів Міністерства внутрішніх справ України. Одним з перших результатів реформи є створення Національної поліції України. Результативність проведення даної реформи залежить від ефективності функціонування системи відбору та професійної підготовки поліцейських, зорієнтованої на підготовку працівників нової генерації: патріотів, професіоналів, нетерпимих до будь-якого порушення закону, здатних до рішучих дій.

У час становлення Національної поліції України стало актуальним проведення якісної та швидкої підготовки поліцейських. Сьогодні нам довело, що не існує жодної ідеальної програми чи тесту, які б на 100 % гарантували відбір серед населення тих кандидатів, які чесно та віддано будуть нести службу в боротьбі зі злочинністю. Єдиним методом відбору є практична робота, яка розкриє всі тонкощі людської душі та проявить всю сутність тієї чи іншої особистості у специфічних умовах роботи поліцейського.

Але проблемним є те, що на відбір та підготовку нових працівників поліції витрачається багато часу та коштів (крім працівників патрульної поліції), але часу на системні зміни в роботі поліції вже обмаль.

Система освіти МВС включає в себе роботу 8 вищих навчальних закладів, які щороку здійснюють підготовку тисяч поліцейських у офіцерському

званні та випускають їх у життєвий вирій практично не готовими протистояти злочинним проявам. Але якість їх відбору та підготовки має ряд суттєвих недоліків:

- на навчання до ВНЗ системи МВС не завжди йдуть мотивовані громадяни (значна кількість вступає на навчання через бажання батьків, можливість ухилитись від призову до армії, можливість отримати безкоштовну освіту та інше);
- зміст теоретичного матеріалу не завжди відповідає практичним потребам діяльності поліцейського;
- навіть найкращий рівень освіти не завжди підготує поліцейського психологічно та практично готового до реальної протидії злочинному світу;
- на навчання витрачається значна кількість часу та бюджетних коштів;
- поліцейський не завжди призначається на ту посаду, за якою спеціальністю він проходив навчання.

Реформування системи МВС у несприятливих умовах (проведення антитерористичної операції, погіршення соціально-економічних умов життя) призвели до різкого збільшення навантаження на особовий склад органів внутрішніх справ та є наслідком того, що на даний час у таких підрозділах, як слідство, карний розшук є значний відсоток вакансій, які за короткий проміжок часу укомплектувати компетентними працівниками неможливо. Зволікання з цим процесом лише погіршує кадрову ситуацію, оскільки працівники цих підрозділів переводяться в служби з меншим обсягом роботи, або взагалі звільняються.

Дещо покращити ситуацію можна шляхом призначення за рахунок вакантних посад працівників (без вищої юридичної освіти) на посади помічників слідчих підрозділів або карного розшуку. У зв'язку зі значним об'ємом документообігу в цих підрозділах багато часу витрачається на виконання некваліфікованої роботи (занести в суд чи прокуратуру документи, підготувати супровідний лист або запит, рознести повістки, прошити справу, запросити понятих, тощо), яку успішно могли б виконувати працівники без спеціалізованої вищої освіти.

Першопочаткову підготовку цих працівників терміном 2–4 місяці можна провести на базі вищих навчальних закладів системи МВС, а також Рівненського та Вінницького ВПУ Департаменту поліції охорони.

Такий підхід до підготовки працівників поліції надасть наступні переваги:

- витрачається менше бюджетних коштів для підготовки рядового працівника поліції порівняно з витратами, необхідними для підготовки офіцера;
- за короткий період часу можна укомплектувати всі вакантні посади, що дасть змогу розвантажити досвідчених працівників;

- рівень знань під час першопочаткової підготовки буде достатнім для виконання некваліфікованої роботи, пов'язаної з правоохоронною діяльністю, і в загальному суттєво не відрізнятиметься від рівня знань випускника ВНЗ (офіцера), який зможе самостійно та повноцінно нести службу лише через 1–3 роки практичної діяльності;
- менше витрачається коштів на подальшу оплату праці рядового працівника поліції порівняно з офіцером поліції (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» [1] розмір окладу поліцейського за званням «рядовий поліції» складає 400 грн, а за званням «лейтенант поліції» – 1400 грн; посадові оклади помічника слідчого чи помічника оперуповноваженого складають 1900–2000 грн, а посадові оклади слідчого чи оперуповноваженого складають 2400–2500 грн).

У подальшому, під час практичної діяльності вказані працівники зможуть повністю проявити свої здібності та бажання служити на благо народу України. За кожним з поліцейських необхідно буде закріпити офіцера, який би організовував та контролював їхню роботу, проводив з ними навчання та здійснював їх вивчення на предмет можливості подальшої підготовки як офіцерів. Лише через рік практичної роботи можна з впевненістю визначитись про доцільність перебування вказаного працівника в системі МВС та необхідність подальшого його навчання.

Таким чином, робота МВС на даному етапі має бути зосереджена на підготовці рядових працівників поліції і здійсненні подальшої роботи щодо зміни структури МВС та збільшенні кількості рядового чи сержантського складу щодо офіцерського складу у співвідношенні приблизно 2 рядових чи сержантів до 1 офіцера.

Такий підхід дасть можливість підвищити мотивацію до кар'єрного зростання, покращить якість підготовки та результати у практичній діяльності.

Не менш важливим заходом у становленні Національної поліції України є інтеграція наукових досягнень та практичної правоохоронної діяльності. Окрему увагу необхідно приділити підвищенню кваліфікації викладачів ВНЗ системи МВС. Не секрет, що у вказаних закладах значну частину складають викладачі, які особисто не працювали у практичних підрозділах МВС і тому можуть надати знання лише з теоретичної точки зору. Тому необхідно, щоб викладачі системи МВС постійно підвищували свою кваліфікацію шляхом відрядження до практичних підрозділів поліції за своїм напрямком викладання. Це надасть можливість наблизити теоретичний матеріал до потреб практичної діяльності поліції.

Для можливості здійснення зазначених змін необхідно відповідно розробити та затвердити відомчі нормативні акти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції* : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 988 // Урядовий кур'єр. – 02.12.2015. – № 225.

Одержано 10.05.2016

УДК 159.922:343.132

І. В. Ламаш,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології і психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ, Харків

ПОЛІЦЕЙСЬКА ОСВІТА В ШВЕЦІЇ

Розглянуто зміст поліцейської освіти в контексті загальної реформи поліції у Швеції, яка була здійснена у 2015 році. Визначено специфіку базової та спеціальної підготовки працівників поліції та професійного відбору на ґрунті компетентнісного підходу.

Ключові слова: *поліцейська освіта, базова та спеціальна підготовка працівників поліції, реформа поліції у Швеції, компетентнісний підхід.*

Вступ. В умовах реформування системи правоохоронних органів у нашої державі важливим слід вважати вивчення організаційного досвіду Європи у цій сфері, зокрема, Швеції, у якій протягом 2013–2014 років було здійснено реорганізацію Національної поліції.

До того часу шведська поліція складалась з Ради шведської Національної поліції і 21 поліцейського управління, кожне з яких відповідало за один з поліцейських округів країни. У 2012 році парламент Швеції ухвалив рішення про реформування поліції. В результаті, окружні управління були реорганізовані в єдину Національну поліцію, підпорядковану міністерству юстиції та розподілену за 7 регіонами (Південь, Захід, Схід, Стокгольм, Центр, Північ), яка почала роботу 1 січня 2015 року. Важливою складовою цієї реформи були також зміни в системі поліцейської освіти.

Шведські дослідники у галузі поліцейської науки К. Kohlström, О. Rantatalo та С. Кагр підкреслюють, що, з глобальної точки зору, поліцейські установи в багатьох розвинених країнах в даний час проходять значні професійні реорієнтації в ракурсі суспільних подій, таких як зміни демографічної ситуації, зростання громадської різнобарвності, зміни суспільних вимог до поліції, а також, ускладнення моделей злочинності, які набувають все більш транснаціонального і глобального характеру. В цілому, ці зміни призводять до зростання складності у виконанні поліцією

своїх професійних обов'язків і висувають нові вимоги до професійних знань. Як наголошують науковці, у контексті поліцейської освіти, ці зрушення виявляють себе на стратегічному рівні, де емпіричні підходи до поліцейської діяльності все частіше замінює проблемно-зорієнтована та заснована на фактичних даних поліцейська діяльність, яка ґрунтується на теорії, аналізі і використанні наукових досліджень [1, р. 1].

Мета дослідження – розглянути зміст поліцейської освіти в контексті загальної реформи поліції у Швеції, яка була здійснена у 2015 році.

Результати дослідження. Починаючи з кінця 1990-х чисельність поліцейських у Швеції постійно зростає. Між 2000 та 2010 роками фінансування поліції зросло більш, ніж на 40 відсотків, а кількість працівників поліції зросла на 26 відсотків та склала 28000 осіб.

У шведській поліції, як зазначає К. Gottschall зі співавторами, реалізується єдиний принцип кар'єри (single career principle), який передбачає систематичне навчання. Після етапу базового навчання кожний шведський поліцейський починає роботу у правоохоронних органах з нижчого звання (Polisassistent) та має можливість пройти всі етапи кар'єрного зростання. Рекрутмент у шведську поліцію здійснюється за єдиною процедурою, яка передбачає оцінювання за загальними, спеціальними, фізичними, медичними та психологічними вимогами, а також, відповідністю стандартизованому профілю компетенцій. Кандидати, які успішно пройшли відбір, починають навчання у відповідних вищих навчальних закладах [2, р. 240].

У 2006 році в Швеції було прийнято рішення про реформу поліції, важливу частину якої становила реформа поліцейської освіти, яку, як було наголошено у документах, слід змінити відповідно до таких вимог:

- можливість роботи в поліції повинні мати більш широкі верстви населення, тобто склад поліції повинен відображати у відсотковому відношенні кількість чоловіків і жінок, а також етнічний склад населення Швеції;
- практичне навчання діям в складних ситуаціях, типових для поліцейських з різними функціями і посадами;
- потреба в спеціалізації. У довгостроковій перспективі попередження злочинності вимагає, щоб поліцейська робота була заснована на більш спеціалізованих, наукових знаннях. Поліцейський повинен краще орієнтуватися в дослідженнях у відповідних областях і постійно оцінювати свої власні методи роботи, обираючи ті, що дають найкращий результат;
- забезпечення більш тісного зв'язку теоретичного навчання і навчальної практики курсантів.

У зв'язку з цим у Швеції єдиною формою навчання з 2015 року стала вища освіта поліцейських, яка має забезпечити ефективну професійну підготовку на тлі зростаючих вимог до знань і здібностей працівників поліції. Здатність бачити свою професійну діяльність як ціле, яка має бути сформована у вищому навчальному закладі, як підкреслює О. М. J. Adang,

є ключовим фактором успішної роботи поліції. Курсанти в процесі навчання повинні розвивати свої можливості в аналізі і сприйнятті нових знань, а також використовувати отримані знання безпосередньо в практичній роботі поліції [3, р. 328]. Надалі автор зазначає, що існували досить поширені заперечення проти введення поліцейської освіти як вищої. Стверджували, що вища освіта надасть курсантам кваліфікацію, надмірну по відношенню до тих обов'язків, які більшість працівників поліції буде виконувати в своїй повсякденній діяльності. Також зазначалося, що існує ризик того, що поліцейські, які отримали нову, вищу освіту матимуть досить обмежений інтерес, наприклад, до роботи патрульного як більш простої. У відповідь на ці зауваження О. М. J. Adang наголошує на тому, що проведення реформи відповідає об'єктивним тенденціям в розвитку професії поліцейського, що вимагає все більшого зв'язку практики роботи з теоретичними знаннями різного рівня спеціалізації [3, р. 331].

Підготовка поліцейських в Швеції проводиться з 1 січня 2015 року в трьох університетах: Седертон, Умео і Векшьо. Така освіта тепер організовується тільки за особливим договором («замовлення») уряду і відповідних органів управління і відповідних університетів.

Національна поліція має вплив на освіту більш опосередковано. Дореформи управління поліції (Rikspolisstyrelsen) було єдиним зацікавленим у професійній підготовці поліцейських. З впровадженням нової системи освіти інші роботодавці можуть також бути зацікавлені в наймі на роботу осіб, які отримали підготовку співробітників поліції, наприклад страхові компанії і компанії в сфері безпеки, хоча поліція, звичайно, буде як і раніше переважати в прийнятті на роботу випускників. Університети, які тепер є центрами базової підготовки співробітників поліції, повинні організувати навчання на такому якісному рівні, який відповідає вимогам поліції і забезпечує роботу курсантам після закінчення навчання.

Вимоги до обов'язкової вищої освіти для поліцейських підвищує значущість такої освіти в більш широкій перспективі. Здобувши вищу освіту, працівник поліції може набагато легше отримати спеціалізацію і продовжити навчання на більш високому рівні, тобто у різних дослідницьких галузях науки, а також в аспірантурі, що залишалося в Швеції поза увагою доволі довго.

В узагальненому вигляді, базова поліцейська освіта виглядає наступним чином. Навчання складається з п'яти семестрів (попередньо планувалося шість семестрів). Теоретична частина навчання складається з окремих курсів, які охоплюються такими основними темами: основи поліцейської роботи; правознавство; суспільні та психологічні знання; навчання основним професійним навичкам. Останні два семестри складаються з шести місяців оплачуваної роботи в якості стажиста. Стажування охоплює шість місяців і проходить в одному з поліцейських відділків Швеції. Стажування полягає

в основному з практичної служби під керівництвом інструктора. Семестр ділиться на різні періоди, такі як патрулювання, робота в дорожній поліції, карному розшуку тощо. Після закінчення стажування освіта завершується двома місяцями теоретичного навчання, протягом якого курсанти обмінюються своїм досвідом роботи, отриманим під час стажування. Після успішного стажування та завершення освіти курсанту присвоюється нижче поліцейське звання «polisassistent».

Як було зазначено вище, поліцейська освіта в Швеції передбачає систематичне навчання. Для подальшої спеціалізації та набуття знань, необхідних для виконання поліцейськими більш складної професійної діяльності університети пропонують освітні програми, які забезпечують набуття кваліфікації в конкретних сферах поліцейської діяльності.

Університет в Умео, наприклад, забезпечує різні напрямки спеціальної підготовки. Зокрема, для поліцейських слідчих запропоновано курс «Шведське кримінальне право і правове регулювання кримінального розслідування», заснований на тому, що має відношення до відповідного напрямку професійної діяльності, який включає в себе й інші елементи, такі як судова медицина і судово-медична експертиза. Курс розрахований на 19,5 кредитів. Для слідчих по кримінальним справам такий курс модифікований у відповідному ракурсі та включає 15 кредитів. Правові дисципліни також викладаються для тих осіб, які набувають кваліфікації для роботи у дорожній поліції та навчаються за трьома послідовними рівнями: 1. Забезпечення дорожнього руху; 2. Огляд легких транспортних засобів; 3. Огляд важких транспортних засобів та контроль за інтенсивністю руху.

Слід підкреслити, що шведська поліцейська освіта спрямована на формування у фахівців необхідних компетенцій, які зазначені у стандартизованих профілях відповідно до специфіки професійної діяльності поліцейського та його посади. Розробка опису посадових обов'язків та профілей компетенцій співробітників національної поліції різних рівнів була одним з перших кроків на шляху реформування поліції. Профілі були призначені для оптимізації професійного відбору і в якості основи для розвитку навчання.

Висновки. Таким чином, реформа шведської поліції передбачає не тільки системні організаційні зміни, але й реорганізацію поліцейської освіти у ракурсі підвищення її рівня та реалізації компетентнісного підходу, що може бути використано в практиці реформування органів внутрішніх справ України.

Перспективи подальших досліджень. Ми вважаємо доцільним продовжити моніторинг процесів реформування поліції та поліцейської освіти за кордоном, зокрема, в країнах Європи, виходячи з перспектив входження України до європейського простору, що визначає необхідність врахування європейських стандартів у професійній підготовці вітчизняних правоохоронців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Policy Ideals for a Reformed Education: Police Students' Occupational Attitudes in a Time of Change* / K. Kohlstrom et al. // 9th International Conference on Researching Work and Learning – 2015. – Pp. 9–11.
2. *Public Sector Employment Regimes: Transformations of the State as an Employer* / K. Gottschall K. et al. – Palgrave Macmillan, 2015. – 374 p.
3. *Adang O. M. J. Reforming the Policing of Public Order in Sweden: Combining Research and Practice* / J. M. J. Adang // *Policing*. – 2013. – Vol. 7, No. 3. – Pp. 326–335.

Одержано 09.05.2016

УДК 159:351.745.5

І. М. Охріменко,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри управління та роботи з персоналом
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ КАДРІВ НА КЕРІВНІ ПОСАДИ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Розглянуто особливості здійснення відбору фахівців на керівні посади до органів поліції зарубіжних країн. Наведено комплекс професійно-значущих якостей, який повинен мати керівник органу поліції.

Ключові слова: керівник, орган поліції, відбір, вимоги, професійно-значущі якості.

Ефективне функціонування правоохоронних органів в умовах правової і демократичної держави знаходиться у прямій залежності від забезпечення високої якості їх кадрового потенціалу, відповідності роботи з кадрами органів поліції сучасним вимогам, постановці цієї діяльності на міцний науковий фундамент з урахуванням тих тенденцій, що сьогодні існують у цій сфері.

За теперішнього часу послідовно посилюється новий погляд на кадрове забезпечення, ключовим елементом якого є кадри або персонал установ, як один із її основних ресурсів. Він відображає реальне підвищення ролі людського фактору у діяльності організації, зростання його залежності від якості, мотивації та характеру використання персоналу загалом і кожного працівника, зокрема. Звернення уваги на людські ресурси та кадрове забезпечення розглядається як довгостроковий фактор конкурентоздатності та успішного функціонування організації, у тому числі поліцейської.

Поліцейський менеджмент двадцять першого століття – це здатність організувати і згуртувати колектив підрозділу, націлити кожного

на досягнення поставлених завдань, отже керівників, окрім професійно-правової компетентності, потрібні знання педагогіки і психології, фізіології, етики і соціології. Менеджеру поліції важливо вміти спілкуватися з підлеглими і громадянами, ефективно впливати на них. Для сучасного керівника поліції важливі моральні якості – чесність, доступність, людяність, дисциплінованість і законслухняність. Звідси особлива увага має приділятися відбору керівників усіх рівнів до органів поліції. Адже керівник повинен відповідати за увесь спектр поліцейської діяльності у межах завдань, які перед ним поставлені.

Питанням кадрового менеджменту, професійного відбору персоналу присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників. Так, зокрема, проблемам формування, розвитку й використання персоналу присвячені праці Б. Ананьєва, С. Ареф'єва, Ф. Березіна, В. Данюка, І. Дмитрієвої, В. Дятлова, Г. Захарчина, А. Кібанова, С. Клімова, А. Колота, О. Крушельницької, Г. Никифорова, А. Русалінової, Ф. Тейлора, Ф. Хміля, Л. Шимановської-Діанич, М. Яницького та ін. Проте аналіз позитивного досвіду зарубіжних країн дозволяє на концептуально нових засадах розглядати питання удосконалення умов реалізації функції кадрового забезпечення організації, зокрема форм і методів, змісту і принципів роботи з персоналом органів поліції. Все це зумовлює необхідність проведення відповідного теоретичного осмислення.

Методологічною основою наукового дослідження є описовий метод, за допомогою якого з'ясовуються основні теоретичні відомості щодо особливостей організації та здійснення управління професійною діяльністю персоналу. Порівняльний метод дозволить виявити подібні та відмінні ознаки управлінців, визначити основні способи їх ідентифікації.

Працівниками поліції зарубіжних країн розроблено перелік основних професійно-значущих якостей, яким повинен відповідати керівник поліції:

- відданість державі і готовність нести покарання в разі власних помилок під час проходження служби.
- сприйняття своїх повноважень як певної місії, спрямованої на зміцнення держави та її престижу;
- прагнення до панування справедливості, не сприйняття зла та криміналу в будь-яких проявах;
- уміння думати стратегічно, тобто всебічно обмірковувати та передбачати події, обирати оптимальні варіанти їх рішень та оцінювати перспективні результати;
- розуміння змісту соціальних процесів, стратегії державного управління, ролі і місця поліції в забезпеченні законності та правопорядку;
- вміння вірно підбирати та розставляти підлеглих, перетворюючи їх у надійну команду консультантів-виконавців тощо [1].

Типовим є й те, що всі поліцейські під час проходження служби повинні навчитися працювати на будь-якій посаді, за винятком вищого керівництва. Просування працівників по службі, переміщення з однієї посади на іншу

та навіть перебування на одній посаді певний термін (2-4 роки), обумовлено обов'язковим проходженням курсу професійної підготовки. Наприклад, у Німеччині, крім перепідготовки, яка є обов'язковою, для того, щоб зайняти посаду керівника поліції (звання не нижче полковника), варто вчитися протягом 6 років в три етапи та мати стаж служби в поліції не менше, ніж 12 років.

Підвищення за системою відбору здійснюється на основі складнішої процедури. Кваліфікаційна комісія більшістю голосів, як правило, не менше двох третин, вносить рішення про визнання працівника гідним підвищення. Відтак, члени комісії таємним голосуванням виставляють бали претендентам. Ті, які визнані гідними підвищення, заносяться в список у порядку зменшення кількості балів (кожен з членів комісії може виставити від 1 до 100 балів). Вакансія або чин надаються особі, яка займає перше місце в списку. Атестаційні комісії виявляють працівників, які мають відповідні здібності, і надають допомогу в просуванні по службі.

Кандидатів на підвищення в поліції зарубіжних країн умовно можна поділити на дві категорії: кваліфіковані і некваліфіковані, які в свою чергу поділяються ще на дві підгрупи: задоволені своїм становищем та ті, які бажають підвищити свій професійний рівень.

Атестаційна комісія після виставлення балів усім кандидатам дає рекомендації за чотирма стандартними категоріями відповідно:

1. Відмінні показники в характеристиці особистості, що дає підстави запропонувати спеціальне звання чи посаду в першу чергу.
2. Кандидат придатний для отримання чергового звання чи посади.
3. Кандидат придатний для отримання чергового звання або посади, але має певні недоліки, які можуть бути усунені, або ж на них варто звернути увагу.
4. У цей час кандидат непридатний для отримання чергового звання або посади через значну кількість недоліків. Звідси йому слід надати певний термін для їх усунення.

У той час в поліції Німеччини діє методика, згідно якої кожен претендент атестується за наступними параметрами:

- фізичні можливості;
- швидкість розумової та фізичної реакції;
- вміння швидко обмірковувати ситуацію та приймати рішення;
- здатність сформулювати власну думку;
- організаторські здібності;
- спеціальні знання та вміння;
- працелюбність, рішучість, почуття відповідальності;
- результативність діяльності;
- рівень стосунків з колегами по службі;
- ставлення до керівництва;
- здатність керувати самостійно;

- здатність контролювати свої вчинки та вчинки підлеглих тощо.

Після атестації поліцейський у Німеччині, який висувається на керівну посаду, оцінюється за шкалою з чотирьох пунктів:

- значно вище середнього;
- вище середнього;
- середній;
- нижче середнього [2].

Загалом можна стверджувати, що у нормативних документах, які регламентують просування по службі багатьох країн не визначено, які дані повинен мати кандидат на підвищення. В Італії, наприклад, у Законі «Про поліцію» є вказівка, що претендент повинен мати необхідні фізичні дані, розумові та культурні здібності, щоб виконувати обов'язки, які передбачені новою керівною посадою.

У США є також певні критерії оцінювання діяльності поліцейських перед прийняттям рішення про просування по службі [3]. В штаті Техас, зокрема, розроблено 7 парадигм, за якими оцінюються майбутні керівники поліцейських підрозділів:

- рівень розумових здібностей (який поділяється на 10–15 питань і не обов'язково визначається рівнем освіти);
- спрямованість інтересів та здібностей (перевіряється шляхом відповідей на 10–15 питань);
- здібності комунікативної сфери (також поділено на 10–15 блоків);
- розумова та емоційна стабільність;
- спрямування та мотиви, за якими претендент хоче отримати посаду чи підвищення у званні;
- здібність до співробітництва та компромісів;
- адміністративно-управлінські якості й ін.

Загалом можна стверджувати, що кожна окреслена парадигма поділяється на інформативні блоки запитань, які розглядаються атестаційною комісією. За кожне питання нараховується певна кількість балів, а той, хто набирає більшу кількість балів, і призначається на запропоновану керівну посаду.

Таким чином, проведений нами теоретичний аналіз засвідчує відсутність у світовій практиці загальних критеріїв та єдиних підходів щодо оцінювання ефективності діяльності управлінців поліцейських організацій, але варто зауважити, що в більшості випадків мова йде про такі професійно-значущі якості фахівця, який висувається на керівну посаду: інтелектуальні здібності; здатність до навчання і самовдосконалення; здатність бачити декілька можливих шляхів вирішення проблеми та подумки визначати найбільш ефективний; упевненість у собі, емоційна та нервово-психічна стійкість, рішучість; врівноваженість та самовладання при конфліктах; комунікативні здібності, здатність прихилити до себе людей, викликати у них довіру; відчуття справедливості; чесність та добросовісність та ін.

Перспективи подальших наукових досліджень передбачають

обґрунтування авторської позиції щодо особливостей здійснення моніторингу управлінського персоналу в межах оперативно-службової діяльності органів Національної поліції України, а також реалізації моніторингових заходів в умовах сучасного кадрового менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барко В. І. Навчальний модуль «Самоуправління та управління командою поліцейського підрозділу» / В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, С. В. Омельченко. – Київ : Ніка-Центр, 2002. – 68 с.
2. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности : учеб. пособие / А. В. Губанов. – М. : МАЭП, 1999. – 288 с.
3. Організація діяльності поліції зарубіжних країн : навч. посіб. / [за заг. ред. В. Д. Гвоздецького]. – Київ : Акад. упр. МВС, 2007. – 252 с.

Одержано 07.05.2016

УДК 531.745

А. С. Сасік,

викладач Донецького юридичного інституту МВС України,
м. Кривий Ріг

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В КРАЇНАХ УЧАСНИЦЯХ ШЕНГЕНСЬКОЇ УГОДИ

Проаналізовано досвід підготовки кадрів поліції в країнах – учасницях Шенгенської Угоди, її відмінностям та особливостям в різних країнах.

Ключові слова: правоохоронні органи, підготовка поліцейського, професійна підготовка, підвищення кваліфікації.

Вступ. Зростання злочинності і збільшення запитів суспільства у сфері забезпечення безпеки спонукають сьогодні поліцейські органи багатьох країн шукати більш ефективні моделі поліцейської діяльності.

Мета дослідження. Потреба в удосконаленні системи професійної підготовки працівників правоохоронних органів актуалізує вивчення досвіду інших країн, що відображається в зростанні дослідницького інтересу до зачеплених в даній статті темі.

Завдання дослідження. Зрозуміло, в кожній країні існує своя унікальна система підготовки відповідних фахівців для поліції, що склалася під впливом територіальних, історичних, політичних, соціально-економічних факторів і особливостей національних правових систем.

При цьому слід зауважити, що в ряді європейських країн навчальні заклади поліції знаходяться в межах загальнодержавної системи

освіти, підготовка кадрів поліції здійснюється на підставі загальних державних стандартів професійної освіти. В інших країнах підготовка поліцейських кадрів (за винятком керівних працівників) орієнтована на вузькопрофесіональне поліцейське навчання [2, с. 38].

Результати дослідження та їх обговорення. Підготовка керівного складу поліції в Нідерландах здійснюється в рамках системи LSOP (утворена в 1992 р.), яка готує кадри не тільки для поліції, але і урядових служб, прокурорського департаменту, торгових компаній і підприємств. Тривалість навчання, напрями і тематика курсів професійної підготовки поліцейських визначається спільно Міністерствами юстиції та внутрішніх справ. Це, як вважає нідерландська сторона, дозволяє готувати співробітників з хорошим кінцевим результатом.

В цілому система професійної підготовки офіцерів поліції в Нідерландах представлена трьома напрямками:

- підготовка поліцейських констеблів (базова підготовка);
- підготовка офіцерів поліції, які розслідують злочини;
- підготовка старших офіцерів.

Додаткове професійну освіту (підвищення кваліфікації) поліцейських сил Нідерландів в області організації управління здійснює Поліцейський центр підготовки в Варневалде. Цей центр організовує конференції, курси та семінари для старших офіцерів і управлінців нижчого рівня, дає рекомендації керівній ланці поліції, які шляхи використовувати для одержання позитивного результату в роботі з фінансами, інформацією, кадрами.

Професійна підготовка та випробувальний термін кримінальної поліції Бельгії тривають один рік. Навчання претендентів на посади інспектора (8 місяців) і офіцера (8 місяців) проводяться в «школі кримінології і поліцейських наук». Основний курс підготовки співробітників жандармерії триває один рік. Потім практика (один рік) в одному з оперативних (слідчих) відділів. Далі – після 3-х місяців навчання, іспит. Унтер-офіцери можуть отримати звання офіцера після дворічного курсу навчання, що включає курс підготовки (9 місяців) в школі офіцерів.

У той же час можливо безпосереднє підвищення кваліфікації працівників поліції до посади офіцера, але тільки для кандидатів, які закінчили гімназію або відучилися 3 роки в кадетській школі, а також закінчили 2 курсу військової Академії, 2 курсу університету (за фахом) і 1 курс Школи офіцерів [3, с. 57–59].

В парламентарно-демократичній республіці Фінляндія в розпорядженні поліції знаходяться: Центральний інститут поліції, школа поліції і школа службового собаководства, які підпорядковуються Департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ.

Працівники середнього і старшого начальницького складу поліції

проходять підготовку в Центральному інституті поліції (в Гельсінкі). Підвищення по службі до рангу середнього начальницького складу можливе також для окремих, добре зарекомендували себе працівників молодшого начальницького складу, за умови успішного складання ними іспиту після закінчення 1,5-річного курсу підготовки в Центральному інституті поліції. Вимоги на ранг старшого начальницького складу: позитивна рекомендація, успішне навчання на 4-місячних курсах або закінчена юридична освіта.

У французькій моделі професійної освіти кадрів поліції застосована сильна загальнотеоретична підготовка і централізована координація діяльності відомчих освітніх установ, що багато в чому пояснюється централізованою структурою побудови органів внутрішніх справ у цих державах.

При підготовці керівних кадрів поліції робиться максимальний наголос на залучення випускників університетів на посади комісарів поліції. Для цього встановлені квоти прийому в поліцейські навчальні заклади для працівників поліції і цивільних осіб, що мають відповідну освіту. Наприклад, у Вищу школу інспекторів поліції у Каннах приймають 55–60 % працівників поліції зі стажем, а інші кандидати на навчання набираються з молодих громадян, які мають диплом про закінчення 4 років навчання в цивільному вищі. У Вищу національну школу поліції в Санкт-Курей поблизу Ліона приймається більше половини цивільних осіб, які закінчили повний курс університету.

Ще однією принциповою рисою французької моделі підготовки керівних кадрів поліції є, як і в розглянутих вище системах професійної підготовки кадрів країн Євросоюзу, яскраво виражений практичний характер навчання. За зауваженням І. Ч. Шушкевича, у Франції поліцейським дається гарне професійну освіту, до організації якого підходять дуже прагматично [4, с. 72–74].

Підготовкою та підвищенням кваліфікації працівників державної поліції Греції займається Поліцейська академія в Афінах. До її складу входять: школа поліції (базовий курс навчання), школа офіцерського складу (підготовка середнього начальницького складу), школа вищого офіцерського складу, школа іноземних мов, школа професійного навчання.

До навчання в школі офіцерського складу допускаються унтер-офіцери віком до 35 років після здачі вступного іспиту і за рекомендацією керівника. Отримати дозвіл на навчання можуть також шукачі «з боку» з відповідним університетською освітою у віці до 28 років. Навчання в зазначеній школі триває 3 роки при чергуванні теорії (10 місяців щороку) і практики.

Для британської моделі професійної підготовки керівних кадрів поліції характерна максимальна її відкритість не тільки для національних загальногромадянських освітніх установ, але і для зовнішніх контактів. Завдяки цьому Коледж керівних кадрів поліції в Брэмшилле підтримує

тісні контакти з рядом англійських і зарубіжних вишів: Оксфордським, Лондонським, Нью-Йоркським університетами, американським коледжем кримінального права імені Дж. Джея, Академією ФБР та ін., обмінюючись з ними навчальними програмами, викладачами та слухачами.

Організатори такого професійного навчання, виходять з того, що чим більше контактів між керівними кадрами поліції, тим вище рівень співпраці правоохоронних систем взаємодіючих країн і розуміння загальних проблем діяльності поліції.

Іншою, чітко відпрацьованою і, як наслідок, найбільш ефективною формою підготовки керівників поліції вищого рівня (поліцейського менеджменту) на європейському континенті виступає організація навчання у Вищій школі поліції Німеччини (Вища школа), яка розташована в місті Мюнстері землі Північний Рейн-Вестфалія. У системі професійної підготовки поліцейських кадрів Європи цьому навчальному закладу належить особлива роль, оскільки він спеціалізується не тільки на професійній підготовці керівних кадрів поліції для всіх земель Німеччини, але й на підготовці працівників поліції з інших держав, що входять в Євросоюз, які направляються для професійного навчання, стажування або підвищення кваліфікації [1, с. 18–21].

Кількість працівників, прийнятих на навчання в цю школу поліції, суворо відповідає кількості звільнених (вакантних) керівних посад у поліцейській системі Німеччини. Обсяг цього «державного замовлення» на підготовку відповідних фахівців для правоохоронної системи визначають міністри внутрішніх справ земель.

Вища школа поліції Німеччини приділяє велику увагу якості професійної підготовки співробітників. Якість викладання постійно оцінюється як викладацьким складом і керівництвом школи, так і слухачами. Основою організації навчання в школі є «погляд на процес навчання очима студента».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Эйзерман П. Д. Законодательно-правовое обеспечение профессионального обучения полиции / Петер Д. Эйзерман // Подготовка полицейских кадров: проблемы и пути развития в общеевропейском масштабе : материалы междунар. науч.-практ. конф. (16–17 мая 2000 г.). – М., 2000.*
2. *Руг М. Юридические предметы в программе обучения Высшей школы полиции, современное состояние, перспективы развития / М. Руг // Проблемы развития образования, юридической науки и практики : материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 45-летию Академии МВД Республики Беларусь / под общ. ред. И. И. Басецкого. – Минск, 2003.*
3. *Смит М. Подготовка полицейских в Бельгии / М. Смит // Новые методики подготовки кадров полиции/милиции : материалы междунар. семинара. – М., 2006.*

4. Шушкевич И. Ч. Совершенствование профессиональной подготовки кадров органов внутренних дел России и зарубежный опыт полицейского образования / И. Ч. Шушкевич // Зарубежный опыт организации подготовки полицейских кадров и работы полиции : сб. ст. / под общ. ред. В. П. Сальникова. – СПб., 1999.

Одержано 28.04.2016

УДК 343.9

О. Г. Фролова,

доктор юридичних наук, професор

кафедри кримінально-правових дисциплін

Харківського національного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ, ПРАВОВІ ТА ІНШІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ І ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Розглянуто сучасні кримінологічні, правові, соціальні та деякі інші проблеми професійного відбору і підготовки поліцейських в Україні й акцентовано увагу на особливій важливості окремих з них.

Ключові слова: *реформування, МВС, поліцейські, відбір, підготовка.*

Проблеми та перспективи вдосконалення і розвитку підготовки працівників органів внутрішніх справ (ОВС) та їх професійного відбору завжди були актуальними і залишаються актуальними і сьогодні. Особливо актуальними ці проблеми стали в умовах проведення реформ системи МВС. Сама ідея про необхідність реформування системи МВС України народилася ще за радянські часи. Дослідженнями проблем та перспектив розвитку системи МВС та її реформування і вдосконалення системи підготовки працівників ОВС та їх професійного відбору в різні часи, починаючи з радянських і закінчуючи розпадом колишнього СРСР та розбудовою суверенних республік, у тому числі й самостійної, правової і демократичної України, системно займалися такі видатні вчені і практики, як О. М. Бандурка, В. В. Голіна, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, І. І. Карпец, В. М. Кудрявцев, Г. А. Туманов та багато інших [1–8].

Сучасне реформування системи МВС України за нових соціально-політичних, правових, економічних та інших умов, що склалися в країні, зумовили появу нових кримінологічних, правових та інших проблем підготовки працівників ОВС та їх професійного відбору і пошук нових шляхів їх розв'язання. Перехід від міліції до поліції та революційні зміни в структурі системи МВС України та в основних функціях і повноваженнях поліцейських породили численні професійні, правові, кримінологічні і суто соціально-економічні та психологічні проблеми і зумовили необхідність

пошуку і нового професійного відбору, підготовки і виховання якісно нових працівників ОВС – поліцейських з відповідно реформованими цілями та завданнями їх службової діяльності, дещо новими методами роботи і відповідним чином відкоригованими повноваженнями та новим соціальним статусом.

У зв'язку з цим значно актуалізувалися також і проблеми пошуку нових необхідних і достатньо ефективних організаційно-правових та інших методів, засобів і способів для розробки нових критеріїв та основних показників якісно нового професійного відбору і якісно нової підготовки нових кадрів поліцейських та організації грамотної переатестації діючих атестованих працівників системи МВС України з метою забезпечення досягнення ними в службовій діяльності поставлених законодавцем нових цілей й успішного виконання ними нових завдань.

На сьогоднішній день всі перелічені вище та інші проблеми професійного відбору і підготовки нових кадрів поліцейських в Україні, на жаль, ще далекі від повного розв'язання і потребують значної уваги вчених і практиків та своєї подальшої розробки і пошуку ефективних шляхів, методів, засобів і способів їх успішного розв'язання, яке утруднюється сьогодні у зв'язку з нестабільною і кризовою обстановкою в країні. Враховуючи обмежені обсяги даної праці, зупинимося на стислому розгляді лише деяких з вказаних вище проблем та лише на деяких труднощах, які не дозволяють поки що ці проблеми розв'язати безповоротно і повністю.

Проведення сьогодні реформування системи МВС України, як відомо, проходить поетапно і поступово в умовах тривалої антитерористичної операції (АТО) на сході країни, масового розростання і поглиблення кризових явищ у суспільстві та в різних сферах діяльності, падіння економіки і вітчизняного виробництва, зростання державних боргів і знецінення національної валюти на фоні тривалого падіння рівня життя людей, коли за межами бідності опинилася практична більшість населення країни. Все це неминуче призвело до подальшого погіршення стану злочинності, зростання кількості замовних вбивств та інших тяжких злочинів, у тому числі із застосуванням зброї, нерідко незаконно придбаної і вивезеної з території АТО, та значно загостило всі існуючі на сьогоднішній день проблеми в організації і практичній реалізації діяльності системи професійного відбору та підготовки поліцейських в Україні та породило нові і ще не достатньо вивчені та розроблені кримінологічні, правові та інші проблеми, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, тісно пов'язані з відповідними проблемами реформування самої системи МВС України, її структури і функціонування, як цілого і дуже складного, багаторівневого, системного і комплексно взаємодіючого живого організму, який повинен постійно пристосовуватися й адаптуватися до нових умов, що виникають і складаються в країні, щоб ефективно протидіяти злочинності і конкретним злочинам за рахунок власних складних і динамічних змін з урахуванням відповідних змін зовнішньої оперативної обстановки в цілому в країні та конкретних криміногенних ситуацій в окремих її регіонах.

Метою даного обмеженого в своїх обсягах дослідження була постановка і формулювання загальної кримінологічної проблеми сучасного професійного відбору та підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України, а **завданнями** такого дослідження став пошук і формулювання конкретних кримінологічних, правових та інших проблем в системі сучасного професійного відбору та підготовки поліцейських в межах зазначеної вище загальної кримінологічної проблеми, які б підлягали, на нашу думку, першочерговому розв'язанню.

Методи дослідження застосовувалися автором системно і комплексно та з урахуванням особливостей досліджуваного матеріалу. Матеріалами такого дослідження слугували: результати відповідного літературного огляду й аналізу чинного законодавства та відомчих нормативно-правових актів МВС України та їх змін і реформування в часі, а також, з одного боку, відповідні власні спостереження і власний багаторічний досвід служби в практичних органах МВС самого автора і вибіркове експертне опитування ним досвідчених практичних працівників системи МВС з відповідних питань, а також, з іншого боку, результати проведеного автором вибіркового статистично достовірного опитування протягом навчального року студентів денної форми і слухачів заочної форми навчання (без відриву від служби та основної роботи) під час викладання автором спеціального курсу “Кримінологічна діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування”. Цей спецкурс був мудро і далекоглядно введений керівництвом НУВС в навчальні плани на денній і заочній формах навчання для сучасної якісної професійної підготовки юридичних кадрів за різними спеціальностями і спеціалізаціями, у тому числі і для органів внутрішніх справ, зокрема, для підготовки нових кадрів патрульної поліції, які проходять навчання за різними формами в Національному університеті внутрішніх справ (НУВС).

Результати дослідження виявили, зокрема, тривожний факт і засвідчили, що останнім часом дещо змінилася мотивація значної кількості осіб щодо переходу на службу в систему МВС України, зокрема, наприклад, на службу в Національну гвардію, Національну поліцію, Державну прикордонну службу, Державну службу з надзвичайних ситуацій, Державну міграційну службу. А мотивація, як відомо, формується під впливом багатьох різних факторів, як матеріальних, так і моральних, і дозволяє певним чином оцінити, насамперед, якість сучасного професійного відбору кадрів на службу в оновлену і реформовану систему органів МВС України.

За станом на сьогоднішній день можна констатувати, що така мотивація змінилася у значної кількості осіб від суто патріотичних мотивів (наприклад, захист суверенітету і самостійності України від тероризму і сепаратизму, забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями і таке інше) до мотивів суто фінансових, економічних і матеріальних, серед яких з'явилася і швидко почала зростати частка претендентів на службу в МВС з таких мотивів як, наприклад, підвищена останнім часом зарплата у військовослужбовців, поліцейських та інших,

прирівняних до них, атестованих державних службовців у порівнянні з іншими категоріями і верствами працюючого населення. Особливе місце із цілком зрозумілих і для всіх нас вельми поважних причин серед них займають учасники АТО та їх зарплата і пільги, виконання яких урядом поки що офіційно не призупиняється і учасники АТО та члени їх родин згідно з чинним законодавством і сьогодні можуть претендувати на практиці на всі не тільки матеріальні, але й моральні пільги і підтримку, що теж не мало важно, враховуючи особливості несення служби всім особовим складом МВС України та ті реальні небезпеки, з якими ця служба часто пов'язана на практиці. Але сьогодні лише учасники АТО незалежно від їх особистих заслуг у порівнянні з іншими атестованими співробітниками системи МВС поки що отримують обов'язкову народну славу і пошану та звання “героїв України” та стосовно них важко, але все ж таки виконується чинне законодавство, що забезпечує реальний соціальний та інший захист не лише учасників АТО, але і членів їх родин та рідних, і не тільки під час несення служби в зоні АТО, але й після закінчення такої служби або в разі поранення, смерті і таке інше. Незайвимі є і безоплатне харчування, спеціальне військове обмундирування, продовольче та інше матеріальне забезпечення й інші матеріальні пільги, виконання яких урядом і тимчасово не відміняється як, наприклад, для іншого атестованого персоналу МВС.

Зміна мотивації на корисну не може нас не хвилювати, оскільки в певних ситуаціях та за певних умов така мотивація може на практиці призвести осіб до вчинення різного роду корупційних та інших корисних правопорушень і навіть за певних умов та в певній криміногенній ситуації і до вчинення корисних та інших злочинів, що і відбувається, на жаль, в окремих випадках на практиці при вчиненні такими особами різноманітних крадіжок і службових злочинів. Наприклад, крадіжок зброї та боєприпасів, а також військового обладнання, техніки, обмундирування в зоні АТО або перевищення чи зловживання владою на мирній території. Зрозуміло, що зміна в мотивації значною мірою була викликана так званими «зовнішніми» факторами, кризовими явищами у суспільстві, подальшим погіршенням соціально-політичних, соціально-економічних та інших умов життя та праці в Україні, безробіттям чи знеціненням заробітної плати на фоні зростання цін практично на всі товари і услуги та іншими, раніше переліченими нами негативними факторами та обставинами і їх подальшими негативними змінами, що потягли за собою подальше падіння рівня життя та платоспроможності населення і таке інше.

І тут значне поле діяльності і дуже важливі завдання, які треба негайно виконати, для Верховної ради України і всіх рівнів системи органів виконавчої влади, починаючи з Кабінету міністрів і нового уряду, і до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Але не можна відкидати і так званий “людський фактор” і зменшувати значення внутрішніх і особистих якостей кандидатів на службу в МВС чи вже працюючих у системі органів МВС України. І це потрібно

належним чином враховувати і при професійному відборі кадрів і вивченні кандидатів на службу, і при здійсненні відповідних спеціальних перевірок, і при направленні персоналу МВС, що не має спеціальної освіти, на навчання в спеціальних вузах МВС для отримання достатньо якісних знань і достатньо якісної вищої спеціальної освіти, і при проведенні наставницької та іншої, у тому числі й індивідуальної виховної роботи серед підлеглих керівним начальницьким складом всіх рівнів системи МВС та тижневої службової підготовки кадрів вже працюючих поліцейських на місцях і без відриву від служби, надаючи їм не тільки необхідні професійні знання, але й стимулюючи виробку необхідних професійних навичок і виховуючи необхідні моральні та професійні якості і своєчасно попереджаючи можливі негативні прояви і правопорушення. Оскільки і нові набори і прийоми на службу в МВС осіб навіть із підвищеним не тільки загальним, але і спеціальним освітнім рівнем та тільки словесне їх бажання служити народу України в системі МВС ще, на жаль, не гарантують якісної служби їх в МВС потім.

Нами, враховуючи обмежені обсяги даної праці, поставлені і стисло розглянуті далеко не всі сучасні кримінологічні, правові, соціальні та інші проблеми професійного відбору і підготовки поліцейських в Україні, які потребують поглибленого вивчення і розробки, ця робота повинна бути продовжена в інших працях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. *Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія* / О. М. Бандурка. – Харків : Вид-во НУВС, 2004. – 678 с.
2. Бандурка О. М. *Кримінологія. Загальна частина : монографія* / О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, О. Г. Фролова. – Харків : Титул, 2006. – 446 с.
3. Бандурка О. М., Литвинов О. М. *Протидія злочинності та профілактика злочинів: Монографія.* – Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. – 336 с.
4. Джужа О. *Яка кримінологія потрібна сьогодні?* / О. Джужа // *Право України.* – 2000. – № 6. – С. 95–96.
5. Закалюк А. П. *Курс сучасної української кримінології: теорія і практика* : у 3 кн. Кн. 2 : *Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів* / А. П. Закалюк. – Київ : Ін Юре, 2007. – 712 с.
6. Зелинский А. Ф. *Криминология : курс лекцій* / А. Ф. Зелинский. – Харьков : Прапор, 1996. – 260 с.
7. Фролова О. Г. *Покарання як спосіб боротьби зі злочинністю* : монографія / О. Г. Фролова, Ю. Л. Титаренко. – Донецьк : Вид-во ДІВС МВС України, 1996. – 327 с.
8. Фролова О. Г. *Сучасний погляд на проблеми управління персоналом органів внутрішніх справ* // *Зб. праць науковців в галузі права : наук. вид.* – Київ : Юристконсульт, 2007. – С. 203–214.

Одержано 09.05.2016

УДК 159.9:[351.741:343.102]

Г. В. Чухраєва,

кандидат медичних наук,

начальник Центру психіатричної допомоги

та професійного психофізіологічного відбору

Територіального медичного об'єднання МВС України по Харківській області

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Розглянуто основні принципи та підходи, котрі повинні бути нараховані для удосконалення та впровадження практичних заходів при проведенні професійного психофізіологічного та психологічного відбору до підрозділів поліції МВС України.

Ключові слова: професійний відбір, психологічні властивості, придатність, вроджені здібності.

Актуальність. В зв'язку з процесами демократизації в країні та необхідністю реформування системи МВС проблема професійного відбору кандидатів до практичних підрозділів поліції є особливо актуальною.

Метою дослідження було визначення основних критеріїв та принципів, необхідних для визначення придатності до служби кандидатів на службу та осіб, які вступають до навчальних закладів МВС України. Це відбиття значних індивідуальних особливостей, відмінностей, властивих кожній людині, що й проявляються опосередковано в праці, значній мінливості стану психіки, особливо під впливом факторів праці.

Побудова системи професійного психологічного відбору в рамках визначення професійної придатності, що супроводжується оцінкою й виявленням професійно важливих психологічних якостей і параметрів людського організму, не дозволяє повною мірою прогнозувати успішність діяльності людину в тій або іншій професії на весь період функціонування. Ці дані підтверджує І. Н. Назимов: «... профвідбір не претендує на точний і остаточний розв'язок питання про придатність людини до тієї або іншої професії – при інших різних умовах він усього лише знижує ймовірність помилок у професійному самовизначенні» [3]. Це пояснюється не тільки недосконалістю й недостатньою обґрунтованістю застосовуваних методик, скільки тим, що кожна людина розташовує більшим або меншим ресурсним розвитком і адаптаційним потенціалом, так само як і можливостями компенсувати фізіологічну «слабкість» одних функцій – «силою» інших (одні люди добре засвоюють матеріал за рахунок інтелекту, інші – за рахунок відмінної механічної пам'яті).

Діяльнісний підхід, а також особливості, на які вказує І. Н. Назимов, збігаються з характеристикою умовності прогнозу професійної успішності,

яку ми повинні мати на увазі при експертизі професійної придатності, як виділеної Х. Бечтолдом.

В. А олочек об'єднує різні підходи до розвитку профпридатності людини до діяльності, причому розглядається здібність з позиції функціональних систем. Розвиток здібностей – це процес системогенезу розвитку функцій. Тут здатність виступає однією із властивостей функціональної системи, яка реалізує певні психічні функції [5].

Різні автори в науковій літературі найбільш часто використовують такі визначення здатностей, як інтелектуальні, спеціальні, загальні, професійні, творчі, психічні, технічні, фізичні, музичні, операторські, навчальні, літературні й інші [2].

Таким чином найбільш загальним підходом до розгляду питання професійної придатності й успішної діяльності є позиція взаємозумовленості й взаємозв'язок вроджених і придбаних психологічних якостей, тобто ефективність професійної діяльності залежить як від генетично обумовлених властивостей і якостей особистості, так і від рівня професійно важливих психологічних якостей, умінь, знань, навичок, придбаних у процесі діяльності. Таким чином, можна припустити, що будь-яка діяльність сприяє розвитку конкретних індивідуально-психологічних і психофізіологічних властивостей індивіда, які мають цінність для особистісного розвитку, збільшують свободу вибору й збагачують особистість. Діяльність, яка є процесом динамічним, стимулює розвиток людини і його здібностей, але в той же час повинні бути вихідні індивідуально-психологічні властивості і якості, які сприяють розвитку певних психологічних здатностей.

Система професійного психологічного відбору повинна вирішувати завдання оцінки рівня розвитку як загальних, так і спеціальних здібностей залежно від виду службової діяльності й групи призначення. Це положення дозволяє нам виділити таку властивість професійного психологічного відбору як диференційованість до методичних підходів його організації. Тобто обсяг методик, що входять до процедури проведення професійного психологічного відбору, може суттєво відрізнитися залежно від цілей і завдань відбору або від виду діяльності. Ця характеристика нерідко збігається з такою формою професійного відбору як диференційний професійний добір, при якому профконсультування здійснюється, наприклад, по закінченню освітньої установи, стосовно декількох, чітко обмежених професій, спеціальностей або посад [1].

Професійна придатність за станом здоров'я визначається ще на етапах приймання кандидатів на службу й прийомі в навчальні заклади системи МВС України. Центрами психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору при проведенні психіатричної військово-лікарської експертизи визначається професійна придатність кандидатів до вступу в підрозділи поліції [4]. Так, в 2015 при прийомі до лав Національної

поліції України Центром психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору ГУ НП в Харківській області було оглянуто 2, з них було визнано непридатними в зв'язку з виявленням психічної патології у 6,2 % осіб. Крім того, при проведенні ним психологічного обстеження у 4,5 % була виявлена акцентуація характеру особистості різного типу, в основному гіпертичного або змішаного.

Висновки. Аналіз останніх даних практикою за даною проблемою вказує на необхідність визначення такої важливої властивості в необхідності професійного психологічного відбору, як диференційованість до методичних підходів його організації.

Перспективи подальшого розвитку даної проблеми залежать мвід удосконалення психодіагностичного обстеження, необхідності розвитку новітніх методів психологічного обстеження з обов'язковими урахуваннями зарубіжного досвіду розвинутих країн.

Одержано 09.05.2016

**УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ,
ВОГНЕВОЇ, ФІЗИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ**

УДК 342.951

Robert Jedrzejewski,

Wtasciciez-szef instruktor

Poland, 5 Rytm KRAV MAGA Kalisz;

V. V. Kolisnichenko,

assistant professor of special and physical training chair of Kharkiv National University of Internal Affairs;

H. P. Artemieva,

candidate of sciences in physical education, associate professor,

assistant professor of the department of dancing kinds of sports,

fitness and gymnastics of Kharkiv State Academy Physical Culture and Sports

**SOME ISSUES OF LEGAL REGULATION OF PHYSICAL TRAINING
WITHIN LAW ENFORCEMENT AGENCIES: NOWADAYS REALITY**

The report is aimed at revealing the model of physical training system of cadets of higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which should be structurally filled with the content, functionally implementing and effective components and should reflect the interaction of two major subsystems: the subject and object of training and education in physical training.

Keywords: *law enforcement agencies, legal regulation, physical training, the police.*

The sphere of physical culture and sports is the leading socio-economic institution that preserves the nation's health, education and training of young people, the country's prestige on international sports arena, parturient longevity and labor ability of Ukrainian population.

The crisis of physical culture and sports' development is due to the imperfection of the regulatory, legal, organizational, economic bases of its operation. To take the branch out of the crisis it is required a comprehensive settlement of a number of problems in logistical, financial, legal, medical, information, organizational, staffing spheres, implementing effective incentives for the development of the branch infrastructure and economic activity in the sector.

To increase the efficiency and functioning of the sphere of physical culture and sports it is necessary to take legal actions, which would regulate the activities of these sub sectors of the branch as the sphere of physical culture in education, sports of higher achievements, professional sports, health and fitness activities with population, etc.

The content of normative and legal regulation should be aimed at standardizing the educational process in the field of physical culture and sports, taking preventive measures to traumatism, developing minimum social standards in providing the population with sports facilities for various purposes, sports arbitration, procedure for recognition of new sports in the country, their certification, regulating the process of licensing of business subjects engaged in physical culture and sports activities, establishing transparent and clear criteria of financial assistance from the state to the subjects of physical culture and sports, economic incentives for athletes of the highest qualification, etc.

Proper attention to the development and promotion of sports is the guarantee of a healthy and strong nation. Regarding everything stated, there is the urgent need to study the issue of legal regulation of physical training within law enforcement agencies.

The key factor for the formation of legal principles of physical training in law enforcement agencies, in our opinion, is the Constitution of Ukraine. The basic place of the Constitution in this system is determined by its rule and highest legal force, direct action, application throughout the country. The Constitution of Ukraine, first of all, has defined legal base of guarantees of legality – as all state agencies, their officials, public associations and other legal entities should act within the Constitution and under the laws of Ukraine (the Articles 6, 8).

The system of legislation concerning physical training within law enforcement agencies is based particularly on the provisions of the Section II of the Constitution of Ukraine, which stipulates basic constitutional rights, freedoms and duties of a man and citizen, namely: “everyone has the right to health care. ... The State provides for the development of physical culture and sports” (the Art. 49). Herewith “human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of the state activities” (the Art. 3). It is obvious, that guaranteeing the latter is possible only in case of proper physical training of public authorities’ officials, where the protection of the rights and freedoms of citizens is of decisive challenge. It is just natural that the Constitution of Ukraine does not directly regulate the issue of physical training within law enforcement agencies, but it is the basis for the adoption of laws and regulations that determine the rules of its implementation.

The key place in the mechanism of legal regulation of physical training within law enforcement agencies have laws and other legislative acts of Ukraine. Herewith their significance in establishing the rule of law state should constantly grow as the rule of law principle is an essential feature of the latter.

The Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports” [1] takes special place among the latter. This law determines general legal, institutional, social and economic basis of the activities in the field of physical culture and sports; regulates social relations to facilitate the development of physical culture and sports and provides definitions of basic concepts and terms that are inseparable linked with the sphere of physical culture and sports, etc. According to the Art. 1 of the Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports” physical training is considered as a component of the physical education of different groups of population, which has to form motor skills and abilities of a man, to develop his physical qualities and capabilities considering the features of professional activities. In turn, physical education of different groups of population should be considered as the direction of physical training associated with the process of education of a person, gaining the relevant knowledge and skills in the use of motor activity for comprehensive development, rehabilitation and preparedness for professional activities and active participation in public life. Besides, physical education of different groups of population the mass sports and sports rehabilitation also are attributed by the law to the areas of physical culture. Herewith, physical culture – is the activity of the subjects in the sphere of physical culture and sports aimed at promoting motor activity of people to their harmonious, primarily physical development and healthy lifestyle. According to the Art. 6 of the Law “On Physical Culture and Sports” the central authorities of executive power provide proper physical training of the officers of law enforcement agencies, which are subordinated to these authorities. Central authorities of executive power should promote the development of sports, interact with the relevant NGOs of sports orientation. To accomplish the management of physical training and sports activities within law enforcement agencies some structural units can be formed.

A number of by-laws are essential in legal regulation in the field of physical training within law enforcement agencies. Accordingly, the Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated from December 9, 2015 No. 1320-r “On Approving the Concept of the National Social Programme for the Development of Physical Culture and Sports for the Period till 2020” [2] is aimed at providing the leading role for the physical culture and sports in Ukraine as an important factor of healthy lifestyles, disease prevention, formation of humanistic values, creating conditions for comprehensive harmonious development of a man, promotion of physical and spiritual perfection of a man, identifying reserve capacity of the organism, formation of patriotic feelings of the citizens and the country’s positive image in the world community. In general, the implementation of the National Social Programme for the Development of Physical Culture and Sport is aimed at improving the level of preparedness of young people to serve within the Armed Forces and other military formations established in accordance with the laws, within law enforcement agencies, rescue and other special services for the protection of sovereignty and independence of the state.

In this case, it should be noted that most of modern states are characterized by having two levels of legal regulation: legislative and other normative, including

interdepartmental [3, p. 13]. The above stated is equally relevant to the legal system of Ukraine. Thus, legal regulation of relations in respect to physical training within law enforcement agencies is implemented by the normative acts issued by the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine and departmental regulations of the relevant law enforcement agencies.

Problems of ministerial legal regulation has long been the subject of attention of the representatives from different branches of legal science. Mostly these acts have critical reviews. However, the norms of ministerial acts make up the vast majority of regulations that directly regulate the issue of physical training within law enforcement agencies. Indeed, the laws mainly regulate certain issues in general sense; it is impossible to implement these norms without specification.

According to the Art. 30 of the Law “On Physical Culture and Sports” [1] the forms, content and procedure of physical training and sports activities organization of the officers of law enforcement agencies are determined by regulations of the relevant state authorities. Among these departmental regulations we can name: the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated from January 26, 2016 No. 50 “On Approving the Provisions on Organization of Service Training of the National Police of Ukraine”; the order of the Security Service of Ukraine dated from July 6, 2010 No. 369 “On Approving the Regulations on Organization of Physical and Firearms Training within the Security Service of Ukraine”; the order of the Foreign Intelligence Service of Ukraine dated from January 21, 2013 No. 15 “On Approving the Instruction on Organization of Physical and Firearms Training within the Foreign Intelligence Service of Ukraine”, etc.

Thus, the system of normative and legal acts, which regulate physical training issues within law enforcement agencies is composed of the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine, regulations and departmental regulations. It should be emphasized that the departmental regulations more fully and in detail regulate the issues of conducting physical training within law enforcement agencies, but the approach of the relevant authorities to address these issues is quite different. Instead the legal basis of the outlined activities should have, in our opinion, such a condition that would mostly contribute to the increase of its efficiency.

REFERENCES

1. *Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3808-12>.*
2. *Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 № 1320-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1320-2015-p>.*
3. Ковальов І. М. Правоохоронні органи як суб'єкти сфери фізичної культури і спорту / І. М. Ковальов // *Право і Безпека*. – 2012. – № 2 (44). – С. 49–53.

Одержано 03.05.2016

Доповідь спрямована на розкриття моделі системи фізичної підготовки курсантів ВНЗ системи МВС України, яка структурно повинна бути наповнена спрямовано-змістовим, функціонально-реалізуючим і результативним компонентами та відображати взаємодію двох основних підсистем: суб'єкта й об'єкта навчання та виховання з фізичної підготовки.

УДК 796.015.56

К. В. Ананченко,

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри єдиноборств Харківської державної академії фізичної культури;*

Д. О. Кальченко,

*Магістрант кафедри єдиноборств,
Харківської державної академії фізичної культури*

О. В. Хацаюк,

*старший викладач кафедри фізичної підготовки та спорту
Національної академії Національної гвардії України, м. Харків*

ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ КУРСАНТІВ-ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ХНУВС

Досліджено та виявлено об'єктивні фактори та чинники, які впливають на підвищення фізичної працездатності та функціональний стан курсантів-поліцейських вищих навчальних закладів освіти системи МВС України.

Ключові слова: курсанти-поліцейські, засоби відновлення, перевтома, стрес, спеціальна фізична підготовка.

Постановка проблеми. У процесі тривалого виконання вправи курсантові-поліцейському доводиться долати стомлення, що розвивається. Його слід розглядати як складний процес, що впливає на всі рівні діяльності організму (молекулярний, субклітинний, клітинний, органний, системний, цілісного організму) і що проявляється в сукупності змін, пов'язаних із зрушеннями гомеостазу, регулюючих, вегетативних і виконавських систем, розвитком почуття втоми, тимчасовим зниженням працездатності.

Стрес, якому піддається курсант-поліцейський у певний момент часу, або протягом тривалого періоду часу, складається з безліч факторів та у свою чергу акумулюється. Всі ці фактори впливають на процес відновлення курсантів-поліцейських, а також на його готовність до наступного навчально-тренувального заняття зі спеціальної фізичної підготовки.

Всі засоби відновлення, які використовуються під час навчально-тренувальних занять зі спеціальної фізичної підготовки (СФП)

та під час спортивних тренувань, можуть бути умовно об'єднані в три основні групи: педагогічні, психологічні та медико-біологічні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених питанням застосування засобів відновлення у різних видах спорту та під час професійної діяльності правоохоронців, викладено у роботах Г. Н. Арзютова (1999 р.) [1; 2], В. Ф. Бойко (2004 р.) [3], М. Б. Гуски (2011 р.) [4] та інших фахівців даного напрямку. Також заслуговують роботи даної спрямованості таких авторів: К. В. Ананченко, П. К. Анохіна, В. С. Дахновського, С. С. Єрмакова, Ж. Л. Козіної, І. В. Кольєва, Ф. З. Меерсона, М. М. Озоліна, В. М. Платонова та інших провідних вчених даної галузі.

Мета дослідження – дослідити і виявити об'єктивні фактори та чинники, які впливають на підвищення фізичної працездатності та функціональний стан курсантів-поліцейських.

Результати дослідження. Відновлення – процес, що протікає як реакція на стомлення і спрямований на відновлення порушеного гомеостазу і працездатності. Відновлення після фізичних навантажень означає не лише повернення функцій організму до початкового або близького до нього рівня. Якби після тренувальної роботи функціональні стани курсантів-поліцейських лише поверталися до початкового рівня, зникла б можливість його вдосконалення шляхом цілеспрямованого тренування.

Педагогічні засоби. Центральне місце у проблемі відновлення відводиться педагогічним засобам, що передбачають керування працездатністю курсантів і відновлювальним процесами за допомогою доцільно організованої м'язової діяльності.

Психологічні засоби відновлення в останні роки набули широкого поширення. За допомогою психологічних впливів вдається швидко знизити нервово-психічну напруженість, стан психічної пригніченості, швидше відновити витрачену нервову енергію, сформувати чітку установку на ефективне виконання тренувальних і змагальних програм, довести до меж індивідуальної норми напруження функціональних систем, що беруть участь у роботі.

Психологічне відновлення. Загальновідомо, що «психологічний профіль» та суб'єктивна оцінка інтенсивності (наприклад, рейтинг випробовуваного зусилля) змінюються під час інтенсивних тренувань, а також у період сильного стомлення. Для характеристики психологічного стану курсантів-поліцейських у різні періоди тренувальної й змагальної діяльності використовують різні показники, наприклад профіль стану настрою. Загальним результатом подібних оцінок є погіршення профілю курсантів від відносно позитивного психологічного здоров'я на початку сезону або в період невисоких тренувальних навантажень до порушеного – у період інтенсивної тренувальної діяльності. Подібне погіршення профілю можна усунути, знизивши загальне тренувальне навантаження, особливо виключивши надмірно інтенсивні елементи й знизивши

загальний обсяг тренувань. Моніторинг психологічного стану курсантів-поліцейських можна здійснювати шляхом періодичного проведення відповідних опитувань [1; 7]

На психологічний стан курсантів впливають і стрес-фактори, які не мають прямого відношення до учбово-тренувального процесу. Тому дуже важливо передбачати в програмі підготовки спеціальні періоди для відновлення курсантів, та контролювати наявність негативних факторів. Психологічні засоби досить різноманітні.

Медико-біологічні засоби. Медико-біологічні засоби можуть сприяти підвищенню резистентності організму до навантажень, швидшому зняттю гострих форм загального та місцевого стомлення, ефективному заповненню енергетичних ресурсів, прискоренню адаптаційних процесів, підвищенню стійкості до специфічних і неспецифічних стресових впливів. У групі медико-біологічних засобів слід розрізняти: 1) гігієнічні засоби, 2) фізичні засоби, 3) харчування, 4) фармакологічні засоби. Така динаміка функціональних можливостей характерна для тренувальної і змагальної діяльності. Особливо яскраво вона проявляється при виконанні програм тренувальних занять певної спрямованості з відносно стабільним характером використовуваних засобів.

Тому при класифікації навантажень тренувальних занять за величиною доцільно орієнтуватися на динаміку функціональної активності організму курсантів-поліцейських. У цій послідовності, на нашу думку, можна виділити 5 етапів процесу розвитку навантаження.

Діагностика стомлення дуже важлива для раціонального планування різних структурних утворень тренувального процесу. І якщо визначення явного стомлення практично не представляє складності через чіткий і об'єктивний критерій його прояву – працездатність, то оцінити приховане стомлення значно складніше.

Перевтома – сукупність стійких функціональних порушень в організмі людини, що виникають в результаті надмірного стомлення, що багаторазово повторюється, не зникаючих за годину відпочинку і таких, що є несприятливими для здоров'я людини. Тривала перевтома є однією з причин розвитку перенапруження і різного роду захворювань.

Гострі і хронічні форми стомлення можуть бути обумовлені самими різними причинами, які можна звести до п'яти основних груп, – фізіологічні, психологічні, медичні, матеріально-технічні і спортивно-педагогічні.

Для отримання інформації про ставлення фахівців до проблеми особливостей відновлення курсантів-поліцейських та встановлення значущості енергозабезпечення у спеціальній фізичній підготовці курсантів-поліцейських ми провели анкетування. На думку фахівців, що взяли участь у анкетуванні, 77,5 % з них обізнані із роллю систем енергозабезпечення в фізичній підготовці курсантів; 67,5 %

вважають за доцільне врахування принципу індивідуалізації за типами енергозабезпечення у підготовці курсантів-поліцейських.

Низка питань була поставлена фахівцям, щоб диференціювати вправи за особливістю анаеробного енергозабезпечення м'язових зусиль (лактатного чи алактатного). На думку фахівців, такі вправи, як «підтягування», «човниковий біг 4x10 м», «Смуга перешкод», «стрибки», «акробатичні вправи» перекиди уперед та назад», є вправами алактатного спрямування.

Водночас такі вправи, як «Тест на визначення спеціальної витривалості» та «Тест на відновлення», слід вважати вправами лактатного спрямування.

Висновки. Процеси, що лежать в основі втоми, різноманітні і складні. Одні дослідники вважають, що процес стомлення розвивається в самому периферичному діяльному органі, інші – локалізують цей процес виключно в центральній нервовій системі, треті – надають особливого значення вегетативній нервовій системі. Думка, що стомлення всього організму залежить від змін в системі кровообігу, а також цілий ряд інших повідомлень і припущень. Основними причинами, що затримують розвиток знань про процеси втоми, є: 1) відсутність єдиного загального розуміння цих процесів і 2) відсутність методу, що дає можливість виміряти ступінь відхилення функції стомленого органу від норми.

Втома виражається в появі відчуття стомлення, зниженні працездатності, зменшення м'язової сили, порушення координації рухів. Особливо виражене стомлення настає після виконання максимальних тренувальних і змагальних навантажень.

Зміни в нервових центрах супроводжуються змінами функціонального стану м'язів, що ще більше прискорює порушення злагодженої діяльності організму. Як наслідок цього, працездатність різко падає, і необхідний певний час (часто досить тривалий) для того, щоб вона повністю відновилася.

В розвитку втоми, особливо станів перевантаження, перетренованості, перевтоми, що зустрічаються досить часто в спортивній практиці, мають місце механізми порушення корковою нейродинаміки.

Максимальна фізичне навантаження, виконане на фоні втоми від попередньої м'язової роботи, призводить до своєрідного «збою» нервових процесів, що веде до функціонального порушення діяльності центральної нервової системи – неврозів. Даний стан може також спостерігатися після виконання одноразової надмірного фізичного навантаження, що перевищує можливості організму, у недостатньо тренуваних курсантів або на фоні зниженого функціонального потенціалу організму після перенесеного захворювання (тонзиліт, грип, катарі верхніх дихальних шляхів і т.п.), що також часто спостерігається в спортивній практиці.

Емоційне збудження, що виникає умовно-рефлекторним шляхом на

заняттях або змаганнях, може з'явитися природним фактором боротьби з втомою, природним засобом підвищення працездатності. Різні форми громадського заохочення, заклики, схвалення товаришів – все це робить сильний вплив на емоційну сферу курсантів-поліцейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арзютов Г. Н. Многолетняя подготовка в спортивных единоборствах / Г. Н. Арзютов. – Киев : НПУ имени М. П. Драгоманова, 1999. – 410 с.
2. Арзютов Г. Н. Структура тренировочно-соревновательной деятельности и спортивного результата в единоборствах / Г. Н. Арзютов // Педагогіка, психологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 1999. – № 17. – С. 13–27.
3. Бойко В. Ф. Физическая подготовка борцов / В. Ф. Бойко, Г. В. Данько // Киев : Олимп. лит., 2004. – 224 с.
4. Гуска М. Б. Підвищення спеціальної працездатності та функціонального стану курсантів у процесі річної підготовки : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.01 / Гуска Михайло Богданович. – Харків, 2011. – 20 с.
5. Кольев И. В. Взаимосвязь тренировочных нагрузок и восстановительных средств в единоборствах / И. В. Кольев // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : міжнар. наук.-практ. конф. – Вінниця, 1994. – Ч. 2. – С. 289–290.

Одержано 20.04.2016

УДК 351.75

С. В. Белай,

доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник
Національної академії Національної гвардії України, м. Харків;

І. В. Євтушенко,

аспірант кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ДО ДІЙ В РІЗНОМАНІТНИХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ ЗА МАСОВОЮ УЧАСТЮ НАСЕЛЕННЯ

Розглянуто питання підготовки особового складу сил охорони правопорядку до виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку під час забезпечення проведення масових заходів та припинення масових заворушень. Запропоновано використовувати набір сценаріїв, що включатиме перелік найбільш вірогідних типових ситуацій, що можуть трапитися під час виконання службово-бойових завдань.

Ключові слова: сили охорони правопорядку, службово-бойові завдання, сценарії дій, підготовка особового складу.

За час незалежності України стали частішими випадки масового волевиявлення людей. Зазначенні процеси реалізуються у вигляді різноманітних масових заходів. У такій ситуації сили охорони правопорядку повинні сприяти дотриманню різними сторонами цивілізованих і законних форм та методів боротьби та політичної конкуренції, не допускати виникнення кризових ситуацій за масовою участю населення та гострих конфліктів.

Основною метою підготовки особового складу сил охорони правопорядку до виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку під час забезпечення проведення масових заходів та припинення масових заворушень є навчання особового складу діям у різних ситуаціях, які можуть раптово виникнути під час виконання завдань служби. На сьогоднішній день такі практичні та теоретичні заняття проводяться, але їх тематика включає розгляд не всіх найбільш вірогідних (типових) ситуацій, що можуть трапитися під час виникнення натовпу. Завдяки цьому, як свідчать підсумки з проведення тактико-спеціальних навчань та виконання службово-бойових завдань [1; 2], особовий склад сил охорони правопорядку під час зіткнення з ситуацією по якій не проводились практичні заняття, на наш погляд, не в повному обсязі спроможний виконати поставленні завдання.

Тому для вирішення цього питання пропонується використовувати набір сценаріїв, що включатиме перелік найбільш вірогідних типових ситуацій, що можуть трапитися під час виконання службово-бойових завдань. За кожним сценарієм необхідно проводити заняття з професійної підготовки з особовим складом частин та підрозділів сил охорони правопорядку, які повинна складатися за двох навчальних блоків: професійно-психологічної та спеціальної підготовки.

Ключовим завданням професійно-психологічної підготовки особового складу до служби є вивчення, аналіз і прогнозування суспільно-політичної та криміногенної обстановки в районах виконання службово-бойових завдань, характеру і спрямованості психологічних дій деструктивних сил; прогнозування ступеня їх впливу на несення служби та військовослужбовців, морально-психологічний стан особового складу, виконання поставлених завдань. В змісті цього виду підготовки є завдання з прогнозування, профілактики, та нейтралізації негативного інформаційно-психологічного впливу на особовий склад [3].

Головним завданням спеціальної підготовки до патрульної служби є навчання особового складу діям у різних ситуаціях, які можуть раптово виникнути під час виконання завдань служби. Тому пропонується перед початком несення служби проводити підготовку особового складу

сил охорони правопорядку з відпрацюванням кожного типового сценарію розвитку кризових ситуацій за масовою участю населення в районі виконання службово-бойових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлай С. В. Удосконалення підготовки особового складу внутрішніх військ до припинення масових заворушень на основі впровадження в практику навчання типових сценаріїв дій натовпу / С. В. Бєлай, І. І. Приходько // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2009. – Вип. 2 (20). – С. 129–134.

2. Приходько І. І. Визначення типових сценаріїв дій натовпу для удосконалення підготовки особового складу внутрішніх військ до припинення масових заворушень / І. І. Приходько, С. В. Бєлай // Проблеми вдосконалення службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ : тези круглого столу, 12 жовт. 2010 р. – Сімферополь : Крим. юрид. ін-т ОДУВС, 2010. – С. 15–19.

3. Розробка форм і способів інформаційної боротьби при виконанні внутрішніми військами Міністерства Внутрішніх Справ України службово-бойових завдань (шифр «Концепт») : звіт про НДР (заключ.) 02.12.09 / Акад. ВВ МВС України ; кер. В. І. Воробйов ; викон.: О. Д. Черкашин, В. Л. Петров, С. В. Бєлай [та ін.]. – Харків, 2009. – 312 с. – Інв. № 160.

Одержано 23.04.2016

УДК [351.74:37.037]–055.2(477)

М. О. Боровик,

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Харківського національного університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ СИЛОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЖІНОК-КУРСАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Висвітлено ключові питання, пов'язані з підвищеними вимогами до жінок, які навчаються в навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Встановлено негативні фактори, що впливають на рівень фізичної підготовленості жінок-курсантів; запропоновано шляхи підвищення силових показників.

Ключові слова: жінки-курсанти, фізична підготовленість, етапи навчання, фізіологічні показники.

Вступ. Сьогодні ситуація в Україні склалася таким чином, що усе більше жінок системи МВС України, які раніше виконували

операторські функції, виконують службові обов'язки в екстремальних умовах праці в рівні із чоловіками-поліцейськими, що робить вступ та умови навчання у навчальних закладах із специфічними умовами більш вимогливими за останні роки.

У зв'язку з цим постає необхідність пошуку найбільш ефективних засобів і методів фізичної підготовки, що сприяють заповненню дефіциту рухової активності жінок-курсантів, їхньої стійкості режиму діяльності, покращанню здоров'я і підтримці професійної працездатності, а також є об'єктивною необхідністю подальшого підвищення працездатності жінок, які проходять службу у Національній поліції України.

Мета дослідження – встановити фактори, що негативно впливають на рівень фізичної підготовленості жінок-курсантів під час навчального процесу в навчальних закладах із специфічними умовами навчання. Надати пропозиції щодо їх вирішення.

Методи дослідження – теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, педагогічний експеримент.

Під час навчального процесу у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, центральна нервова система (ЦНС), у курсантів, а особливо у жінок-курсантів відчуває велике навантаження. На зниження показників навчального процесу впливають: соціально-побутові проблеми, міжособистісні відносини у навчальній групі, постійна нестача часу [1, с. 88].

Фізіологічні показники, що притаманні тільки жінкам, вказують на те, що рівень силової витривалості у них під час фізичних навантажень менший, ніж у чоловіків, що проявляється у частішому пульсі та диханні, підвищеному кров'яному тиску, швидкому стомленню. Данні фактори впливають на виконання умов навчального процесу, тому не всі методичні рекомендації, що розроблені для чоловіків, можуть бути використані для жінок [2].

До зниження показників фізичної підготовки можна також віднести: перерви на сесії, канікулярні відпустки, стажування.

Під час проведення педагогічного експерименту, що проводився із жінками-курсантами 2 курсу факультету № 3 ХНУВС, було обрано експериментальну групу у кількості 10 курсантів, у яких навчальне навантаження становило дві години на тиждень. За допомогою збільшення кількості годин до десяти годин на тиждень, збільшення вправ із додатковим обтяженнями, вправ із вагою власного тіла з використанням методів статистичних, динамічних, повторних зусиль, було встановлено, що силові показники із виконання комплексно-силової вправи, піднімання тулубу, згинання та розгинання рук в упорі лежачи підвищились [3, с. 9–11].

Таблиця 1

**Зміни результатів показників загальної фізичної підготовки у
жінок-курсантів під час проведення педагогічного експерименту**

П.І.Б	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи		Підіймання тулубу		Комплексна си- лова вправа	
	Початковий показник	Кінцевий показник	Початковий показник	Кінцевий показник	Початковий показник	Кінцевий показник
<i>Александрова Тетяна</i>	16	22	38	44	26	35
<i>Бражененко Вікторія</i>	17	21	37	45	27	36
<i>Русакова Катерина</i>	15	20	40	46	28	38
<i>Руминіна Вікторія</i>	14	21	37	41	25	35
<i>Шульга Аліна</i>	16	20	36	42	28	36
<i>Лижник Ольга</i>	17	22	38	46	27	37
<i>Розважасєва Єлизавета</i>	18	24	34	41	28	36
<i>Степаненко Єлизавета</i>	16	20	35	42	26	34
<i>Онацька Тетяна</i>	17	19	36	43	27	35
<i>Лобода Юлія</i>	15	21	38	41	28	34

Відомо, що модель фізичної підготовки включає наступні етапи:

- адаптація;
- початкове навчання;
- закріплення вмінь та навиків;
- удосконалення бойової майстерності.

Їх планування повинно відбуватись із урахуванням негативних чинників, що впливають на рівень фізичної підготовки, тому на кожному етапі необхідно передбачити цикл випереджаючого розвитку якостей та вмінь, необхідних для наступного етапу фізичної підготовки.

В процесі навчання необхідно домагатися від курсантів дотримання принципів свідомості, активності, самостійності. На етапі адаптації та початкового навчання важливу роль відіграє роль командирів підрозділів та викладачів, які своїми діями спонукають до виконання умов навчального процесу. Дуже важливо у навчальному процесі розвивати у жінок-курсантів вміння самостійно планувати та організовувати самостійні заняття з фізичної підготовки, а саме: показати, навіщо розвивати ті чи інші якості, як це робити найбільш ефективно з урахуванням фізіологічних аспектів [4].

Жінки-курсанти під час занять фізичною підготовкою повинні приділяти

увагу здійсненню лікарського контроль або самоконтролю. Необхідно постійно спостерігати за впливом навчальних і самостійних занять на своє самопочуття протягом усього менструального циклу, звертати увагу на характер його змін. У разі несприятливих відхилень необхідно звертатися до лікаря [5, с. 4–6].

Особливості жіночого організму повинні суворо враховуватися в організації навчальних, тренувальних, а також самостійних занять фізичною підготовкою. Підбір фізичних вправ, їх характер і інтенсивність повинні відповідати фізичній підготовленості, віку і індивідуальним можливостям жінок-курсантів. Під час проведення занять із фізичної підготовки повинні бути виключені випадки форсування тренування відповідних вмінь і навичок з метою швидкого досягнення високих результатів.

Висновок. Із виявленням негативних причин, що впливають на силові показники жінок-курсантів під час навчання у ВНЗ МВС України, та на основі отриманих результатів проведеного педагогічного експерименту, вимагають розробки і обґрунтування педагогічні прийоми та способи ефективного застосування інноваційних освітніх технологій в процесів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аносов І. П. *Сучасний освітній процес: антропологічний аспект : монографія* / І. П. Аносов. – Київ : Твім інтер, 2003. – 392 с.
2. Ярмошук О. А. *Фізична підготовка жінок-курсантів у навчальних закладах МВС України* / О. А. Ярмошук // *Молода спортивна наука України*. – 2001. – Вип. 5, т. 1. – С. 280–284.
3. Забора А. В. *Методика самостійного розвитку силових здібностей : метод. рек.* / А. В. Забора. – Харків : ХНУВС, 2010. – 72 с.
4. Добровольський В. *Обґрунтування структури та змісту моделі фізичної підготовки курсантів-жінок* / Віктор Добровольський // *Фізична підготовка військовослужбовців : матеріали відкритої наук.-метод. конф.* – Київ : [б.в.], 2003. – С. 12–14.
5. *Комплекси вправ для розвитку силових здібностей курсантів ХНУВС під час самостійної підготовки : метод. рек. з дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»* / [уклад: Моргунов О. А., Яреценко О. А. Колесніков В В.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф спец. фіз. підготовки. – Харків : ХНУВС, 2011. – 40.

Одержано 11.04.2016

УДК 351.742(477)

В. В. Бражиненко,

курсант 2 курсу факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

В. О. Кущенко,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

КОРД – СПЕЦНАЗ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ

Роботу присвячено діяльності нового, єдиного і універсального спеціального підрозділу Національної поліції України, на який покладаються принципи служіння та захисту громадян України.

Ключові слова: корпус оперативно-раптовій дії, громадський порядок, правоохоронна діяльність.

Вступ. В Україні протидія масовим заворушенням та груповим порушенням публічного порядку покладені на сили та засоби правоохоронних органів. Масові заворушення мають певні особливості – це проявляється в тому, що особи, які підготовляють їх, готуються до них заздалегідь і можуть протистояти правоохоронцям. Тому створено і розвивається спецназ української поліції, який будується за прикладом кращих силових підрозділів світу. За принципами дії він схожий до американського SWAT, однак зі своїми особливостями, новим рівнем професійного стандарту і найсучаснішим тактичним і технічним оснащенням. Бійці будуть підготовлені до виконання небезпечних операцій, які перевищують можливості звичайних патрульних поліцейських, включаючи затримання небезпечних злочинців, які забарикадувалися, підозрюваних, звільнення заручників, захист громадської безпеки під час масових заходів, а також виконання завдання за програмою захисту свідків.

Мета напрямку дослідження даного питання Корпус Оперативно-Раптовій Дії – новий, єдиний і універсальний спеціальний підрозділ Національної поліції України, в основу діяльності якого покладаються принципи служіння та захисту громадян України.

Спеціальний підрозділ швидкого реагування приходить на заміну спецпідрозділам колишньої міліції: «Сокіл», «Грифон», «Беркут», «Титан» та інші. В основу повсякденної службово-бойової діяльності КОРД покладаються принципи служіння та захисту громадян України, ефективного забезпечення безпеки і прав громадян, чесного і добросовісного виконання своїх службових обов'язків, високого професіоналізму та інших європейських і міжнародних правил та практик поліцейської діяльності.

Чисельність КОРД сягатиме п'ять тисяч бійців по всій Україні. До складу

увійдуть найкращі представники батальйонів особливого призначення (34 батальйони, які входять до структури МВС) і спецпідрозділів МВС, зокрема «Сокіл», який є найбільш боєздатним і професійно загартованим підрозділом та полк «Дніпро-1»; кандидати, які мають за плечима реальний досвід бойових і спеціальних дій і які своєю мужністю і героїзмом довели здатність виконувати завдання Батьківщини; теперішні патрульні поліцейські та власне будь-хто з особового складу МВС, хто складе відповідне тестування. Це люди з високими фізичними показниками, моральними цінностями та розумінням своєї справи і своєї місії.

Основні принципи відбору до спецназу української поліції: подання та обробка анкет кандидатів (анкети претендентів введуть у спеціальну програму, після чого осіб, які не підлягають основним критеріям, комп'ютер відсіює); психологічне тестування (відповідно до результатів, претендентів будуть рекомендувати для роботи в трьох напрямках – безпосередньо у підрозділі, у програмі захисту свідків та підрозділах з охорони громадського порядку); перевірка на поліграфі (особливість тестування – перевірка аналізу голосу); фізична підготовка (комплекс силових вправ і практичної стрільби з пістолета та автомата); п'ятиденний курс виживання (останній і найскладніший етап, який включає в себе 20-кілометрові марші з повною амуніцією, сон не більше 4 годин та інші критичні навантаження).

Тому можна зробити висновки про те, що поліцейські підрозділи не є професійно підготовленими бійцями, які зможуть протистояти заворушенням, порушенні громадського порядку, політичним вбивствам з боку збройних груп. Непередбачуваність ситуацій і передбачення звичайної реакції з боку поліції збільшує ймовірність поранення або загибелі поліцейських. Якщо послати поліцейських із звичайною підготовкою проти озброєної групи з підготовкою, то це ймовірно призведе до великих втрат серед поліцейських і втечі озброєних груп. Тому не тільки створення КОРД, а й постійне його удосконалення є необхідним щоб забезпечити захист, підтримку, охорону і порятунок в ході поліцейських операцій в ситуаціях, що характеризуються високим ступенем ризику, де спеціальна тактика необхідна для мінімізації втрат.

Увесь спектр наданої і представленої їм амуніції, екіперовки, транспортних засобів у парі з особливою тактикою дії зробить їх одним з найефективніших поліцейських спецпідрозділів світу.

КОРД є одною з основних ланок удосконалення правоохоронної діяльності, яка з кожним днем стає в рази потужнішою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. – Харків : ХНУВС, 2015. – 112 с.
2. Національна поліція України : тимчас. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua>.

3. КОРД (поліція особливого призначення) [Електронний ресурс] // Вікіпедія : віл. енцикл. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/КОРД_\(поліція_особливого_призначення\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/КОРД_(поліція_особливого_призначення)).

4. SWAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.m.wikipedia.org/wiki/SWAT>.

Одержано 04.05.2016

УДК 159:351.745.5

Є. О. Варлакова,

кандидат психологічних наук,
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

О. В. Волошина,

кандидат психологічних наук, доцент
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

О. А. Галустян,

кандидат юридичних наук
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Л. М. Захаренко,

кандидат психологічних наук
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НА НАВЧАННЯ І СЛУЖБУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ КУРСАНТІВ (СЛУХАЧІВ) НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Подано результати анонімного опитування курсантів випускних курсів та слухачів магістратури денної форми навчання Національної академії внутрішніх справ щодо мотивації на навчання в академії та службу в Національній поліції України.

Ключові слова: курсанти, Національна поліція, професійна мотивація, слухачі магістратури.

Вступ. На сучасний стан реформування МВС впливає поряд з іншими фактор вмотивованості особового складу як на службу в Національній поліції, так і навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання. Оскільки професійна мотивація є необхідною передумовою розвитку професіоналізму поліцейських, моніторинг проблем

мотивації на навчання та подальшу службу в поліції є досить актуальним завданням.

Мета дослідження: вивчення мотивації на навчання в академії та службу в Національній поліції курсантів випускних курсів та слухачів магістратури денної форми навчання.

Завдання дослідження: отримання емпіричних даних дослідження з метою розроблення рекомендацій щодо підтримання мотивації на навчання у ВНЗ із специфічними умовами навчання та службу в Національній поліції України.

Матеріал і методи дослідження: у квітні 2016 року співробітниками наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення ННІ № 4 НАВС проведено анонімне опитування курсантів випускних курсів академії та слухачів магістратури денної форми навчання за розробленою анкетой, яка передбачала відповіді закритого типу.

Опитуванням охоплено 417 курсантів (спеціальність «Правознавство», «Правоохоронна діяльність») та 77 слухачів магістратури денної форми навчання (спеціальність «Правознавство», «Правоохоронна діяльність», «Судова експертиза»), що становить більше 60 % від загальної кількості слухачів та курсантів випускних курсів та є статистично значимим.

Результати дослідження та їх обговорення. Респондентам було запропоновано відповісти на декілька запитань. За підсумками дослідження отримано нижче викладені результати.

Відповідно до узагальнених результатів на запитання «Вкажіть, які фактори вплинули на Ваш вибір професії (можна обрати кілька варіантів відповідей)» з'ясовано, що на вибір професії перемінним особовим складом вплинули:

- 1) самостійний вибір (мрія) (87 % слухачів; 79 % курсантів);
- 2) можливість кар'єрного зростання (41 % слухачів; 35 % курсантів);
- 3) престижність професії (39 % курсантів, 26 % слухачів);
- 4) можливість досягнути високого статусу в суспільстві (25 % слухачів; 17 % курсантів);
- 5) сімейні традиції (19 % курсантів, 15 % слухачів). Дані подані на рис. 1.

Рис. 1. Пріоритетні фактори, що вплинули на вибір професії, %

Відповідно до представлених даних пріоритетним фактором вибору перемінними особовим складом професії правоохоронця є самостійний

вибір (мрія). Курсанти, на відміну від слухачів, більшого значення надають престижності професії, а слухачі – можливостям кар'єрного зростання. Слід також зазначити, що курсанти в порівнянні зі слухачами, частіше обирали із запропонованого переліку факторів такі: сувора дисципліна, можливість отримувати порівняно високу заробітну платню, можливість вийти з-під опіки батьків.

При відповіді на запитання щодо подальших планів після закінчення навчання в академії респонденти обрали такі варіанти: 1) служити в Національній поліції (78 % слухачів; 73 % курсантів); 2) продовжити навчання в магістратурі (аспірантурі) (43 % курсантів; 16 % слухачів); 3) звільнитися одразу після закінчення академії (7 % слухачів; 3 % курсантів); 4) звільнитися через три роки (4 % курсантів, 3 % слухачів); 5) здобути іншу професію чи зайнятися іншим видом діяльності (9 % слухачів; 5 % курсантів). Дані подані на рис. 2.

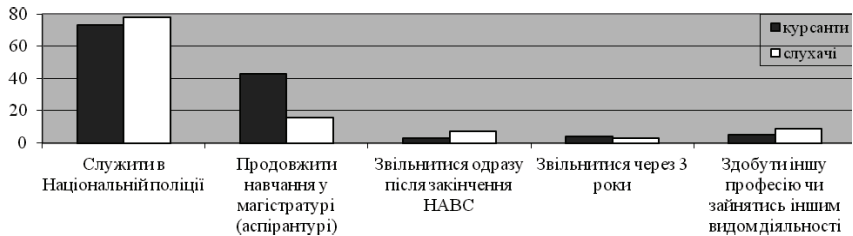

Рис. 2. Плани курсантів та слухачів щодо професійної діяльності після закінчення академії, %

Як видно із представлених даних, пріоритетними професійними цілями респондентів є служба в Національній поліції та подальше навчання у магістратурі (аспірантурі).

На запитання «Які фактори стимулюють Ваше навчання в академії?» респонденти відповіли наступне: для 67% курсантів таким фактором є бажання служити в Національній поліції; для 69% слухачів – бажання отримати професійні знання.

При відповіді на наступне запитання «За якими напрямками Ви хотіли б збагатити свої знання? (можна обрати кілька варіантів відповідей)» респонденти вказали: 1) кримінальне право, кримінальний процес (67 % курсантів, 61 % слухачів); 2) вогнева підготовка (52 % слухачів; 49 % курсантів); 3) іноземні мови (49 % слухачів; 48% курсантів); 4) водійська майстерність (46% курсантів) і оперативно-розшукова діяльність (44 % слухачів). Отримані дані співзвучні результатам соціологічного опитування слухачів вищих навчальних закладів ОВС у 2015 році, проведеного ДНДІ МВС України, щодо бажання опитаних додатково збагатити свої знання із найбільш значимих напрямів: кримінального права та кримінального процесу, вогневої підготовки, водійської майстерності,

оперативно-розшукової діяльності [1]. Однак курсанти і слухачі НАВС до пріоритетних напрямків вдосконалення власних знань віднесли іноземні мови (2016 рік оголошено Роком англійської мови в Україні).

Отримані дані подані на рис. 3.

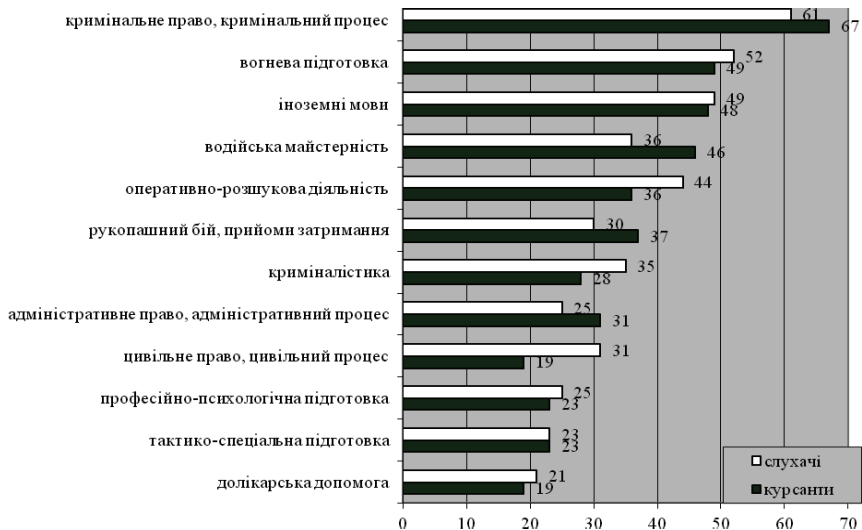

Рис. 3. Напрями збагачення знань, вмінь та навичок, %

Як видно із представлених даних, курсанти надають більшої ваги таким напрямкам знань як рукопашний бій, прийоми затримання (37 % курсантів, 30 % слухачів), адміністративне право, адміністративний процес (31 % курсантів, 25 % слухачів), на відміну від слухачів, які надали перевагу цивільному праву, цивільному процесу (31 % слухачів, 19 % курсантів) та криміналістиці (35 % слухачів, 28 % курсантів). Менше 30% виборів опитаних отримали професійно-психологічна підготовка (23 % курсантів, 25 % слухачів), тактико-спеціальна підготовка (23 % курсантів, 23 % слухачів), долікарська допомога (19 % курсантів, 21 % слухачів).

На запитання «Що, на Вашу думку, потрібно вдосконалити в діяльності академії, щоб мотивувати курсантів на службу в Національній поліції?» опитані вказали на важливість проведення зустрічей із практичними працівниками Національної поліції.

Висновки. Проведене опитування дозволило визначити, що основним фактором вибору перемінним особовим складом академії професії є самостійний вибір (мрії). Пріоритетними професійними цілями респонденти визначили службу в Національній поліції та подальше навчання у магістратурі (аспірантурі); стимулом до навчання в академії – бажання служити в Національній поліції та бажання отримати професійні знання.

Респонденти зазначили, що бажають додатково збагачувати свої знання із кримінального права та кримінального процесу, вогневої підготовки, іноземних мов, водійської майстерності, оперативно-розшукової діяльності. На думку опитаних, формуванню мотивації курсантів до подальшої служби в Національній поліції значно сприяє проведення зустрічей із практичними працівниками Національної поліції.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати опитування будуть використані співробітниками наукової лабораторії з метою подальшого розроблення рекомендацій щодо підтримання мотивації на навчання у ВНЗ із специфічними умовами навчання та службу в Національній поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Науково-аналітичний огляд результатів соціологічного опитування працівників ОВС та слухачів вищих навчальних закладів ОВС у 2015 році [Електронний ресурс] / ДНДІ МВС України. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/upload/file/soc_olog_chne_opituvannya_atestovanih_prac_vnik_v_m_l_c.pdf. Одержано 07.05.2016*

УДК 351.74:355.541.1

С. Ю. Гаврик,

*кандидат юридических наук,
начальник Управления кадрового обеспечения ГУНП в Полтавской области;*

А. И. Черников,

старший инспектор тренингового центра ГУНП в Полтавской области

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОГНЕВОЙ ПОДГОТОВКИ ПОЛИЦЕЙСКИХ

Затронуты проблемы несовершенства огневой подготовки сотрудников патрульной службы полиции. Предложен один из вариантов методики проведения занятий по совершенствованию огневой подготовки сотрудников полиции, с использованием личного опыта.

Ключевые слова: огневая подготовка, патрульная полиция.

В наше время, когда идет становление нового органа МВД – Национальной полиции Украины, очень важно сформировать максимально правильный подход к подготовке их сотрудников. Определить приоритетные направления в обучении, т.е. какие качества необходимо развить курсанту для успешного выполнения задач возложенных на патрульного. Деятельность сотрудника патрульной службы полиции требует от него высокого профессионального мастерства, которое соответствует требованию присяги, морально-этических качеств

истрогособлюденияправовыхнорм,которыенепротиворечатпринципам правового государства. Профессиональное мастерство – результат тех знаний и умений, которые сотрудник приобрёл во время первичного профессионального обучения, большого и содержательного опыта практической работы, а также хорошего физического и психологического состояния сотрудника на момент выполнения задачи. В дальнейшем профессиональное мастерство оттачивается и совершенствуется в результате профессионального обучения, в процессе непрерывной служебнойподготовки.Повседневнаяслужебнаядеятельностьпредъявляет высокие требования к нервной системе сотрудника полиции, на данный момент большинству сотрудников присуще подавленное состояние. Это результатзатяжноговсестороннегокризисавстране.Неопределённость в завтрашнем дне, посттравматические состояния сотрудников, которые участвовали в АТО и другие сопутствующие раздражители снижающие морально-психологическое состояние. Эффективное владение боевым оружием требует от себя очень высокой и тонкой координации действий и большими психическими нагрузками. Поэтому роль и значение ЦНС в данном виде деятельности чрезвычайно возрастает, и психологическая сторона готовности сотрудника является основой в построения всех учебно-тренировочных занятий огневой подготовки [1]. Эффективная подготовка патрульных полицейских особенно важна при обращении с оружием во время выполнения поставленных на них задач, уверенные и четкие действия которых не должны вызывать сомнения в их законности и правильности.

Чтобы выйти на качественный новый уровень работы, необходимо повышение профессиональной подготовки, а также ее составной части – огневой подготовки. Для сотрудников полиции ее эффективность особенно важна для обеспечения публичной безопасности граждан.

Гарантом жизни и здоровья полицейского при огневом контакте с преступником являются скорость и умения в обращении с оружием. Из этого следует, что особенностями, которые необходимо учитывать при подготовке сотрудников полиции, являются:

- стрельба на опережение, без тщательного прицеливания, за ограниченное время;
- стрельба на коротких и сверхкоротких дистанциях;
- стрельба в движении, со сменой позиций и из-за укрытий;
- стрельба на фоне сбивающих и отвлекающих физических и психологических факторов;
- стрельба в условиях ограниченной видимости.

Проводя анализ основных учебно-методических материалов и нормативных актов, которые регулируют огневую подготовку патрульных полицейских, можно отметить тот факт, что условия и характер обучения стрельбе сотрудников полиции и стрелков-спортсменов существенным образом отличаются [2; 3]. По нашему

мнению, есть необходимость первоначальные азы поведения с оружием «позаимствовать» из рекомендаций по подготовки спортивной стрельбы [4]. А это непосредственно вопросы, которые касаются:

- культуры поведения с оружием;
- формирования хвата, удержания оружия;
- прицеливание и работа со спуском;
- выбор стойки для стрельбы;
- выбор точки прицеливания.

Учитывая опыт при подготовке сотрудников патрульной полиции и анализируя проблемы с которыми столкнулись преподаватели во время двухмесячного их обучения на базе тренингового центра ГУНП в Полтавской области, можно обозначить малое количество часов, выделяемое на огневую подготовку. Так, курсанты во время первоначальной подготовки сотрудников патрульной службы полиции получают навыки огневой подготовленности в ходе 43 часов практических занятий, что катастрофически недостаточно для качественного обучения, усвоения материала и наработки навыков поведения с оружием [5].

Следующая и немаловажная проблема во время подготовки патрульных полиции – не эффективное расписание занятий. Основной курс обучения дисциплины проходил за две недели. Плотность «зашкаливала» – каждый день у группы было два занятия. Из-за такого «сумасшедшего» темпа качество усвоения и «переваривания» информации, которую курсанты получали, сводилась к минимуму, успевали только единицы. А так как в тематике всего курса присутствовала системность обучения, навык полученный на текущем занятии необходим для понимания, усвоения и развития тех приемов стрельбы, которые планируются изучить на следующем занятии. В итоге получилось, что обучаемый, не усвоив легкий материал, переходил к более сложному, естественно у него возникали проблемы с усвоением и этого материала, что в свою очередь привело к непониманию со стороны курсантов и ухудшению психологического климата в группах.

Существенным недостатком в огневой подготовке сотрудников полиции имеет место такой важнейший фактор, как недостаточная работа с учебным оружием «холодная стрельба» или полное её игнорирование. Хотя у спортсмена-стрелка это является основным видом тренировки, на неё уходит приблизительно 70–80 % времени. А на практическую стрельбу тратится оставшееся – это контроль наработанных во время холодной тренировки умений.

Так же не маловажной частью проблемы подготовки можно отметить наполняемость групп. На занятиях в группе, как правило, не менее 25–30 курсантов. На огневом рубеже с боевым оружием, в зависимости от упражнения, они находятся от 20 до 60 с на одном занятии. К этому добавляется 3–4 мин. на получение боеприпасов (4–8 патронов), подготовку, снаряжение магазина, доклады, осмотр мишеней. В рамках занятий

по стрельбе стрелков-спортсменов, группы, как правило, не превышают 4–6 чел. Соответственно повышается время, отводимое на совершенствование индивидуальных навыков стрельбы. Естественно в реалии таких показателей недостиж, но было бы целесообразно на практические занятия делить группу пополам. Хотя это удвоит нагрузку на преподавателей, что увеличит затраты на подготовку полицейского. С нашей точки зрения, те качественные навыки поведения с оружием, которые курсанты получают во время первоначальной подготовки, будут служить гарантом жизни не только полицейского, но и окружающих граждан.

Проведя анализ практических занятий во время курса первичной профессиональной подготовки сотрудников патрульной полиции на базе тренингового центра ГУНП в Полтавской области в рамках минимального времени, которое выделяется на неё, нами была выработана методика, которая базировалась на моделировании конкретных стрелковых ситуаций, от наиболее простых, в которых реально применялось оружие, к более сложным.

В первую очередь акцентировалось внимание на баланс между точностью, мощностью и скоростью, которые являются равноценными элементами практической стрельбы. Правильно сбалансированный комплекс упражнений дает возможность наиболее эффективно усвоить тот или иной навык стрельбы за минимально отпущенное на это время. Очевидно, для хорошего стрелка, необходим баланс между скоростью стрельбы и точностью попадания – необходимость стопроцентного поражения цели за наименьший промежуток времени (другие варианты не допустимы).

Для решения основной задачи прицельной и быстрой стрельбы во время обучения патрульных полицейских использованы следующие упражнения (все цели статичны).

1. Основы стрельбы с одной руки – 2 часа.
2. Основы стрельбы с двух рук – 4 часа.
3. Стрельба с переносом огня по вертикали в ограниченный промежуток времени – 4 часа.
4. Стрельба с переносом огня по горизонтали + смена магазина – 4 часа.
5. Стрельба с переносом огня по горизонтали + смена магазина в ограниченный промежуток времени – 2 часа.
6. Стрельба из-за укрытий со скоростным перемещением к позициям + смена магазина (во время перемещения и смены магазина производится психологическое давление на стрелка) – 6 часов.
7. Стрельба из-за укрытия с разных положений со сменой сторон + смена магазина (во время стрельбы возникают задержки, которые стрелок устраняет самостоятельно) – 4 часа.
8. Стрельба из-за укрытия с разных положений со сменой сторон + смена магазина – 4 часа.

Необходимо отметить, что психологическая подготовка не имеет

такой относительной самостоятельности, как все другие виды подготовки и может быть выделена как составная часть учебного процесса лишь условно. Она выступает как определенный аспект и составная часть и технической, и физической, и тактической, и теоретической подготовки. Поэтому при моделировании ситуаций, на отдельных этапах необходимо включать препятствия, максимально приближенные по трудности к реальной действительности.

Каждый преподаватель обязан владеть такими качествами как внимательность и гибкость. Должен обобщать свои наблюдения, уметь их систематизировать, всесторонне анализировать и, в соответствии с этим, своевременно перестраивать условия занятий, варьировать в учебном процессе.

В качестве методической основы построения учебного процесса по огневой подготовке сотрудников полиции считаем необходимым выделить следующие методические приемы:

- необходимо каждое упражнение для стрельбы разделить на составляющие элементы и отрабатывать их вначале «вхолостую»;
- проконтролировать качество усвоения наработанных элементов поочередно в практической стрельбе;
- качество наработки целостного упражнения проводить во время зачётной стрельбы;
- первый элемент должен обязательно включать в себя – подготовку к стрельбе и проведения первого прицельного выстрела;
- на следующих этапах отрабатывать технические вопросы, направленные на совершенствование приемов перезарядки, смены магазина, позиции и т. д. (всех элементов не связанных со стрельбой);
- связать технические элементы в одно целое (связующим звеном является имитация прицельной стрельбы).

При проведении занятий с патрульными полицейскими необходимо создавать обучаемым такие условия, при которых у них формируются навыки умелого обращения с оружием, своевременного обнаружения опасности и развития мгновенной реакции на нее, вырабатывается постоянная готовность отвечать на любую неожиданность, то есть быстро реагировать на раздражитель и при этом принимать верные решения. Необходимо отметить, что одним из самых сильных тормозящих факторов в психологической подготовке является чувство страха перед выстрелом. Поэтому на начальном этапе обучения необходимо помочь курсанту сначала преодолеть это чувство, а затем приучать его переносить дополнительные раздражители.

Наивысшее мастерство преподавателя заключается в дальнейшем самостоятельном развитии стрелка. Это когда сам сотрудник после пройденного первоначального обучения в состоянии самостоятельно совершенствовать свои навыки стрельбы без посторонней помощи.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Зайцев Н. В. Основы совершенствования огневой, тактической и психологической подготовки сотрудников полиции [Электронный ресурс] / Зайцев Н. В. // Евразийский юридический журнал. – 2015. – № 5. – [С. 218–219]. – Режим доступа: http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=7516:2015-07-08-06-15-14&catid=170:2010-10-13-06-25-29.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
3. Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 07.09.2011 № 658 http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS267.html.
4. Жилина М. Я. Методика тренировки стрелка-спортсмена / М. Я. Жилина. – М. : ДОСААФ, 1986. – 104 с.
5. Навчально-тематичний план первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби : надісл. Листом МВС України від 10.09.2015 №33787/Зг. – Служб. док.

Одержано 22.04.2016

Висвітлено проблеми недосконалості вогневої підготовки співробітників патрульної служби поліції. Запропоновано один з варіантів методики проведення занять з удосконалення вогневої підготовки співробітників поліції, з використанням особистого досвіду.

УДК 351.74:378(477)

М. О. Горська,

старший інспектор Департаменту поліції охорони Національної поліції України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто особливості професійного навчання поліцейських у сучасних умовах.

Ключові слова: поліція, поліцейський, службова підготовка, професійне навчання, професійне навчання поліцейських.

У сучасних демократичних державах поліція втрачає функцію карального органу та переходить на повсякденну цілодобову сервісну службу з широким спектром соціальних послуг для населення. Головне в цій взаємодії – не отримання фінансової вигоди, а вирішення тих наявних проблем, які постають у населення перед поліцією і які входять до її компетенції.

Саме тому, головною метою реформування системи МВС України зазначено необхідність трансформації міліції у сервісну службу поліції, яка у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1].

Справедливо зауважити те, що серед усіх правоохоронних органів України із поліцією населення має найбільш тісний контакт. Безпосередньо до поліцейських громадяни найчастіше звертаються за допомогою та захистом, а отримавши їх громадяни починають довіряти поліції. Недивно, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Уміння правильно реагувати на звернення громадян, вміло та коректно спілкуватися з різними верствами суспільства, уникати конфліктних ситуацій та багато інших функціональних навичок поліцейські отримують в процесі професійного навчання та службової підготовки.

Маємо погодитися з позицією фахівців, які вказують однією із головних складових вдалого реформування безпосереднє реформування та розвиток системи професійної освіти поліції.

Безсумнівно, одним із найважливіших напрямів у реформуванні системи МВС України є процес першочергових змін у професійному навчанні та службовій підготовці поліцейських (зокрема професійний відбір та навчання).

Історія становлення системи професійної освіти кадрів поліції складається з трьох етапів:

1) створення і розвиток поліцейської підготовки (XIX – початок XX ст.), який характеризується початковим навчанням осіб, які поступають на поліцейську службу на різних короткострокових професіоналізованих курсах (вивчення основ законодавства, прав і обов'язків поліцейського, процедури арешту; фізична підготовка);

2) становлення професійної поліцейської освіти (з початку XX ст. до 1970-х років);

3) сучасне поліцейське утворення, що отримало розвиток у результаті демократичних реформ 70–80-х років XX ст.

Розвиток поліцейської освіти нерозривно пов'язаний із розвитком поліцейських сил і ускладненням покладених на них завдань. У Європі поліцейська освіта зросла з професійної поліцейської підготовки та створювалася на своїй відомчій освітній базі. У США ж, перші поліцейські школи утворювалися на базі загальногромадянських університетів [2].

Питання професійного навчання та службової підготовки поліцейських є актуальним предметом наукових праць: С. Л. Антіпова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, Л. І. Беляєвої, І. В. Горлинського, В. П. Ілларіонова, Я. Ю. Кондратьєва, М. В. Корнієнка, М. В. Лошицького, А. Б. Маркової, Є. Г. Самовичева, В. В. Сокурєнка, А. М. Столяренка, М. П. Стурової,

В. Ф. Цепелева, В. С. Чернявського, Д. Кіпатріка, М. Т. Чарльза, Д. Свона, Т. П. Філдінга (США), Т. Фельтеса, Р. Шульте (Німеччина), М. Пагона, М. Мітара и П. Егліча (Словенія), Ф. Деніза (Бельгія).

Педагогічна практика системи професійної поліцейської освіти кожної окремої держави (як США, так і країн ЄС та Азії) має певні особливості побудови, що зумовлено історичними, соціально – економічними, політичними, культурними та іншими факторами і потребами суспільства.

Для більш чіткого розуміння принципів професійного навчання поліцейських у США та країнах ЄС маємо акцентувати увагу на загальних тенденціях, які склалися там останнім часом: демократизація процесу відбору в поліцію; відхід від військових традицій і створення власних, демократичних більш цивільних правил; гуманізація процесу навчання; інтелектуалізація освіти; прагнення відомчої вищої освіти відповідати стандартам загальносуспільної і загальноуніверситетської освіти; формування творчого мислення і розвиток особистісних здібностей фахівців різних напрямків поліцейської діяльності; використання в процесі освіти співробітників поліції технологій дистанційної, відкритої і безперервної освіти; прагнення систем поліцейської освіти різних країн до інтеграції і кооперації [3].

Стосовно побудови навчального процесу в цих країнах, то він охоплює теоретичну (вивчення прикладних дисциплін та законодавства, етики, психології тощо) та тактичну підготовку (націлена на якісне виконання функційних обов'язків: заходи самооборони та захисту, надання медичної допомоги, дії в спецопераціях тощо). Саме тактичній підготовці поліцейських приділяється більше часу.

Досить часто під час несення служби перед органами поліції постає значна кількість нових, специфічних завдань (непритаманних чи таких, з яким поліцейські раніше не стикалися у своїй роботі) розв'язання яких потребує додаткового, непередбаченого під час отримання професійного навчання, рівня знань.

У вирішенні таких ситуацій досить цікавим, на нашу думку, є процес професійної підготовки кадрів для національної поліції у Іспанії. Поліцейських готують на підставі політики, яка відповідає щоденним реаліям і потребам суспільства. Безпосередньо на рівні департаментів національної поліції функціонує децентралізована мережа, що має на меті інформування центрального апарату про потреби регіонів у кадрах та участі в складанні навчальних програм і їх реалізації на місцевих рівнях. Така підготовка називається «міждисциплінарна» і здійснюється при співробітництві з університетськими закладами, юридичними структурами, а також громадськими та приватними організаціями. Так, викладацькому складу надається можливість добровільно займатися цією діяльністю впродовж не більше шести років, потім викладачі повинні обов'язково повернутися до

своїх підрозділів на період не менше одного року для кращого визначення інтелектуальних, психосоціальних і професійних цілей підготовки [4].

Такий підхід до професійного навчання надає можливість викладачам уникнути професійної деформації та вочевидь віднайти наявні проблеми у практичній діяльності поліції, що в подальшому використовується під час висвітлення у наукових працях.

З метою поглиблення та запозичення позитивного досвіду інших держав вітчизняним фахівцям слід влаштовувати самим та приймати участь у міжнародних конференціях, зустрічах, семінарах, тренінгах, лекціях провідних іноземних фахівців, систематичних візитах до інших держав та стажування там кращих співробітників, курсантів й поліцейських, спільне дослідження найбільш актуальних тем, розробка методик навчання тощо.

На наше глибоке переконання, на даний час в Україні дійсно назріла нагальна потреба внесення змін до існуючої системи професійного навчання поліцейських. Цілком очевидно, що пріоритетними завданнями у цій галузі зараз є модернізація, оптимізація, удосконалення та трансформація безпосередньо процесу професійного навчання поліцейських відповідно до вимог Конституції України та міжнародних стандартів, зокрема до Загальної Декларації прав людини, Європейського кодексу поліцейської етики, Європейської конвенції з прав людини, положень Лісабонської стратегії, доктринальних засад Педагогічної Конституції Європи.

Зрозуміло, що такі зміни мають стосуватися законодавчої бази, розробки навчальних програм, апробації сучасних методів викладення навчальних матеріалів із застосуванням можливостей технологій 3D, змісту навчальних програм, використання нових форм навчання, визначенні ролі та статусу викладачів у закладах освіти поліцейських, утворення Національної поліцейської академії України та інших питань, що потребують стрімкого вирішення.

Переймаючи позитивний досвід, стандарти США та ЄС у галузі освітньої підготовки кадрів поліції, слід обов'язково урахувати вітчизняні надбання у цій галузі, реалії, вимоги та потреби українського суспільства. Це, в свою чергу, забезпечить приведення процесу професійного навчання та підготовки кадрів поліції у відповідність до вимог часу і необхідних змін у поліцейській діяльності.

Такий виважений науково – практичний підхід має сприяти переходу національної системи професійного навчання поліцейських в Україні на якісно новий рівень розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Про Національну поліцію* : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Кікоть В. Я. Юридична педагогіка : підручник [Електронний ресурс] / В. Я. Кікоть, А. М. Столяренко. – Режим доступу: <http://ibib.ltd.ua/yuridicheskaya-pedagogika.html>.

3. Бесчастний В. М. Система підготовки працівників міліції (поліції) в зарубіжних країнах / В. М. Бесчастний // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 1. – С. 73–80.

4. Лошицький М. В. Використання зарубіжного досвіду як умова вдосконалення адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників міліції (поліції) / М. В. Лошицький // Юридична наука. – 2015. – № 2. – С. 34–42.

5. Біленчук П. Нове Законодавство України про Національну поліцію і поліцейську діяльність. Яким йому бути? [Електронний ресурс] / П. Біленчук, А. Ярмолюк // Історико-правовий часопис. – 2015. – № 2 (6). – Режим доступу: http://historylaw.eenu.edu.ua/publ/2015_92_2_6/rozdil_4_kriminalne_ta_kriminalno_vikonache_pravo_kriminologija_kriminalnij_proces/p_bilenchuk_a_jarmoljuk_nove_zakonodavstvo_ukrajini_pro_nacionalnu_policiju_i_policejsku_dijalnist_jakim_jomu_buti/35-1-0-179

Одержано 01.05.2016

УДК 159.9:351.74(477)

О. О. Євдокімова,

доктор психологічних наук,

професор кафедри психології та соціології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Я. С. Посохова,

аспірантка кафедри психології та соціології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

тренер-викладач з читання курсів лекцій та проведення тренінгових занять для спеціального курсу підготовки працівників підрозділів патрульної служби

ПАТРУЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Розглянуто психологічні аспекти професійного становлення працівників патрульної служби, а саме особливості формування професійної ідентичності фахівців.

Ключові слова: професійне становлення, професійна ідентичність.

Актуальність. Інтерес до проблеми формування професійної ідентичності фахівця в сучасній психологічній науці неухильно зростає і набуває особливої актуальності, оскільки сучасні соціально-економічні умови, що стрімко змінюються, диктують нові вимоги до рівня професійної підготовки фахівців. Система правоохоронних органів України, яка зазнала

за останній час серйозних перетворень, надала психологам практично унікальну можливість спостерігати «on-line» процеси становлення таких феноменів як професійна свідомість, професійна ідентичність, професійна компетентність у людей, значна частина яких до недавнього часу жодного відношення до правоохоронної системи не мала.

Серед нових патрульних поліцейських – люди різних професій: колишні будівельники, підприємці, юристи, архітектори, ветеринари, теологи і власники ступеня MBA, що пройшли протягом двох з половиною місяців спеціальну підготовку. Всіх їх об'єднує прагнення боротися з корупцією і знайти себе в іншій професійній діяльності. І всі вони знаходяться в процесі професійного становлення. Причому для більшості з них мова йде про вторинну (а для деяких і більше) професіоналізацію, і, відповідно, про ускладнення процесів формування нової професійної ідентичності.

Метою нашої роботи стало визначення психологічних особливостей становлення професійної ідентичності працівників-початківців патрульної поліції України. Для досягнення вказаної мети необхідно мати уявлення про: професійну ідентичність як психологічний феномен; психологічні особливості досліджуваного контингенту; структуру їх мотиваційних чинників; особливості проходження ними етапу професійної підготовки (що для майбутніх патрульних в ході підготовки є найважчим, як вони оцінюють якість власної фізичної і теоретичної підготовки; якою мірою вони є задоволеними наданими освітніми послугами тощо).

Щодо сучасних досліджень ідентичності, то однією з основних проблем тут є різноспрямованість у вивченні соціального і особистісного аспектів. Цілісні дослідження соціальної та особистісної ідентичності нечисленні (Г. Я.Міненко, Е. Т. Соколова, Л. М. Дробижєва, В. А. Ядов, S. Hitlin, J. Deschamps, T. Devos, R. Jenkins, H. Tajfel і інші).

У сучасній літературі найбільш визнаною теорією соціальної ідентичності є теорія Генрі Теджфела [3], в якій відображені загальнопсихологічні, соціально-психологічні та когнітивістські напрямки вивчення даного феномена. Провідною ідеєю теорії Теджфела є висновок автора про те, що при реальній взаємодії з іншими групами ідентичність може виявлятися в межах чотирьох континуумів: когнітивного, поведінкового, аттит'юдів, переконань. Генрі Теджфел вказує, що з одного боку мова йде про локалізацію форм міжособистісної взаємодії, тобто відбувається актуалізація особистісної ідентичності, а з іншого боку – відбувається взаємодія людей як представників певних спільнот, відповідно відбувається актуалізація соціальної ідентичності [3]. Таким чином, в різних ситуаціях одна і та ж людина може вести себе або як особистість, або як член групи. Відповідно до теорії соціальної ідентичності Н. Tajfel, через групове членство людина реалізує базальну потребу у власному визнанні і самоповазі [3].

Е. Еріксон зазначав, що встановлення власної ідентичності в професійній діяльності є найважливішим завданням [2].

Особистісну ідентичність слід розуміти, як самовизначення в термінах фізичних, інтелектуальних і моральних рис індивіда; під соціальною

ідентичністю – самовизначення в термінах віднесення себе до певної соціальної групи. Наявність позитивної ідентичності сприяє сприйняттю навколишнього світу як більш стабільного, надійного, справедливого, збалансованого. Навпаки, втрата позитивної ідентичності дезорганізує внутрішній світ людини. Виникає дисгармонія образу свого «Я» і образу навколишнього світу, що перешкоджає адекватній поведінці в цьому світі. Особливо масовий характер дані процеси набувають в умовах радикальної соціальної трансформації. Відповіддю людської психіки на різкі зміни в соціальному світі є криза ідентичності [1].

Професійна ідентичність виступає у дослідженнях соціально-психологічним феноменом, видом соціальної ідентичності. Його основу складає професійнесамовизначення людини в соціальній групі (Н. Л. Іванова, О. М. Конєва). Професійна ідентичність є системним, багатовимірним, інтегративним і самостійним психічним явищем, і розуміється як психологічна значимість для особистості тотожності з референтною групою, своєрідна ментальність (Л. Б. Шнейдер), функціональне і екзистенційне сполучення людини і професії (Т. В. Міщенко, Ю. П. Поваренков). Вчені підкреслюють, що становлення власної ідентичності в професійній діяльності є істотним чинником у функціонуванні людини.

Усвідомлення власної професійної ідентичності є запорукою ефективної діяльності і гармонійності особистості фахівця. Кожна людина прагне ідентифікувати себе з певною професією, це дозволяє їй уникнути психологічного дискомфорту і деградації особистості. Не є виключенням і професія поліцейського.

В нашому емпіричному дослідженні взяли участь слухачі і випускники курсів первинної професійної підготовки патрульної поліції України в кількості 270 осіб. У ході дослідження були використані авторські анкети, а також опитувальник «Визначення рівня особистісної та соціальної ідентичності» А. О. Урбановича, який складається з 96 питань і 8 шкал. Аналіз особистісної та соціальної ідентичності було здійснено за такими позиціями: служба, матеріальне становище, внутрішній світ, здоров'я, сім'я, стосунки з оточуючими, майбутнє, я і суспільство, в якому живу. Нижче наводиться скорочений аналіз.

За шкалою «Служба» більше третини випробовуваних (39 %) можуть бути віднесені до високого рівня, (45 %) до середнього рівня, тобто вони мають чітке уявлення про суть, цілі та перспективи своєї роботи. Вони переконані, що служба може допомогти їм у досягненні своїх життєвих цілей. Мають бажання служити в сфері правоохоронної діяльності через 5–10 років. Досліджувані є достатньо вмотивованими, врівноваженими; на їхню думку, робота патрульними поліцейськими цілком задовольняє і відповідає їх матеріальним запитам і духовним інтересам. 16 % випробовуваних за даною шкалою характеризуються низьким рівнем показника, який може свідчити про те, що ідентифікація себе, як правоохоронця, знаходиться ще на стадії формування і інтеріоризації.

За шкалою «Моє матеріальне становище» було виявлено, що значна кількість (34 % випробовуваних високого рівня) і (40 % респондентів середнього рівня) мають чітке уявлення про свій нинішній матеріальний стан та здатні дотримуватися рамок свого бюджету. Можна сказати, що у 74 % патрульних поліцейських потреби і можливості особистості є оптимізованими і врівноваженими. Досліджувані є максимально цілеспрямованими, активними і наполегливими в поліпшенні свого матеріального становища, за рахунок виконання на високому рівні своїх професійних обов'язків. Низький рівень за шкалою «Моє матеріальне становище» показали 26% досліджуваних, які незадоволені своїм матеріальним становищем і сподіваються на допомогу близьких і рідних в поліпшенні свого матеріального становища, мають наміри брати в борг.

Результати за шкалою «Я і суспільство, в якому живу»: більше половини випробовуваних (52 %) мають середній рівень даного показника, 22 % досліджуваних демонструють високий рівень. Тобто більшість патрульних поліцейських задоволені своїм соціальним статусом у суспільстві. Вони вважають, що їхня професія важлива в сучасному суспільстві. Поліцейські переконані в тому, що сьогодні їм живеться краще, ніж 10 років тому. Схильні поділяти цінності, на яких базується сучасне суспільство. За цією шкалою 26 % респондентів характеризуються низьким рівнем показника, тобто не повністю задоволені навколишньою соціальною дійсністю, тому вони прагнуть змінити суспільство на краще. Слухачі з низьким рівнем досліджуваного показника не до кінця впевнені, що знайшли своє місце в суспільстві.

Результати дослідження психологічної задоволеності процесом професійної підготовки відображені у таблиці 1.

Таблиця 1

Психологічна задоволеність процесом професійної підготовки

№	Питання	Сповна за- доволеній	Скоріше задо- волений, ніж незадоволений	Мені байдуже	Цілком незадо- волений	Не можу сказати
1	Чи задоволені Ви процесом підготовки до професійної діяльності?	43.3 %	56.7 %	—	—	—
2	Чи задоволені Ви власною фізичною підготовкою?	40 %	53.4 %	—	3.3 %	3.3 %
3	Чи задовольня- ла Вас якість викладання	56.7 %	43.3 %	—	—	—

На питання «Якщо б Ви мали можливість заново вступати до поліції зараз, чи зробили б ви це знов?» 90 % опитуваних дало відповідь «так», 10% відповіли «не знаю». Відповіді «ні» не було отримано.

Таким чином, вивчення процесів формування професійної ідентичності патрульних поліцейських знаходиться на початковому етапі, як, власне, і самі процеси становлення поліції в Україні. З психологічної точки зору це вивчення є актуальним як для фундаментальної, так і для практичної психології, бо дозволить надати відповіді на питання про можливість чи неможливість оптимізації процесів професійного становлення в умовах скорочення термінів підготовки та зростання ролі чинника матеріальної вмотивованості; про зміни у якості підготовки фахівців правоохоронної галузі, у тому числі й щодо формування їх професійної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Урбанович А. А. Психология кризисов социальной идентичности личности / А. А.Урбанович. – Минск : Акад. МВД РБ, 2005. – 227 с.
2. Erikson E. Identity: Youth and Crisis / E. Erikson. – М. : Flinta, 2006. – 342 p.
3. Tajfel H. Social identity and intergroup behaviour / H. Tajfel // Social Science Information. – 1974. – Vol. 13. – Pp. 65–93.

Одержано 09.05.2016

УДК [351.74:37.037](477)

А. В. Забора,

*кандидат наук по физическому воспитанию и спорту,
доцент кафедры специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел;*

С. Н. Сагайдак,

*старший преподаватель кафедры специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел*

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ ПОЛИЦИИ СРЕДСТВАМИ СПЕЦИАЛЬНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Отражена разработка и внедрение в практику профессиональной подготовки будущих сотрудников полиции методики повышения психологической и специальной физической готовности к выполнению профессиональных заданий.

Ключевые слова: *физическая подготовленность, психологическая подготовка, стресс, физическое воздействие, меры принуждения.*

В современных условиях профессиональная деятельность сотрудников

ОВД во многих случаях связана с силовым воздействием на правонарушителя. Это требует от полицейских соответственного уровня психологической и специальной физической подготовленности. При этом в процессе их подготовки необходимо учитывать нормативно-правовые ограничения мер физического принуждения, и такие условия становятся доминирующими в процессе профессиональной подготовки работников полиции. Основным средством формирования психологической и физической готовности к профессиональной деятельности становятся средства, формы и методы специальной физической подготовки курсантов высших учебных заведений системы МВД [1].

В настоящее время процесс овладения профессионально-служебными навыками, эффективность формирования психологической и физической готовности к оперативно служебной деятельности будущих работников ОВД существенно усложняется недостаточным уровнем физического развития, слабым уровнем физической и психологической подготовленности контингента, поступающего в ВУЗы МВД [5; 6].

Учитывая, что правоохранительная деятельность работника ОВД во многих случаях связана с риском для жизни и становится одной из жизненно опасных профессий, проблема совершенствования системы их профессиональной подготовки является актуальной. Анализы трагических инцидентов, высоких показателей травматизма и гибели личного состава ОВД при выполнении ими служебных обязанностей свидетельствуют, что неадекватное поведение работников полиции преимущественно связана с эмоционально-волевой нестабильностью, неадекватной самооценкой, высоким уровнем тревожности, не достаточно развитыми коммуникативными и специальными двигательными навыками [1; 3].

В высших учебных заведениях силовых структур на занятиях по физической подготовки большое внимание уделяется развитию физических качеств курсантов, правильности выполнения технических элементов разных приемов мер физического воздействия, необходимому уровню методических знаний и совсем не достаточно внимания уделяется развитию и повышению психофизиологических способностей и психофизических возможностей в усложненных и экспериментальных условиях. В результате в практических действиях офицер, попадая в такие ситуации, переживает сильный стресс. Это приводит к формированию комплекса негативных состояний таких как: растерянность, нарушение сенсорных, вегетативных, моторных процессов, ухудшение способности к концентрации внимания и продуктивности мышления [2–4].

Цель и задачи исследования:

Разработать и внедрить в практику профессиональной подготовки будущих офицеров полиции методику повышения психологической и специальной физической готовности к выполнению профессиональных заданий.

Организация и методы исследования:

Экспериментальное исследование было проведено с курсантами 3 курса (50 человек) ХНУВД в течение учебного года.

Для достижения цели и решения задач исследования были использованы следующие методы: теоретический анализ и обобщение научно-методической литературы, педагогического эксперимента, психомоторное тестирование, пульсометрии, математической статистики.

Программа специальной физической подготовки курсантов экспериментальной группы отличалась от традиционной тем, что на занятиях максимально моделировались реально возможные условия экстремальных ситуаций (начиная от покрытий, климато-погодных условий, ограничение пространства, лимит времени и количества соперников), тщательным подбором наиболее весомых приемов рукопашного боя (особенно защитно-ответных действий), разработкой комбинаций приемов в зависимости от учебного материала практических занятий по огневой и тактико-специальной подготовки. Кроме этого, как в подготовительной, так и в основной части предусматривались упражнения и их комбинации на ориентировку в пространстве, дифференцировку мышечных усилий, восприятие временных отрезков, быстроту двигательной реакции на переключение внимания. В связи с такой направленностью занятий в работе были использованы следующие методы исследования: пульсометрия, измерение артериального давления, оценка способности ориентироваться в пространстве («обернуться поймать мяч»), ошибки заданного параметра силы приоритетной руки, ошибки восприятия 5 секундного отрезка времени, быстроты двигательной реакции (ловля падающей 40 см деревянной линейки), концентрация и переключение внимания (текст с таблицей Шульте).

В качестве модели поведенческой деятельности в условиях повышенного риска были использованы соревнования по рукопашному бою. Учитывая решающую роль тактики ведения боя (А. А. Передельский, 2008), анализировались тактические действия («избегание», «выжидание», «достижение») курсантов в процессе боя.

Проанализировав особенность профессиональной деятельности работников органов внутренних дел и определив профессионально важные психологические качества, было решено, что занятия по физической подготовке необходимо проводить не только на развитие физических и функциональных способностей но и широко использовать специальные комплексные занятия с использованием специальных упражнений направленных на формирование указанных качеств. Установлено, что экспериментальная программа физической подготовки позволила достоверно повысить устойчивость к психоэмоциональной нагрузки и готовности к адекватной поведенческой деятельности в критических ситуациях.

Проведенные в начале эксперимента исследования показали, что различия между данными курсантов экспериментальной (ЭГ) и контрольной групп (КГ) были не достоверны.

В конце учебного года после эксперимента были полученные результаты, которые представлены в таблице 1.

Таблица 1

**Показатели психомоторных и психофизиологических
возможностей курсантов в конце эксперимента**

<i>Показатели</i>	<i>Кг (n:21)</i>	<i>Эг (n-19)</i>	<i>T</i>	<i>p</i>
<i>Ориентировка в пространстве (бил)</i>	8,8+0,19	9,45+0,16	3,42	<0,01
<i>Ошибка заданной величины силы (%)</i>	18,7+0,34	16,4+0,53	3,65	<0,01
<i>Ошибка восприятия 5 (с) (%)</i>	13,8+0,69	10,9+0,48	3,45	<0,01
<i>Быстрая двигательная реакция (см)</i>	14,5+1,42	9,8+0,89	2,8	<0,05
<i>Психологический тест (с)</i>	39,18+1,99	32,37+1,54	2,71	<0,05
<i>ЧСС (уд/мин)</i>	33,1+3,64	23,8+2,11	2,21	<0,05
<i>Среднетестовая ЧСС (уд/мин)</i>	115,3+4,16	99,12+2,42	3,36	<0,01
<i>Точность выполнения теста (%)</i>	94,2+1,58	99,5+0,61	3,13	<0,01

Результаты экспериментальных исследований свидетельствуют , что разработанная методика специальной физической подготовки позволила существенно улучшить психофизическую готовность курсантов экспериментальной группы. Так, способность ориентироваться в пространстве в опытной группе выше на 9,9 % ($P<0,01$, $t=3,42$). Также у курсантов этой группы достоверно улучшилась способность дифференцировать величину заданных усилий приоритетной рукой ($P<0,01$, $t=3,65$) и проводит 5 секундный отрезок времени с закрытыми глазами ($P<0,01$, $t=3,45$). Разница в скорости двигательной реакции составила 32,4 % ($P<0,05$, $t=2,8$). Выполнение психологического теста показало, что способность концентрировать внимание и к его переключению у курсантов экспериментальной группы лучше на 21 % ($P<0,05$, $t=2,71$).

Экспериментальная программа физической подготовки позволила достоверно повысить психологическую устойчивость к стрессовой ситуации, о чем четко свидетельствуют вегетативные (сердечные) корреляты психологического теста. Так разница частоты пульса в начале и в конце теста в опытной группе ниже на 39 % ($P<0,05$, $t=2,21$). Средне тестовый пульс , определяемый отношением суммарного показателя ЧСС за все время выполнения теста.

Таким образом, результаты исследования показывают, что недостаточная психомоторная подготовленность приводит к повышенной , а иногда к неадекватной реакции на психоэмоциональную нагрузку, к увеличению ошибочных действий. В то же время достаточно подготовленный к такой ситуации курсант способен реально оценить создававшуюся ситуацию

и принять правильное решение. Интенсивность и выраженность реакции на стрессовую ситуацию существенно меняет психофизиологическую деятельность индивида. При этом допускает ошибки и увеличивается фактор риска в правильности решения. В связи с этим можно отметить, что повышение устойчивости к психоэмоциональной нагрузке важна для «жизненно-опасных» профессий, каковой является профессия работника полиции.

Используемая нами модель поведенческой деятельности в усложненных условиях дала возможность объективно оценить поведение курсантов, имеющих различный уровень психофизической подготовленности. Так анализ материала видеосъемок позволил установить характерные особенности организации двигательной деятельности в поединках. По преобладанию тенденции «достижение – избегание» наблюдаемые участники эксперимента разделяются на предпочитающих тактику «избегания», «выжидания» и «достижения». «Избегание» и «выжидание» относятся к категории «повышенной осторожности» в поведенческой деятельности. Такая тактика преимущественно была характерна для недостаточно подготовленных испытуемых.

Объективный контроль за более подготовленными курсантами позволил определить, что они в большей степени использовали тактику «достижения» – «защита». Их поведенческая деятельность направлена на наступательные действия и защиту, на контроль ситуации и эффективное ее использование для достижения цели.

Выводы. Установлено, что экспериментальная программа физической подготовки позволила достоверно повысить устойчивость психоэмоциональной нагрузки и готовность к адекватной поведенческой деятельности в критических ситуациях.

Перспективы дальнейших исследований. Дальнейшие исследования предполагается направить на совершенствование методики специальной физической подготовки курсантов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Артемьев В. А. Состояние страха и его роль в правоохранительной деятельности работников ОВД : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Артемьев Вадим Александрович. – Харьков, 2003. – 20 с.
3. Чуносков М. А. Формирование адекватного поведения работниками ОВД в рискоопасных ситуациях при выполнении оперативно-служебных задач : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Чуносков Михаил Александрович. – Харьков, 2003. – 20 с.
4. Горкуша В. С. Личная безопасность работника налоговой службы Украины : учеб. пособие / [В. С. Горкуша, Ю. В. Корнеев, О. В. Шамрай]. – Киев, 2005. – С. 84–87.

5. Сергиенко Ю. П. *Специальная физическая подготовка в системе профессионального обучения специалистов налоговой милиции : автореф. дис. ... канд.наук по физ. воспитанию и спорту* : 24.00.02 / Сергиенко Юрий Петрович. – Харьков, 2005. – 19 с.

6. Яреценко О. А. *Обґрунтування змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання та спорту* : 24.00.02 / Яреценко Олег Артурович. – Харків, 2008. – 20 с.

Одержано 04.05.2016

У роботі відображено розробка і впровадження в практику професійної підготовки майбутніх співробітників поліції методики підвищення психологічної та спеціальної фізичної готовності до виконання професійних завдань.

УДК 351.74

О. М. Івлєв,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг;

О. А. Моргунов,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ)

Розглянуто досвід дистанційного навчання, який можливо застосовувати при організації та проведенні занять у системі службової підготовки патрульних Національної поліції України.

Ключові слова: дистанційна освіта, поліція, службова підготовка.

Вступ. Прискорена початкова підготовка патрульних Національної поліції України протягом 2–3 місяців, безумовно, є недостатньою. Це впливає на ефективність їх службової діяльності, про що свідчать матеріали засобів масової інформації. Аналіз програм підготовки патрульних в інших країнах вказує на термін, як мінімум, у двічі більший.

Отриманні знання та сформовані уміння під час початкової підготовки, потребують удосконалення та адаптації до службової діяльності [1, с. 15–16].

Наряду з цим, специфіка службової діяльності має тенденцію до змін під впливом розвитку злочинності, що пов'язано з розвитком науково-технічного прогресу, змінами у суспільстві та інших чинників [2, с. 414–416].

Все це вимагає постійного та оперативного удосконалення рівня професійної підготовленості поліцейських.

Мета дослідження – удосконалення службової підготовки патрульних поліцейських з урахуванням вимог сучасності. Матеріал і методи дослідження. Аналіз науково-методичних літературних джерел, нормативних документів.

Результати дослідження та їх обговорення. Система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності реалізується відповідно до положення про організацію службової підготовки [3, с. 1–2]. Однак, режим несення служби патрульними, відсутність певної матеріальної бази, дефіцит висококваліфікованих спеціалістів та інші фактори не дозволяють організувати систематичне навчання в повному обсязі на якісному рівні в системі службової підготовки.

З метою оптимізації засобів навчання у службовій підготовці патрульних, ми звернули увагу на таку форму навчання як дистанційне. Дистанційне навчання є провідним та всесвітньо визнаним видом навчання [4, с. 496]. Воно характеризується наступними перевагами:

1. Гнучкість. Особи які навчаються, обирають зручний час, місце та темп навчання.

2. Модульність. В основу програм закладається модульний принцип. Кожна окрема дисципліна або ряд дисциплін, які засвоєні тим хто навчається, складають цілісне уявлення про окрему предметну область. Це дозволяє з набору незалежних навчальних курсів формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним або груповим потребам.

3. Паралельність. Навчання проводиться у сумісництві з основною професійною діяльністю.

4. Дистанційність. Відсутня залежність від відстані між викладачем та тими хто навчається.

5. Охоплення. Кількість тих хто навчається не є критичним параметром.

6. Рентабельність. Середня оцінка освітніх систем дистанційного навчання вказує, що затрати на них на 50% менш, в основному за рахунок ефективного використання наявних навчальних площ, технічних засобів інформаційних технологій, а також більш концентрованого і уніфікованого змісту навчальних матеріалів та орієнтування технологій дистанційного навчання на більшу кількість тих хто навчається [5, с. 99–100].

7. Якість навчання. Можливість залучення провідних спеціалістів для максимально можливої аудиторії з використанням мережевих систем комунікацій, концентрації інтелектуальних ресурсів на розробку доступних високоякісних навчальних матеріалів та програм, обумовлює і високий рівень професіоналізму тих хто пройшов навчання.

Запропоновані нами засоби дистанційного навчання для удосконалення тактичної підготовки патрульних поліцейських формують структуру та мають певний зміст (табл.1).

Таблиця 1

Структура дистанційного курсу

Засоби	Зміст
<i>Інформаційні матеріали</i>	Електронні підручники та посібники, лекційні матеріали, нормативно-правові акти, інструкції, рекомендації, навчальні фільми та ін., що стосується основного курсу.
<i>Банк ситуацій</i>	Фактичні ситуації які пов'язані із застосуванням поліцейського примусу, випадків нападу та протидії патрульним, інших проблемних ситуацій пов'язаних з ескалацією.
<i>Ситуаційні завдання</i>	Завдання які складені з використанням банку ситуацій із аналізом дій в них.
<i>Пакет тестів</i>	Тестові завдання для навчання, самоперевірки, атестації (проміжні та підсумковий контроль).
<i>Додаткові матеріали</i>	Інформаційні матеріали які поза межами основного курсу.
<i>Комунікація</i>	Форуми, інші форми зворотнього зв'язку.

Інформаційні матеріали необхідні для формування теоретичної бази знань у тих кого навчають. Матеріали повинні бути актуальними, якісними та відповідати меті основного курсу.

Банк ситуацій накопичується через управління поліції на місцях. Аналіз ситуацій дає змогу визначити недоліки та актуальні проблемні питання в удосконаленні підготовки патрульних, розробляти алгоритми правильних дій та використовувати їх під час навчання.

Ситуаційні завдання спрямовані на формування правильного алгоритму дій. На підставі ствердження доктора Джо Диспенза про те, що мозок не робить відмінностей між реальним і уявним, ми вважаємо, що використання таких завдань в службовій підготовці дасть змогу прискорити адаптацію отриманих знань до службової діяльності патрульними, та набути ними певний досвід.

Пакет тестів містить тести: з варіантами відповідей, «конструктор» відповідей (встановлення правильної послідовності дій), відео-тести (спрямовані на формування адекватного сприйняття ситуації, її правильній оцінці та відповідного реагування).

Додаткові матеріали спрямованні на розширення та поглиблення знань у сферах професійних інтересів.

Засоби комунікації використовуються для ведення дискусій, забезпечення безпосередньої взаємодії між тими хто навчається та фахівцями, викладачами.

Функціонування дистанційного курсу забезпечується трьома групами:

- **група розробників** складається з профільних фахівців, які розробляють та добирають інформаційні і додаткові матеріали; аналізують банк ситуацій з подальшими рекомендаціями щодо правильних дій в них; розробляють ситуаційні завдання та пакет тестів; забезпечують підтримку

комунікації через форми зворотнього зв'язку; аналізує статистику навчання та корегує курс підготовки відповідно до змін в законодавстві, вимог сучасності та специфіки регіону;

- **група наповнення** безпосередньо займається наповненням ресурсу матеріалами які надають фахівці групи розробників;

- **група підтримки** забезпечує безперебійне функціонування ресурсу в мережі та доступ до нього.

Висновки. Запропоноване нами удосконалення не забезпечить в повному обсязі тактичну підготовку патрульних. Першочергово це стосується її практичної спрямованості. Але необхідне підґрунтя у вигляді актуальних теоретичних знань, алгоритмів дій та прийнятті правильних рішень у ситуація – сформувані можливо на більш якісному рівні, а ніж при використанні засобів суто традиційного навчання.

Використання засобів дистанційного навчання в контексті службової підготовки надасть наступні переваги:

1. Патрульні самостійно обирають час для навчання, здійснюють самоконтроль рівня засвоєння матеріалу та своєї підготовки – це забезпечує свідомий підхід до навчання та надає економію часового ресурсу.

2. Певна економічна вигода у зв'язку з відсутністю необхідності забезпечення та утримання матеріальної бази для традиційної форми навчання, зменшення штатної чисельності викладацького складу.

3. Якість навчання забезпечується можливістю залучення висококваліфікованих фахівців для всієї аудиторії, та доступністю інновацій в навчанні.

4. Спираючись на статистичні данні які надає ресурс, група розробників коригує навчання за змістом та строками (виявляють недоліки за результатами тестів, проблемних ситуацій які надходять до банку), з урахуванням типовості проблем конкретної області, управління, батальйону чи роти. Такий підхід забезпечує тісний зв'язок з практикою, а також гнучкість, оперативність та відповідність навчання вимогам сьогодення.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають в науково-практичному обґрунтуванні запропонованих засобів дистанційного навчання в службовій підготовці патрульної поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлушенко В. М. *Психолого-педагогічні умови адаптації майбутніх офіцерів ВВ МВС України до професійної діяльності* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Павлушенко Валерій Михайлович. – Хмельницький, 2003. – 18 с.

2. *Кримінологія* : учебник для вузов / под ред. В. Д. Малкова. – 27-е изд., перераб. и доп. – М. : Юстицинформ, 2006. – 528 с. – (Серия «Образование»).

3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 22. – Ст. 42.

4. Сагиндыкова А. С. Актуальность дистанционного образования / А. С. Сагиндыкова, М. А. Тугамбекова // Молодой ученый. – 2015. – № 20. – С. 495–498.

5. Кюне Э. Дистанционное обучение в профессиональном полицейском образовании Саксонии: цели, условия, преимущества / Эберхард Кюне // ППД. – 2015. – № 4. – С. 97–109.

Одержано 14.04.2016

УДК 2.613.72

О. И. Камаев,

*доктор наук по физическому воспитанию и спорту
Харьковской государственной академии физической культуры;*

В. В. Колесников,

*доцент кафедры специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел*

СПОРТИВНЫЙ СТИЛЬ ЖИЗНИ КАК ОСНОВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИЦЕЙСКИХ

В сравнительном абсолютном эксперименте установлена степень влияния спортивного стиля жизни на физические, функциональные, психологические возможности и здоровье курсантов ХНУВД.

Ключевые слова: курсанты, физическая подготовка, спортивная деятельность, здоровье.

В настоящее время в условиях социально-экономической и политической нестабильности в Украине криминогенная обстановка продолжает оставаться сложной, в связи с этим нагрузка на правоохранительные структуры не уменьшается. При выполнении оперативно-служебных заданий нередко возникают нестандартные и экстремальные ситуации, требующие от работника полиции профессионализма.

Современная статистика криминальных сводок свидетельствует о том, что при совершении противоправных деяний преступники все чаще и чаще пускают в ход различные виды оружия. В силу особой опасности вооруженного преступника, непредсказуемости и импульсивности его действий, специфика контактов с ним отличается довольно высокой напряженностью и интенсивностью, многоплановостью применения физического, психологического воздействия и тактико-технических

приемов. Это могут быть действия, направленные на преследование, атакующее-наступательные, оборонительные, контратакующие действия, а чаще всего их комбинации.

Таким образом, в сложных ситуациях работник полиции всегда должен действовать быстро, точно и эффективно. Все эти умения и навыки базируются на основе общей и физической подготовленности, крепкого здоровья и высокой работоспособности [5; 6].

Согласно закону Украины «О Национальной полиции» и Положению об организации служебной подготовки работников Национальной полиции Украины занятиям физической подготовкой уделяется большое внимание. Так, во всех категориях акцентированных и возрастных группах полиции только на освоение тактики самозащиты и личной безопасности отводится от 72 до 144 часов в год. При этом, общую физическую подготовку предусматривается проводить самостоятельно. Исходя из этого, часть занятий физической подготовки имеют учебно-тренировочную, а большинство занятий, в том числе и самостоятельные, тренировочную направленность. Известно, что тренировочные занятия решают задачи развития двигательных качеств, совершенствования приобретенных двигательных навыков, улучшения личных достижений и успехов в спортивной деятельности.

Активная двигательная активность тесно связана со здоровым образом жизни. А на здоровом образе жизни базируется спортивный стиль жизни. В свою очередь, спортивный стиль жизни представляет собой упорядоченную организацию жизнедеятельности человека, направленную на укрепление здоровья, на физическое, функциональное, психическое совершенствование индивида, на развитие способности к преодолению стрессовых ситуаций и трудностей, на достижение общественно-значимых и личных результатов в спортивной и профессиональной деятельности [3; 4].

Исходя из вышеизложенного, перед данной работой поставлена **цель** – определить степень влияния спортивного стиля жизни на здоровье, физические, функциональные и психологические возможности курсантов Харьковского национального университета внутренних дел.

В экспериментальном исследовании приняли участие 34 курсанта 2 курса. Из них экспериментальную группу составили 13 курсантов, занимающихся различными видами спорта и имеющих спортивную квалификацию 1 разряда и выше. В контрольную группу входили 21 курсант, не имевшие отношения к активной спортивной деятельности.

В работе использованы следующие **методы исследования**: анализ и обобщение данных научно-методической литературы, двигательный и психологический тесты, электрокардиография, измерение артериального давления, жизненной емкости легких, массы тела, определение физического здоровья (по Г. Л. Апанасенко) и абсолютный педагогический эксперимент и методы математической статистики.

Сравнительный анализ результатов исследования физической, функциональной и психологической подготовленности курсантов свидетельствует о том, что курсанты, активно занимающиеся в избранных видах спорта, показали достоверно лучшие результаты, кроме данных кистевой силы приоритетной руки курсантов, не вовлеченных в активный тренировочный процесс (табл. 1).

Таблиця 1

Показатели физической, функциональной и психологической подготовленности курсантов

№ п/п	Исследуемые показатели	Результаты		Результаты	
		контрол. гр	эксперим. гр	t	p
1	Кистевая сила (кг)	37,6 ± 1,08	40,3 ± 0,91	1,78	> 0,05
2	Комплексно силовое упражнение (раз/мин)	48,3 ± 1,84	56,8 ± 1,19	3,88	< 0,01
3	Бег на 1000 м (сек.)	246,7 ± 4,13	230,3 ± 3,21	3,13	< 0,05
4	ЧСС (уд/мин)	72,7 ± 1,94	63,87 ± 1,13	3,97	< 0,01
5	Артериальное давление (мм/рт.ст.)	128,8/80,5	118,5/68,4		
6	Жизненный индекс (мл/кг)	62,9 ± 1,21	70,6 ± 0,98	4,93	< 0,001
7	Быстрота двигательной реакции (см)	11,9 ± 1,48	7,7 ± 0,57	2,64	< 0,05
8	Специализированный тест (с)	11,84 ± 0,49	9,68 ± 0,31	3,72	< 0,01
9	Психологический тест (с)	38,17 ± 1,89	31,34 ± 1,47	2,39	< 0,05
10	Среднетестовая ЧСС (уд/мин)	111,8 ± 3,16	97,7 ± 2,39	3,56	< 0,01
11	Уровень физического здоровья (усл.ед.)	7,68 ± 1,31	12,53 ± 0,74	3,21	< 0,01

Но и в этом тесте показатель силы руки у спортсменов на 7,2% больше данных контрольной группы.

Другие показатели физической подготовленности, а именно: комплексное силовое упражнение, бег на 1000 м, быстрота двигательной реакции у курсантов-спортсменов были лучше результатов курсантов из контрольной группы соответственно на 17,6 % (t = 3,88; p < 0,01), на 7,12 % (t = 3,13; p < 0,05), на 35,29 % (t = 2,64; p < 0,05). Таким образом, активные тренировочные занятия позволили курсантам выйти на более высокий уровень общефизической подготовленности.

Полученные данные о функциональных показателях свидетельствуют, что у курсантов, занимающихся спортом, частота пульса реже на 13,9 % (t = 3,97; p < 0,01), систолическое и диастолическое давление ниже соответственно на 8,7 и 17,6% по сравнению с данными курсантов, не принимающих участие в тренировочном процессе. Кроме того, у них жизненный индекс ниже на 12,24 % (t = 4,93; p < 0,001) данных у спортсменов. Эти результаты свидетельствуют о том, что систематическая двигательная активность развивает экономическую форму деятельности

сердечно-сосудистой системы, а дыхательная система функционирует на существенно высоком уровне.

Проведенный психологический тест с таблицей Шульца позволили установить, что курсанты-спортсмены, особенно тренирующиеся в единоборствах (борьба самбо, бокс, дзюдо, тайландский бокс Муэй-Тай, боевое самбо, каратэ и др.), умеют концентрироваться и более успешно и точно выполнить тест. Так, их результат на 21,8 % ($t = 2,39$; $p < 0,05$) лучше, чем у не тренирующихся курсантов. При этом запись электрокардиограммы в процессе тестирования показала, что среднетестовый пульс у спортсменов на 14,4 % реже ($t = 3,56$; $p < 0,01$) по сравнению с данными курсантов контрольной группы. К тому же, у двух курсантов данной группы в процессе тестирования были зарегистрированы нарушения ритма сердечной деятельности. Такое явление, очевидно, связано с развитием тормозных процессов в нервной системе при психологическом напряжении.

С целью определения уровня специальной физической подготовленности курсантов был произведен специализированный комплексный тест, выполняемый на 10-метровом участке татами на время, включающий кувырок назад, кувырок вперед, 5 ударов по боксерскому мешку, проведение броска и задержание. В данном тесте, естественно, тренирующиеся курсанты были существенно сильнее и лучше на 22,3 % ($t = 3,72$; $p < 0,01$).

Определение уровня физического здоровья позволило установить, что регулярные тренировочные занятия способствуют достижению уровня здоровья выше среднего ($12,53 \pm 0,74$), в то же время нетренирующиеся курсанты показали низкий показатель среднего уровня ($7,68 \pm 1,31$), что достоверно ниже данных курсантов экспериментальной группы ($t = 3,21$; $p < 0,01$).

Выводы. Реализация спортивного стиля жизни курсантов позволила:

- существенно укрепить их общефизическую подготовленность;
- достоверно повысить функциональные возможности сердечно-сосудистой и дыхательной систем;
- в значительной мере улучшить психологические возможности;
- существенно повысить уровень специальной физической подготовленности;
- достичь более высокого уровня физического здоровья;
- сформировать базовую основу профессиональной подготовки сотрудников Национальной полиции.

Дальнейшие исследования будут направлены на поиск более эффективных методик обучения тактике самозащиты и личной безопасности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. *Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.*

2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 22. – Ст. 42.

3. Камаев О.И. Спортивный стиль жизни – основа здоровья и профессиональной подготовки молодых специалистов / О.И. Камаев // Научно-методические и практические аспекты подготовки специалистов в технических ВУЗах : сб. науч. тр. – Белгород : Белг. тех. ун-т, 2003. – С. 290–293.

4. Суслов Ф. П. Теория и методика спорта / Ф. П. Суслов, Ж. К. Холодов. – МинФиС, 1997. – 416 с.

5. Чуносков М. О. Формування адекватної поведінки працівників ОВС у ризиконебезпечних ситуаціях виконання оперативно-службових завдань: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Чуносков Михайло Олександрович. – Харків, 2005. – 20 с.

6. Яреценко О. А. Обґрунтування змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання та спорту : 24.00.02 / Яреценко Олег Артурович. – Харків, 2008. – 20 с.

Одержано 05.05.2016

У порівняльному абсолютному експерименті встановлено ступінь впливу спортивного стилю життя на фізичні, функціональні, психологічні можливості і здоров'я курсантів ХНУВС.

УДК 342.92

І. М. Ковальов,

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО З'ЯСУВАННЯ ЗМІСТУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ВИДУ ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

З'ясовується зміст фізичної підготовки працівників поліції через призму внутрішньо організаційної адміністративної діяльності поліції. Доводиться розуміння фізичної підготовки у якості предмету адміністративно-правового регулювання як складової фізичної культури з урахуванням особливостей професійної діяльності поліцейських щодо захисту прав і свобод людини та громадянина.

Ключові слова: Національна поліція, фізична підготовка, адміністративна діяльність, внутрішньоорганізаційна діяльність.

Вступ. Важливою складовою суспільного прогресу є сфера фізичної культури і спорту. В Україні здійснюються заходи, спрямовані на формування та удосконалення цієї сфери. Аналіз ситуації засвідчує, що у розвитку

фізичної культури і спорту є ще ціла низка нереалізованих можливостей та резервів. На сучасному етапі існує об'єктивна потреба у визначенні стратегії подальших процесів на основі узагальнення та переосмислення вітчизняної практики з урахуванням положень Конституції України, законодавчих та нормативних актів, декларацій Організації Об'єднаних Націй та інших авторитетних світових інституцій, Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО, Спортивної хартії Європи.

Мета дослідження полягає в необхідності в адаптуванні сфери фізичної культури і спорту до трансформаційних процесів у державі та загальносвітових тенденцій. Не виключенням із загальних правил є рівень фізичної підготовки як складова професійної підготовки працівників Національної поліції України.

Результати дослідження та їх обговорення. Не вдаючись у полеміку щодо визначення поняття адміністративної діяльності поліції, ми схиляємося до розуміння її поняття, що запропоновано О. П. Рябенко, а саме: як врегульована нормами адміністративного права специфічна, виконавчо-розпорядча, підзаконна, державно-владна діяльність з організації та здійснення охорони прав і свобод громадян, громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження й припинення правопорушень [1, с. 20].

В адміністративній діяльності поліції традиційно виділяють два основні напрями. Перший напрямок – це суспільні відносини, які формуються в самій системі поліції (внутрішньоорганізаційна адміністративна діяльність), а другий напрямок – відносини, які формуються в зовнішній сфері (зовнішня адміністративна діяльність) [2, с. 232]. Отже, зміст внутрішньоорганізаційної (внутрішньої) адміністративної діяльності полягає в упорядкуванні відносин усередині апаратів органів та підрозділів поліції. Це – робота з персоналом, організаційна побудова органів та підрозділів поліції, ресурсне, інформаційне та інше забезпечення діяльності органів поліції.

Внутрішньоорганізаційна адміністративна діяльність спрямована на організацію роботи конкретних органів та підрозділів поліції і складається з визначення структури відповідних підрозділів, її вдосконалення, добору й розстановки кадрів, планування й координації роботи, прийняття рішень на певний період або на проведення конкретних заходів, операцій, надання практичної допомоги підпорядкованим підрозділам і поліцейським, на взаємодію з іншими службами, узагальнення й поширення передового досвіду поліцейської діяльності, контроль і перевірку виконання, заохочення працівників, їх атестування, використання дисциплінарної практики тощо [1, с. 21–22].

Враховуючи викладене, постає питання щодо відношення до адміністративної діяльності поліції саме фізичної підготовки.

Так, відповідно до ст. 1 закону України «Про фізичну культуру і спорт» [3],

фізична підготовка виступає складовою частиною одного із трьох напрямів фізичної культури, а саме: виховання різних груп населення та полягає у формуванні рухових умінь та навичок людини, розвитку її фізичних якостей і здібностей з урахуванням професійної діяльності. В свою чергу фізичне виховання різних груп населення як напрям фізичної культури, пов'язаний з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті. Фізична культура визначена законом у якості діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя.

Згідно положень ст. 30 закону України «Про фізичну культуру і спорт», фізична підготовка є частиною загальної системи навчання та виховання працівників правоохоронних органів і спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до професійної діяльності [3].

Як наслідок, вибравши основні законодавчі положення, згідно з наказу МВС України від 26.01.2016 № 50 [4] фізична підготовка в органах поліції – це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності.

Враховуючи зазначене, слід зробити висновок, що фізична підготовка безпосередньо пов'язана з професійною діяльністю поліцейського.

Більше того, рівень фізичної підготовки є однією із тих складових, що підлягає оцінці при прийнятті громадян на службу до поліції [5, с. 86]. Так, згідно з п. 4.2 наказу МВС України від 15.01.2015 № 29 «Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ» [6] під час конкурсного відбору осіб, які на основі повної загальної середньої освіти вступають на навчання для здобуття ступенів молодшого бакалавра, бакалавра, зараховуються бали сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання (результати вступних екзаменів) з визначених МВС конкурсних предметів, результати конкурсу фізичних здібностей та співбесіди (професійно-психологічного відбору). Порядок проведення вступних випробувань, нормативи та порядок проведення конкурсу фізичних здібностей визначаються правилами прийому до ВНЗ МВС.

У зв'язку із зазначеним, фізична підготовка становить окремий елемент системи підготовки, яка в свою чергу входить до системи професійної підготовки працівників поліції. В свою чергу службова підготовка в органах та підрозділах поліції організовується та проводиться в робочий час щотижня керівниками органів і підрозділів поліції.

Варто наголосити, що згідно ч. 3 ст. 30 закону України «Про фізичну культуру і спорт» встановлено, що рівень фізичної підготовки має обов'язково враховуватися при присвоєнні чергових спеціальних звань,

призначенні на вищі посади тощо [3]. Зазначене законодавче положення знайшло своє відображення на відомчому рівні у п. 4, 10 розділу 2 наказу МВС України від 26.01.2016 № 50 [4].

З метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри проводиться атестування поліцейських відповідно до наказу МВС України від 17.11.2015 № 1465 [7].

Згідно наказу МВС України від 17.11.2015 № 1465 [7] атестування поліцейських проводиться: 1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу; 2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність; 3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність. Крім того, відповідно до зазначеного наказу МВС України від 17.11.2015 № 1465 атестаційні комісії при прийнятті рішень стосовно поліцейського повинні враховувати такий критерій як оцінку з професійної і фізичної підготовки.

Висновки. Вищевикладене дає підстави зробити висновок, що фізична підготовка виступає незмінним супутником усього періоду проходження служби в поліції. Маємо констатувати, що питанням фізичної підготовки не приділено належної уваги, не дивлячись на те, що вони знаходять свій прояв у межах суспільних відносин у середині системи органів Національної поліції та урегульовані нормами адміністративного права. Отже, фізичну підготовку нами розглядається як окремий вид внутрішньої адміністративної діяльності поліції, а саме: службове атестування, проходження служби, добір та розстановка кадрів.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшому дослідженні фізичної підготовки як складової частини професійної підготовки працівників поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 256 с.*
2. *Попов Л. Л. Некоторые вопросы содержания и форм административной деятельности советской милиции / Л. Л. Попов // Труды Высшей школы МООП РСФСР. – 1962. – Вып. 7. – С. 228–270.*
3. *Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3808-12>.*
4. *Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0260-16>.*

5. *Основи управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / [О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, В. М. Василенко та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2011. – 591 с. – (Б-ка слідства та дізнання).*

6. *Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ : наказ МВС України від 15.01.2015 № 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/z0116-15>.*

7. *Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських : наказ МВС України від 17.11.2015 № 1465 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1445-15>.*

Одержано 06.04.2016

УДК 35/74(477)

Ю. В. Ковбаса,

*начальник відділу Департаменту поліції охорони
Національної поліції України*

ПСИХОЛОГІЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Розглянуто вплив психологічних якостей працівників поліції на ефективність спільної практичної діяльності.

Ключові слова: *поліція, поліцейський, психологічна підготовка, побудова команди, екстремальні ситуації, стан підвищеної психологічної напруженості.*

Діяльність поліції пов'язана з багатьма складнощами та перешкодами, що обумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Виконуючи свої безпосередні службові обов'язки із протидії злочинності працівники поліції перебувають в умовах постійного психологічного напруження. Щоденні службові завдання поліцейських, передбачають як типові ситуації, що є цілком звичними, так і екстремальні ситуації, які потребують максимальної активізації всіх ресурсів людської психіки. Ці ситуації обумовлені конфліктним характером обставин та психотравмуючим впливом умов діяльності й вирізняються у кожній окремій ситуації, що склалася на місці події та під час спілкування із громадянами.

Вивчення проблем психологічної підготовки та психологічної готовності поліцейських можна знайти у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: В. Г. Андросюка, В. І. Барка, Є. Г. Башкатова, Н. П. Букіна, В. І. Журавля, М. В. Костицького, Я. Ю. Кондратьєва, В. В. Сергієнка та інших.

Слід звернути увагу, що питання взаємодії поліцейських в умовах підвищеного психологічного напруження та екстремальних ситуаціях,

не втрачає своєї актуальності і потребує більшої уваги фахівців в умовах реформування органів поліції України.

З огляду на вказане, метою даного дослідження є аналіз та визначення особливостей взаємодії поліцейських в умовах підвищеного психологічного напруження та екстремальних ситуаціях.

Спираючись на практичну діяльність поліції України та досвіду країн Європи та США, у повсякденній діяльності правоохоронних органів найбільш поширеною є діяльність в умовах підвищеного психологічного напруження. Це обумовлено психотравмуючим впливом самих обставин служби та умов виконання службових завдань. Негативний вплив вказаних факторів пов'язаний із виконанням службових обов'язків із протидії злочинності в умовах активної протидії та ненадання допомоги з боку населення через небажання або апорію негативне ставлення до співробітництва із поліцейськими (несприятливих об'єктивних умов, трагізм злочину, погодні умови, несприятливе місце злочину тощо). Всі ці стресогенні умови діяльності спричиняють деструктивний вплив на психіку та формують низку психологічних бар'єрів, що перешкоджають ефективному виконанню поліцейськими своїх професійних обов'язків.

У свою чергу, екстремальні умови, ситуації, обставини об'єктивно містять в собі різні чинники (причини, особливості), які здійснюють потужний психологічний вплив на поліцейських, пов'язані з високим ступенем ризику, потребують великого напруження психічних і фізичних ресурсів, прийняття відповідальних та правильних рішень в умовах дефіциту часу.

Саме тому дуже важливим елементом професійної підготовки поліцейських є належна психологічна підготовка до дій в екстремальних умовах та формування професійно-психологічної готовності до дій в умовах підвищеного психологічного напруження [2].

Крім того, керівникові підрозділу поліції необхідно враховувати певні особливості співпраці полісменів. Багато залежить від комплектування персоналу групи або наряду поліції, що заступає на службу. Ці аспекти пов'язані із внутрішніми психологічними особливостями кожного співробітника та механізмами взаємодії, що відбуваються всередині малих груп, до яких належить будь-який екіпаж поліції. До них слід віднести темперамент та лідерські якості. На нашу думку, слід звертати увагу на ці аспекти ще під час підготовки поліцейських, з метою надання подальших рекомендацій щодо подальшої служби працівника.

Ураховуючи викладене, спираючись на сучасні наукові дослідження у цій галузі, можна сформулювати такі пропозиції щодо покращення спільної взаємодії поліцейських та формування у них з належної психологічної готовності під час несення служби (зокрема і в нарядах):

- приймати до уваги, що мала група зазвичай проходить три основних етапи: формальне створення групи, формування мікрогруп та утворення команди.

У випадку формування поліцейського наряду дві перші фази становлення колективу мають згорнуту форму, оскільки даний тип тимчасової групи створюється за відповідним наказом керівника підрозділу поліції, який забезпечує її вихід на зміну. Тому особливу увагу щодо процесу формування групи слід звернути саме на те, що спрацьованість такої групи проходить ці стадії протягом кількох днів або тижнів. При цьому вимоги до учасників даної групи постійно різняться в залежності від індивідуально-психологічних характеристик керівника та лідера [1];

- уникати формування колективу/наряду з недосвідчених працівників, які ще не встигли адаптуватися до умов несення служби та мають недостатній рівень усвідомлення покладеної відповідальності, що пов'язана із виконанням даного, специфічного виду діяльності;
- ураховувати особистісні якості працівників, під час формування колективу/нарядів, з метою уникнення непорозумінь, конфліктів, негативного ставлення до колег;
- забезпечувати процес постійного контролю за психологічним станом співробітників залучаючи до цього процесу працівників психологічного супроводження, які повинні надати рекомендації щодо належного комплектування персоналу [3].

Таким чином, урахування психологічних особливостей поліцейських є важливим елементом від якого на практиці залежить ефективність діяльності поліцейських. Рекомендується звертати увагу на вказані чинники під професійної підготовки та формування особового складу поліцейських і, зокрема, ураховувати особистісні психологічні якості працівників, їх темперамент та склад характеру. Аналогічний підхід має бути реалізований в процесі комплектування особового складу органів поліції та його підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барко В. І. Побудова команди та лідерство у діяльності поліцейського управління / В. І. Барко, О. Є. Лісова. – Київ : НАВСУ, 2001. – 87 с.
2. Бондаренко Я. Г. Психолого-педагогічні особливості формування готовності майбутніх працівників патрульної поліції МВС України до професійної діяльності / Я. Г. Бондаренко // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. Матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – С. 25–28.
3. Гуйван О. О. Психологічні особливості діяльності співробітників ОВС України в умовах підвищеного психологічного напруження / О. О. Гуйван // Наукові здобутки молодих науковців-правоохоронців : тези доп. підсумкової наук.-теорет. конф. (Україна, м. Київ, 28 берез. 2014 року). – Київ : ННІ ПФПМГБВВ НАВС, 2014. – 359 с.

Одержано 07.05.2016

УДК 351.74(477)

Т. В. Колісник,

кандидат юридичних наук, старший викладач

*кафедри конституційного та міжнародного права факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ІНСТИТУТ НАСТАВНИЦТВА ЯК ФОРМА IN-FIELD TRAINING ТА ІНШІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Підкреслюється важливість інституту наставництва під час реформування національної поліції України, наведено результати аналізу рис «in-field on job training» – навчання і корегування роботи вже призначених поліцейських, а також «workshop» – координаційних зустрічей поліції із партнерами залежно від тактичних завдань.

Ключові слова: міжнародний, досвід, поліція, підрозділ.

Кількарічний досвід роботи в рамках національного персоналу МВС України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки в країнах, опікуваних Організацією Об'єднаних Націй вказує на дві основні форми навчання національної поліції – це аудиторні теоретичні і практичні заняття в рамках затверджених навчальних програм, та навчання і підвищення кваліфікації поліцейських під час практичної роботи. Навчання в першій формі здійснюється на території поліцейських академій, штабів, відокремлених приміщень залежно від фактичних можливостей та наявних ресурсів, віддаленості від тренувальних центрів. Відбираються цільові групи поліцейських, завдання і мета навчання визначаються в обґрунтуванні відповідних програм курсів. А в другій – під час роботи – проводиться поліцейськими, які представляють країни-учасниці ООН в робочий час, в момент виконання офіцерами національної поліції власних функційних обов'язків, наприклад, під час відвідування місця скоєння правопорушення. Таким чином досвідчені професіонали, практичні працівники поліції часто навіть із іншої країни, держави з відмінною культурою, не говорячи про структуру поліції, отримують можливість виявити недоліки в аудиторних програмах, прогалини в теоретичних знаннях поліцейських і одразу на місці корегують роботу національної поліції. Громада відноситься до такої спільної роботи дуже позитивно, бо з їх огляду міжнародні партнери сприймаються одночасно як партнери і як окремий контролюючий суб'єкт. Суспільство бачить тренерів, як колег їх поліції, досвідчених, таких, що не припускають порушення ними закону і посадових інструкцій, справді, як нову, реформовану службу. А у випадках виникнення конфлікту, що цікаво, громада сміло і відверто апелює до таких

опікунів, висловлюючи свою недовіру до національної поліції і просячи відтворення справедливості прямо на місці, що ще більше посилює їх довіру до реформи в цілому. Таким чином, в робочий час і при безпосередньому виконанні своїх обов'язків, спілкуванні із населенням підвищується довіра суспільства до процесів розбудови служби на нових принципах визнаних в світовій практиці, контролюється дотримання закону, отримуються і фіксуються в щоденних рапортах фактичні результати аудиторних занять та пропонуються відповідні зміни до навчальних планів на майбутнє.

Світовий досвід в цілому говорить про фактичне наставництво як основний спосіб реформування поліції. То чому в Україні ми впадаємо в крайності і упереджено ставимося до працівників поліції із кілька десятирічним досвідом? Стереотипізація – явище дуже небезпечне і в українському суспільстві зараз саме воно стало важелем маніпуляції думкою суспільства. Відомо, що стереотипне мислення веде до упередженого ставлення і далі прямо до дискримінації. Чи варто створювати нове суспільство, оновлювати відносини між громадою і поліцією коли в основі реформ іноді вбачається таке негативне явище як упереджене ставлення до правоохоронців?

Другою, пов'язаною із навчанням поліцейських, формою роботи із вже призначеними правоохоронцями можна вважати workshop. Це зустрічі за участі поліції (різних структурних підрозділів), представників населення, громадських організацій, неурядових установ, тощо залежно від мети і потреб, на яких під час спільного обговорення визначаються недоліки роботи поліції, здебільшого прогалини у правовому регулюванні, проблеми координації зусиль різних партнерів на шляху досягнення спільної мети. Такі робочі зустрічі проводяться, як і навчання під час роботи залежно від фактичних потреб або ж систематично.

На відміну від першої із зазначених форм, ці зустрічі зазвичай не є відкритими для населення і не виносяться на загальне, бо їх мета – це злагоджена робота всіх задіяних у реалізацію проекту підрозділів.

Досвід викладання кількох дисциплін в різних регіонах України загалом близько півтисячі слухачів в рамках навчання нової державної патрульної служби показує, що в аудиторії відчувається суттєва різниця між професійними навичками і досвідом між поліцейськими, які пройшли атестацію і підвищують свою кваліфікацію та новобранцями. Нажаль, досвід, на відміну від теоретичних і практичних навичок, неможливо передати або набути за стислий термін навчання і тому після успішного закінчення аудиторних і практичних занять патрульні поліцейські не в змозі одразу впевнено нести службу. Вони повинні адаптуватися до нової роботи, колективу, ієрархічної системи та субординації, незвичного робочого розпорядку, особливостям психології спілкування із потерпілими і правопорушниками. До того ж, багато хто із суспільства негативно

налаштований не просто до представників колишньої міліції, а взагалі, до правоохоронців, навіть у особі нової реформованої служби. Тому тиск на новопризначених поліцейських більш ніж суворий.

Ми хочемо підкреслити важливість інституту наставництва під час реформування національної поліції України бо саме його риси вбачаються у міжнародній практиці в формі навчання і корегування роботи вже призначених поліцейських, а також у формі зустрічей поліції із партнерами залежно від мети конкретного проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Одержано 25.04.2016

УДК 342.98

О. Г. Комісаров,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Проаналізовано нормативно-правове забезпечення застосування поліцейських заходів примусу та запропоновано практичні рекомендації щодо змісту навчальних питань програм тактичної підготовки поліцейських.

Ключові слова: тактична підготовка, Національна поліція України, примус, поліцейські заходи примусу.

Вступ. Аналіз змісту Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку», Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію» та багатьох інших міжнародних нормативно-правових актів у сфері забезпечення правопорядку свідчить про наявність базових вимог до застосування поліцейськими заходів примусу, більшість яких враховано у змісті Закону України «Про Національну поліцію».

Метою дослідження є аналіз положень Закону України «Про Національну поліцію», які регламентують умови та порядок застосування заходів примусу та напрацювання практичних рекомендацій щодо змісту навчальних питань програм тактичної підготовки поліцейських.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою застосування поліцейськими примусових заходів є забезпечення подолання спротиву проведенню превентивного поліцейського заходу, відновлення публічного порядку та безпеки, локалізація негативних наслідків, у тому числі збереження місця події у первинному, незміненому стані, забезпечення фіксації та збирання речових доказів на місці події у передбачений у законі спосіб, а також затримання особи правопорушника, його доставляння до територіального підрозділу поліції.

Якщо поліцейський вважає, що мета застосування примусового заходу ним досягнута, а порушений порядок проведення превентивного поліцейського заходу відновлено він повинен припинити застосування цього примусового заходу та повернутися до виконання превентивного поліцейського заходу.

У межах заходів реагування на правопорушення, визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, заходи примусу застосовуються поліцією з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського, безпеки оточуючих, порушника.

Наслідком застосування примусу може бути затримання правопорушника у встановлений у законі спосіб, припинення правопорушення, встановлення особи правопорушника, забезпечення складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим тощо.

Для аргументації адміністративного затримання встановлюються стандарти, прийняті Європейським судом з прав людини щодо затримання осіб, яке застосовується в межах кримінального провадження. Зокрема, відповідно до прецедентів, установлених Європейським судом з прав людини, під час адміністративного затримання людина має права, передбачені ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- 1) затриманий має право на розгляд його справи судом протягом розумного строку, з дотриманням принципу відкритості та справедливості;
- 2) затриманий не вважається правопорушником доки суд не встановить факт вчинення ним правопорушення;
- 3) затриманому повинні негайно і детально повідомити суть і підстави затримання;
- 4) у нього має бути достатньо часу і можливостей для підготовки захисту;
- 5) затриманий має право захищати себе особисто або за допомогою

захисника;

6) надавати пояснення, заявляти клопотання чи вимагати допитати свідків.

7) може безоплатно користуватися послугами перекладача, якщо він не володіє мовою, на якій ведеться провадження у справі.

8) право не визнавати себе винним у вчиненні правопорушення. [1]

Перелік заходів примусу до яких може/повинен вдаватися поліцейський визначений у ч. 1 ст. 42 закону України «Про Національну поліцію» є вичерпним, при цьому застосування одного із заходів примусу унеможлиблює застосування інших заходів примусу одночасно.

Застосування фізичного сили не може вважатися найменш небезпечним із заходів примусу та таким, що має передувати застосуванню спеціальних засобів чи вогнепальної зброї.

Обрання примусового заходу здійснюється на розсуд поліцейського пропорційно рівню небезпеки реагування, а також в залежності від ситуації яка складається. В залежності від розвитку ситуації поліцейський може:

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до застосування спеціальних засобів;

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до використання вогнепальної зброї;

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до застосування вогнепальної зброї;

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї;

- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до застосування фізичної сили;

- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до використання вогнепальної зброї;

- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до застосування вогнепальної зброї;

- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї;

- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до застосування фізичної сили;

- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до застосування спеціальних засобів;

- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до активного застосування вогнепальної зброї;

- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до застосування фізичної сили;

- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до застосування спеціальних засобів;

- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до використання фізичної сили;
- здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї.

Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу

Про застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї та наслідки цього поліцейський має письмово (рапортом) повідомити свого керівника. У разі нанесення особі тілесних ушкоджень, а також активного застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний здійснити таке повідомлення негайно, а керівник, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

Перелік спеціальних засобів, які може/повинен застосувати поліцейський визначений у ч. 4 ст. 42 закону України «Про Національну поліцію» є вичерпним та може бути розділений на групи:

- засоби придатні для захисту людини від ураження різними предметами (у тому числі зброєю),
- засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника),
- засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують.

До переліку спеціальних засобів не включено елементи однострою поліцейського, засоби індивідуального захисту, а також прилади (пристрої), які мають однакові із спеціальними засобами властивості (призначення), але не включені до норм забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, що мають бути визначені наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч. 1, п. 2, 7).

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Вбачається за доцільне підготовка та схвалення проєктів програм навчальних дисциплін та впровадження їх у освітній процес вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання із викладенням означених вище питань в якості теми практичних занять та відпрацювання відповідних алгоритмів дій поліцейського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод :від 04.11.1950. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Одержано 03.05.2016

М. Г. Логачев,

кандидат психологічних наук, доцент

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ ПЕРСОНАЛОМ ПОЛІЦІЇ

Ключові слова: поліція, закон, вогнепальна зброя, критичний інцидент.

Професія поліцейського у більшості країн світу належить до групи підвищеного ризику, а служба у поліції залишається однією з найнебезпечніших. J. D. Sewwell (1983) вказує на 144 стрес-фактора професійної діяльності поліції, інші автори – на 45 (G. Gudjonsson at al., 1985).

Особливе місце у професійній діяльності поліції займає проблема високого рівня летальності та травматизації у результаті збройної протидії або нападу злочинців. За даними Федерального бюро розслідувань США у 2014 році при виконанні службових обов'язків загинуло 114 поліцейських, з яких 46 (40,4–%) від вогнепальних поранень. Департамент поліції Нью-Йорка (NYPD) з 1806 року втратив 780 співробітників, з них 321 (41,2 %) загинули у перестрілках із злочинцями. У Новій Зеландії з 1888 року загинули 49 поліцейських, з яких 29 (59,2–%) при затриманні озброєних злочинців. Аналіз причин гибелі поліцейських Фінляндії за період 1950–1997 років показав, що домінуючою є затримання озброєних злочинців (66,7–%).

Мирова статистика свідчить про те, що злочинність є одним з факторів який безпосередньо впливає на гибель поліцейських та правопорушників. Це підтвердили результати проведеного нами кореляційного аналізу. Інтерпретація отриманих даних дозволяє зробити висновок про те, що діапазон коефіцієнта кореляції у європейських країнах є досить широкий: від дуже високого (Фінляндія $r = 0,998$; Франція $r = 0,917$) до дуже низького (Ісландія $r = 0,174$). Аналогічні тенденції характерні і для інших регіонів світу. Так, злочинність і загибель поліцейських позитивно корелюється у Аргентині ($r = 0,983$), США ($r = 0,747$) та інших країнах.

Професійна діяльність поліції здійснюється у специфічних умовах, коли вірогідність застосування штатної зброї досить висока. Важливу роль при цьому відіграють правові і психологічні аспекти застосування поліцією вогнепальної зброї та спеціальних засобів. Правовий статус поліцейського, високий рівень відповідальності та специфіка професійної діяльності вимагають від нього високого рівня стрілецької культури і певних знань, навичок та вмінь, що здійснюються у системи «людина-право-зброя»

Міжнародні дослідження вказують на те, що поліцейські під час служби все частіше стикаються з тяжкими злочинами, які скоюють із застосуванням вогнепальної зброї (B.Barclay et al., 2003; J. Naeye & R. Bleijendaal, 2008; J. Timmer & G. Pronk, 2011). Тому, вогнепальна зброя є одним з ефективних засобів протидії злочинності, що дозволяє в значній мірі забезпечити захист прав особистості, інтересів суспільства та держави. Значення застосування зброї особливо зростає у сучасних умовах, коли відзначається стійка тенденція збільшення корисливо-насильницьких злочинів, скоєних з використанням вогнепальної зброї, зростання кількості випадків агресивної протидії працівникам правоохоронних органів та ін.

Основними міжнародними документами, що регламентують широкий спектр діяльності правоохоронних органів є «Кодекс поведінки ООН для посадових осіб з підтримання правопорядку» та його європейський аналог – «Декларація про поліцію», прийнята Парламентською Асамблеєю Ради Європи у 1979 році. У контексті цих нормативних актів особливе місце займають правові питання застосування персоналом органів правопорядку штатної вогнепальної зброї. Вони зобов'язують правоохоронні органи застосовувати силу тільки у разі крайньої необхідності та при наявності законних підстав по наростаючій: переконання – фізична сила – спеціальні засоби – вогнепальна зброя.

Національне законодавство більшості країн обмежує застосування сили персоналом органів правопорядку відповідно з принципом пропорційності. Так, стаття 46 закону України «Про Національну поліцію» вказує, що застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. Такі ж положення містять більшість законодавчих актів інших держав, що регламентують діяльність поліції. Під час несення служби співробітники Національної поліції Данії керуються §§15-20 закону «Про поліцію» (Politilovens), які регламентують підстави і порядок застосування табельної зброї та спеціальних засобів. Застосування зброї співробітниками поліції у ФРН регламентується федеральними і земельними законами. Згідно з §§60–62 закону «Про громадську безпеку і порядок федеральної землі Гессен» (HSOG), поліцейський має право стріляти на ураження, якщо на злочинця не діють інші заходи безпосереднього примусу. Аналогічну норму містить стаття 17 Закону про поліцію Польщі (Ustawy o Policji), яка дозволяє застосовувати вогнепальну зброю лише тоді, коли усі інші заходи примусу не дали позитивного результату.

Стаття 122-5 Кримінального кодексу Франції (Code Pénal) кваліфікує застосування поліцією зброї як самозахист або необхідну оборону.

Аналіз мирової практики застосування поліцією вогнепальної зброї вказує на те, що у різних регіонах світу вона має свою специфіку. Перш за все це стосується таких факторів, як наявність реальної загрози для життя і здоров'я поліцейського та інших осіб, рівень злочинності, незаконний обіг зброї та ін.

Застосування службової зброї є важливою частиною обов'язкових професійних навичок співробітників поліції, тому що вони постійно використовують її при виконанні службових обов'язків (Lindsay, 2004; Perrou & Farrell, 2004; Pinizzotto et al., 2005; Olsen, 2008).

ФБР США визначає вбивство злочинця співробітником правоохоронних органів під час виконання службових обов'язків, як виправдане вбивство. За даними Міністерства громадської безпеки КНР у 2014 році було застрелено 12 правопорушників (для порівняння щорічно страчують до 1700 злочинців).

З 1941 по 2008 роки у наслідок застосування поліцією Нової Зеландії вогнепальної зброї погинуло 22 злочинця. Поліція Данії з 1985–2002 роки застосовувала зброю понад три тисячі разів з яких лише 90 – на поразку (3 %). У результаті 78 правопорушників було поранено і 12 вбито.

Результати проведених нами досліджень вказують на існування певної кореляційної залежності між рівнем злочинності та кількістю вбитих поліцією злочинців. Так, у деяких країнах Європи цей показник дуже високий (Франція – $r=0,93$; Англія і Уельс – $r=0,92$), високий (Шотландія – $r=0,881$; Польща – $r=0,857$), середній (Північна Ірландія – $r=0,759$; ФРН – $r=0,72$). У інших країнах кореляційна залежність низька (Данія $r=0,475$; РФ – $r=0,439$; Фінляндія – $r=0,35$), дуже низька (Ліхтенштейн $r=0,177$) або мінусова (Туреччина $r=-0,8892$; Канада $r=-0,77269$; Бельгія $r=-0,6003$; Італія $r=-0,51441$; Румунія $r=-0,03231$). Цей феномен обумовлений різними причинами політичного, соціального або економічного характеру.

Суттєво відрізняється і показники застрелених поліцією злочинців у розрахунку на 100 тис. населення. Серед європейських країн домінують Румунія – 2,24; Фінляндія – 2,16; Бельгія – 1,98 та Польща – 1,36. Найменший рівень мають Норвегія – 0,81; Швеція – 0,92 та Іспанія – 1,01.

Необхідно констатувати, що у ряді країн поліцейські несуть службу без вогнепальної зброї (Велика Британія, Ісландія, Норвегія, Ірландія та ін.). На думку фахівців, цей феномен пов'язано з тим, що населення негативно відноситься до озброєної поліції.

Найчастіше правоохоронці застосовують зброю (на поліцейському сленгу «смертоносну силу») у критичних ситуаціях, котрі отримали назву «kill or be killed» – тобто вбити або бути вбитим. За таких обставин поліцейські, за американською моделлю, самостійно приймають рішення про застосування зброї без попередження. Результатом застосування вогнепальної зброї поліцейським повинно бути гарантоване ураження цілі першим пострілом. У результаті такої тактики співробітники правоохоронних органів США, за офіційними даними, у 2004 році вбили 1104 громадян, а у 2015 році – 1134.

Вогневий двобій на близьких відстанях між поліцейськими та злочинцями має свою специфіку: високий темп стрільби; ігнорування тактичних прийомів; індивідуальна тактика дій, навіть при діях у складі групи та ін. При застосуванні зброї час вогневого контакту триває від 2

до 5 сек., а кількість пострілів від 3 до 4 (І. А. Золотницький, 1997, A. Artwohl, 2002; T. Behr, 2004).

На результативність стрільби поліцейських безпосередньо впливає багато суб'єктивних та об'єктивних факторів. При виникненні реальної небезпеки дії поліцейського будуть визначатися рівнем його професійної підготовки та вмінням управляти своїм психічним станом в умовах екстремальної ситуації. Негативні емоційні стани (страх, ступор, шок та ін.) суттєво впливають на точність навіть автоматизованих рухів. Ще у 1907 році військовий психолог М. М. Головін вказував, що у епоху кременієвих рушниць значна кількість зброї, яку було підібрано на полі бою, виявилась зарядженою декілька разів. Ізраїльські фахівці з вогневої підготовки вказують на те, що лише 25 % поліцейських у реальному бою застосовують практичні навички та алгоритми дій, отриманих під час навчання та стрілецького тренінгу.

В умовах реальної вітальної загрози для життя та здоров'я, відсоток влучень знижується у три рази, а кількість пострілів зростає у 1,3 рази. За даними ФБР США ефективність стрільби поліцейських у екстремальних умовах складає 15–20 %, а серед злочинців лише 8–0 %. При цьому відстань ведення вогневого бою не перевищує 10 метрів. При веденні вогневого бою офіцерами Департаменту поліції Нью-Йорка ефективність стрільби знижувалась по мірі збільшення відстані. Якщо на відстані до двох ярдів (ярд-0,914 м) результативність становила 69 %, то на 25 ярдів була лише 2 %. Цей феномен отримав у спеціалістів з екстремальної психології назву «стрес критичних інцидентів» (critical incident stress, CIS).

Застосування вогнепальної зброї приводить до високого рівня психічної травматизації особового складу поліції (B. P. Gersons, 2006; A. C. Davidson, S. A. Moss, 2008). Результати досліджень свідчать про те, що до 90% співробітників поліції, які брали участь у перестрілках і 70 % поліцейських, які застрелили підозрюваного, протягом п'яти років залишили службу (M. J. McMains, 1991; J. M. Horn, 1991; M. Atchison, 1995; C. Stephens, 1996). Підрозділ, якій приймав участь у інциденті, що супроводжувався жертвами, через порушення психічної адаптації може втратити до 20% особового складу (D. Alexander, 1991; N. J. Kitchiner, 2001). Це пов'язано із патогенним впливом стресорів екстремальної ситуації та психотравмуючими наслідками застосування зброї. Поліцейські психологи назвали психічну травматизацію яка виникає у наслідок застосування зброї з летальними наслідками «травма в результаті стрілянини» (post-shooting traum). При високій інтенсивності впливу це призводить до розвитку ПТСР, депресії, схильності до суїциду та ін. Так, серед поліцейських міста Санта-Ана (штат Каліфорнія, США), які застосовували зброю для протидії злочинцям, 86 % мали симптоматику ПТСР (B. R. Carlson, 2000).

Ряд авторів вважає, що після застосування поліцейськими зброї виникає необхідність проведення комплексу екстрених спеціальних заходів

психологічного, медичного та фармакологічного характеру для ліквідації негативних наслідків (J. A. Davis, 1998; B. P. Gersons, 2005). Важливо також проведення для цієї категорії спеціального дебрифінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Twersky-Glasner A. *Police personality: What is it and why are they like that?* / A. Twersky-Glasner // *Journal of Police and Criminal Psychology*. – 2005. – № 20. – Pp. 56–67.
2. Mohandie K. *Clinical and forensic indicators of «suicide by cop»*. / K. Mohandie & J. R. Meloy // *Journal of Forensic Science*. – 2000. – № 45. – Pp. 384–389.
3. Burke K. *Markers of resilience in new police officers: Appraisal of potentially traumatizing events* / K. Burke // *Traumatology*. – 2011. – Vol. 17(4). – Pp. 52–60.
4. Miller L. *Psychological factors in occupational safety and health: beyond simple models of stress* / L. Miller. – Wellington?, 1993. – Pp. 5.

Одержано 03.05.2016

УДК 342.98

В. Я. Покайчук,

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

В. Д. Поливанюк,

кандидат юридичних наук, доцент,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Проаналізовано нормативно-правове забезпечення службової підготовки працівників Національної поліції України та запропоновано практичні рекомендації по вдосконаленню тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки поліцейських.

Ключові слова: тактична підготовка, вогнева підготовка, спеціальна фізична підготовка, Національна поліція України, концептуальні засади, службова підготовка.

Вступ. Цивілізаційний вибір українського народу та задекларований шлях інтеграції до європейського соціуму пов'язаний із курсом на побудову в Україні правової держави, яка забезпечує ефективну охорону прав і свобод людини і громадянина, верховенство права в усіх сферах суспільного життя

та залишається одним із головних напрямів державного будівництва. Що підтверджується і гарантією з боку України приєднатися до міжнародних стандартів у галузі прав людини, створення внутрішньодержавних гарантій їх здійснення, що ґрунтуються на загальноновизначених міжнародно-правових гарантіях [1].

Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості й ефективності діяльності сил охорони правопорядку.

Зазначені питання додатково актуалізуються із реформуванням МВС України, головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, (який спрямовує та координує діяльність: Національної поліції України; Національної гвардії України; Державної прикордонної служби України; Державної служби України з надзвичайних ситуацій; Державної міграційної служби України), що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, власності, інтересів суспільства та держави від злочинних і кримінально протиправних посягань, боротьби із злочинністю, виявлення кримінальних правопорушень, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, безпеки дорожнього руху, а також забезпечує формування державної політики у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, у сферах цивільного захисту, в тому числі запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та ліквідації надзвичайних ситуацій, міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів з метою забезпечення успішного виконання завдань за призначенням повинно проводитися під час службової підготовки у робочий час.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правового забезпечення службової підготовки працівників Національної поліції України та напрацювання практичних рекомендацій по вдосконаленню тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки поліцейських.

На сьогодні структурні елементи МВС України мають кожен своє бачення у професійному вихованні особового складу так, професійне виховання поліцейських здійснюється в рамках службової підготовки, як системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності [2, п. 3 р. 1]. Основними завданнями якої є:

- підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань

з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки;

- вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України;

- удосконалення керівним складом органів (закладів, установ) поліції навичок управління поліцейськими [2, п. 5 р. 1].

На наш погляд особливої уваги у професійному становленні поліцейського потребують питання опанування слухачами таких видів службової підготовки як: тактична підготовка (комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень та психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику); вогнева підготовка (комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо); фізична підготовка (комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності) [2, п. 6 р. 1].

Зазначена думка підтверджується досвідом проведення навчальних занять з дисциплін «Тактична підготовка» та «Вогнева підготовка» зі слухачами курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників патрульної поліції набутий у м. Київ, Львів, Харків, Одеса, Миколаїв, Дніпропетровськ, Херсон, Запоріжжя, Кривий Ріг, Суми.

На основі набутого досвіду кафедрою тактико-спеціальної підготовки спільно з кафедрою спеціальної фізичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ розроблено проект Концептуальних засад службової підготовки курсантів університету під час викладання навчальних дисциплін «Тактико-спеціальна підготовка», «Вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка» побудованих на взаємозв'язку та взаємозалежності змісту зазначених дисциплін, а також ступеневому (багаторівневому) підході до набуття компетентностей за професією «поліцейський».

В основу проекту Концептуальних засад також закладено положення Типового навчального плану МВС України, досвід викладання зазначених дисциплін на курсах первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників патрульної поліції, вимоги Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, пропозиції щодо змісту робочих навчальних програм з навчальних дисциплін «Тактико-спеціальна підготовка», «Тактико-спеціальна підготовка М.2», «Дії працівників ОВС при надзвичайних ситуаціях», «Організація

та проведення спеціальних операцій ОВС», схвалених на засіданні кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2 06.05.2016, протокол № 19.

Зазначений підхід на сьогодні вже закладено у зміст проекту Державного стандарту України за професією «поліцейський», підготовку якого, за ініціативою Національної поліції України, у розділах «Тактична підготовка», «Вогнева підготовка» здійснювали зазначені вище кафедри.

Концептуальні засади службової підготовки курсантів університету під час викладання навчальних дисциплін «Тактико-спеціальна підготовка», «Вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка» у вигляді структурно-логічної схеми освітньої діяльності (тематичного плану) схвалені навчально-методичною радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Підсумовуючи викладене вище вбачається за доцільне підготовка та схвалення проектів програм навчальних перелічених дисциплін та впровадження їх у освітній процес вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Празька хартія для нової Європи ОБСЄ : від 21.11.1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_058.*
2. *Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26 січня 2016 року № 50. Одержано 03.05.2016*

УДК 343.985:371.134:351.74

О. Т. Ніколаєв,

*кандидат політичних наук, доцент,
проректор Одеського державного університету внутрішніх справ;*

Є. Ф. Бахчеван,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНИХ ТА ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАНЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проаналізовано роль та місце тактико-спеціальних та оперативно-тактичних навчань у системі професійної підготовки особового складу Національної поліції України.

Ключові слова: *професійна підготовка поліцейського, тактико-спеціальна підготовка, психологічна готовність працівників поліції.*

Спроможність працівників Національної поліції України успішно виконувати покладені на них оперативно-службові та службово-бойові завдання прямо залежать від багатьох факторів, таких як якість підготовки особового складу, чітке і тактично грамотне управління силами та засобами, налагоджена система всебічної взаємодії між підрозділами та багатьох інших. Кожен із цих факторів, безперечно, має своє місце в процесі організації несення служби та впливає на якість виконання службових обов'язків працівниками поліції, але, на нашу думку, необхідно зупинитись і більш детально розглянути саме практичну складову професійної підготовки особового складу.

Велике значення під час підготовки особового складу в системі професійної підготовки поліцейських приділяється проведенню занять із тактико-спеціальної підготовки. Тактико-спеціальна підготовка є складовою частиною професійно-практичної підготовки працівника поліції і включає в себе комплекс навчальних дисциплін, мета яких – навчання особового складу Національної поліції вмілим діям під час виконання службових обов'язків у типових та екстремальних ситуаціях, підготовка керівного складу до виконання службово-бойових завдань в умовах ускладнення оперативної обстановки, в умовах надзвичайних обставин у мирний і воєнний час.

Навчальні заняття з тактико-спеціальної підготовки проводяться у складі навчальних груп за місцем навчання, служби, а також на навчальних зборах в училищах, навчальних центрах або в базових підрозділах у формі лекційних та практичних занять. Практичні заняття проводяться у формі тренінгів, рольових та ділових ігор, а також під час проведення оперативно-тактичних та тактико-спеціальних навчань. Під час занять працівники навчаються і вдосконалюють уміння й навички щодо застосування поліцейських превентивних заходів, застосування поліцейських заходів примусу, припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень, а також відпрацьовують дії при виявленні вибухових пристроїв та радіоактивних речовин. Крім того, у ході занять працівники поліції вдосконалюють навички володіння прийомками особистої безпеки в типових та екстремальних ситуаціях, при силовому припиненні протиправних проявів, а також при аваріях, катастрофах та в інших надзвичайних ситуаціях.

Аналіз діяльності працівників Національної поліції останнім часом дозволяє констатувати, що постає досить багато запитань щодо підготовки поліцейських за деякими напрямками службової діяльності. В умовах нетипової, а тим більше екстремальної ситуації працівники поліції часто виявляються недостатньо підготовленими, зокрема трапляються серйозні порушення в розстановці сил і засобів, в організації, управлінні діями нарядів і підтриманні з ними зв'язку тощо. Усе це призводить до негативних наслідків під час виконання покладених на поліцію завдань із забезпечення охорони публічного порядку та публічної безпеки взагалі, а також

при проведенні спеціальних операцій.

На нашу думку, необхідно посилити увагу до підготовки поліцейських, зокрема до тактики дій в умовах проведення спеціальних операцій, які проводяться Міністерством внутрішніх справ та підрозділами Національної поліції.

Основною формою проведення занять з особовим складом щодо тактики дій під час проведення спеціальних операцій є проведення оперативно-тактичних та тактико-спеціальних навчань.

Методика організації і проведення навчань повинна бути спрямована на відпрацювання певної теми з тактико-спеціальної підготовки та здійснення перевірки готовності особового складу Національної поліції за місцем дислокації і в цілому, реагувати на оперативну обстановку, спроможності груп оперативно-тактичного призначення приймати швидкі, тактично грамотні та прораховані рішення, керуючись виключно законами та іншими нормативними актами, відпрацьовування елементів взаємодії служб і підрозділів при виконанні поставлених завдань, організація і управління силами та засобами в умовах ускладнення оперативної обстановки та під час виконання спеціальних операцій.

У ході проведення навчань повинні відпрацьовуватися безліч взаємозалежних питань, що складаються з ряду оперативно-тактичних епізодів і розв'язуються на фоні єдиної обстановки, та усвідомлюватися проблеми діяльності Національної поліції. Під час навчань учасникам потрібно приймати рішення і реалізувати їх в умовах обмеженого часу, а вся діяльність для тих, хто навчається, повинна протікати в цьому процесі динамічно в обстановці, що швидко і безперервно змінюється (вона, як правило, ускладнюється, що потребує від тих, хто навчається, постійно зростаючої уваги).

Навчання варто готувати на реальних матеріалах підрозділів Національної поліції, а їх тематика повинна відповідати напрямам та рівню професійної підготовки, відбивати зміст і характер дій, що відпрацьовуються під час навчань, з урахуванням та особливостей оперативної обстановки.

Підводячи підсумки можна зазначити, що практичні заняття у вигляді оперативно-тактичних та тактико-спеціальних навчань у системі практичної підготовки особового складу підрозділів поліції є важливою та невід'ємною частиною всієї службово-бойової готовності працівників Національної поліції України до виконання службових обов'язків із забезпечення публічного порядку та потребує системного проведення і постійного вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Про Національну поліцію* : закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0260-16>.

3. Тактика силових дій працівників ОВС щодо припинення групових порушень громадського порядку та ліквідації масових заворушень : метод. рек. з навч. дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» / Є. Ф. Бахчеван, О. С. Геращенко, О. Т. Ніколаєв. – Одеса : РВВ ОДУВС, 2014. – 49 с.

4. Організація та проведення практичних занять з тактико-спеціальної підготовки із працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України в ситуаціях озброєної протидії з боку злочинців : метод. рек. / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. Ю. Землянський, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, В. М. Синенький, О. І. Тьорло. – Львів : ЛьвДУВС, 2013. – 79 с.

Одержано 08.05.2016

УДК 351.74:378(477)

Д. В. Столяров,

заступник начальника Вінницького вищого професійного училища
Департаменту поліції охорони

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС ТА США

Розглянуто шляхи удосконалення службової підготовки поліцейських з урахуванням досвіду ЄС та США.

Ключові слова: поліцейський, службова підготовка, психологічна підготовка, психологічна готовність, тактико-спеціальна підготовка.

Професійна діяльність поліцейських завжди здійснюється у типових та екстремальних умовах, пов'язаних із затриманням злочинців, застосуванням зброї, забезпеченням публічної безпеки і порядку під час, стихійних лих та надзвичайних ситуацій, що висуває високі вимоги до професійної підготовки працівників поліції та їх психологічної готовності. Саме тому метою даної статті є пошук шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх правоохоронців [1].

На проблеми підвищення рівня професійного навчання та службової підготовки звертала увагу значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: О. Б. Андрєєва, Н. П. Букін, Д. І. Йосифович, В. Я. Кікоть, О. В. Кравченко, М. О. Котелюх, В. В. Сокурєнко, А. М. Столяренко, В. В. Чумак та інші. Однак результати досліджень згаданих науковців ще не знайшли повною мірою своєї реалізації через постійний процес реформування системи МВС.

Оскільки реформування правоохоронної системи України тільки розпочалося, професійне навчання поліцейських ще має низку недоліків. Зокрема, це стосується психологічної підготовки майбутніх поліцейських, яка в умовах стислого терміну навчання потребує комплексного підходу до формування стійких вмінь та навичок діяти в типових та екстремальних ситуаціях. Тут слід погодитися з думкою Я. Г. Бондаренко щодо актуальності розроблення психолого-педагогічних рекомендацій по формуванню психологічної готовності слухачів першопочаткової підготовки поліцейських до впливу емоційних факторів під час професійної діяльності, до виконання завдань різного ступеня складності [1].

Доречною також є позиція щодо формування стану готовності у підготовці поліцейського повинно здійснюватися у вигляді цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки, що включає в себе засвоєння комплексу спеціальних професійних знань, умінь, навичок і вироблення необхідних особистісних якостей, а також включати в себе профільні дисципліни: тактико-спеціальну, вогневу та психологічну підготовку.

Одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських є міжнародне співробітництво з навчальними закладами та правоохоронними органами іноземних держав, що, як слушно зазначає В. М. Співак, сприятиме зростанню фахового потенціалу науково-педагогічних працівників, розвитку навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу [5].

У цьому відношенні цікавим є досвід США та країн Європейського Союзу у підготовці поліцейських.

Європейська система поліцейської освіти не розмежовує професійне навчання та професійну освіту. Поліцейська освіта у відомчих освітніх установах за основними освітніми показниками відповідає навчанню у вищих навчальних закладах. Ставиться спеціальна вимога – забезпечення такого освітнього рівня, який ні в чому не поступався б цивільному, а дипломи мали застосування і поза діяльністю поліції.

Поліцейська освіта у країнах ЄС і поліцейська підготовка в США мають трирівневу будову, завдяки якій здійснюються взаємодія та інтеграція із неспецифічними національними освітніми системами:

1) початкове навчання вступників на службу в поліцію в навчальних центрах, академіях і інших спеціальних навчальних закладах, як правило, здійснюється територіальними поліцейськими органами. Цей рівень відповідає повній середній освіті або середній професійній освіті;

2) багатoproфільна підготовка поліцейських різних спеціальностей, середнього керівного складу поліції у відомчих освітніх установах або навчальних центрах під керівництвом центральних (територіальних) органів поліцейського управління. Цей рівень зазвичай відповідає ступеню бакалавра;

3) підготовка управлінських кадрів поліції, старших і вищих офіцерів у поліцейських академіях, навчальних центрах або інших відомчих освітніх

установах, а також у загальних університетах за спеціальними програмами, які належать до поліцейської, юридичної, управлінської тощо спеціалізації. Мінімальним тут звичайно є диплом бакалавра, а максимальним – диплом магістра.

Трирівнева система професійної відомчої освіти передбачає поступове поглиблення знань, умінь, навичок у процесі просування по службі і необхідності негайного реагування на зміни у службовій діяльності.

Паралельно з основними рівнями професійної освіти діє широка багатoproфільна мережа додаткової освіти або післядипломної освіти – підвищення кваліфікації, удосконалення та перепідготовки поліцейських кадрів, яка функціонує як на базі навчальних закладів, так і у формі службової підготовки безпосередньо на місці служби. Окрім можливості отримати відомчу освіту, все більше поліцейських відряджаються або самостійно вступають до університетів, інститутів, коледжів. Почастішали випадки прийому на роботу в поліцію людей, що вже мають одну або навіть дві вищі освіти [3].

У ряді країн ЄС практикується функціонування під патронатом правоохоронних органів професійно орієнтованих ліцеїв, коледжів, курсів, шкіл для молоді, яка планує надалі служити в поліції. Крім того проводяться міжнародні та національні конференції, семінари, короткострокові курси з різноманітним науково-практичним проблемам поліцейської діяльності, після закінчення яких учасникам видаються сертифікати, що засвідчують проходження навчання [3].

Окремо слід звернути увагу на теоретичну підготовку та тактичну підготовку поліцейських, яка є найбільш широкою.

Теоретична підготовка передбачає вивчення слухачами широкого діапазону предметів, серед яких основи правознавства, судові науки, методи розслідування злочинів та проведення розвідувальної діяльності, техніка проведення опитувань і допитів, криміналістика, судова медицина, основи діловодства тощо. Теоретична частина підготовки включає також вивчення різних видів злочинності, в тому числі організованої та «білокомірцевої», розслідування наркозлочинів, а також етики, психології, педагогіки та інших соціальних і поведінкових наук.

Тактична підготовка поліцейського спрямована на якісне виконання його функціональних обов'язків: тактику самооборони і тактику затримання; спеціальну фізичну підготовку; тактику керування і тактику стрільби. Слухачі отримують ґрунтовну підготовку в тактиці проведення та планування спеціальних операцій, агентурної роботи, тактиці залучення до співпраці, негласного та електронного спостереження, розвідувальній тактиці, тактиці проведення обшуку, особистого огляду тощо. Вони проходять програму забезпечення безпеки та виживання і програму тактичних дій у критичних ситуаціях на автотранспорті [4].

Звісно, що позитивна практика підготовки поліцейських не може впроваджуватись необдуманно і хаотично. Тут має бути застосований

комплексний підхід, який би враховував міжнародні стандарти, позитивний досвід іноземних держав та вітчизняні надбання у цій галузі. За такого підходу важливого значення набувають саме принципи, на яких базуватиметься система підготовки поліцейських.

Спираючись на дослідження фахівців та науковців, можна сформулювати пропозицію щодо запровадження та апробації у вітчизняних специфічних навчальних закладах низки принципів підготовки правоохоронців, а саме:

- патріотичного виховання курсантів, що пронизуватиме увесь педагогічний процес відомчих поліцейських навчальних закладів;
- чіткої регламентації всіх дій суб'єктів педагогічного процесу (адміністрації, викладачів, інструкторів, курсантів тощо);
- потужного методичного забезпечення (насамперед інструкціями, пам'ятками, навчальними посібниками, методичними матеріалами);
- прагматичності, раціональності, конкретності у навчанні, що передбачає чітке розуміння як викладачами, так і учнями кола необхідних знань та вмінь, якими слід оволодіти у максимально стислі терміни. Кожен випускник повинен знати місце своєї майбутньої служби та посаду, а місцеві органи влади та органи поліції приймати безпосередню участь у рекрутуванні і відборі кандидатів на навчання, в управлінні навчальним закладом, його фінансуванні, складанні навчальних програм, визначенні змісту навчання;
- відкритості, прозорості для населення діяльності відомчих поліцейських навчальних закладів;
- професійної спрямованості навчання, що досягатиметься широким застосуванням практичних відпрацювань (рольові ігри, практичні заняття, дискусії, симуляція, спільне вирішення проблем, використання «Алеї Хогана»);
- психологічної комфортності навчання («почуття безпеки в групі»), що являє собою доброзичливість навчання, зміцнення віри в себе, свої можливості;
- високої інтенсивності занять з одночасним створенням належних умов для навчання і відпочинку;
- довіри до курсантів у поєднанні із жорсткою системою контролю набутих знань, умінь та навичок;
- застосування ефективних педагогічних технологій у навчально-практичній діяльності (технології дистанційного, комп'ютерного, відкритого навчання).

Наостанок варто додати, що процес удосконалення професійного навчання та службової підготовки поліцейських не є миттєвим і потребує подальшого наукового й експертного дослідження та обговорення, нормативного доопрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Я. Г. Психолого-педагогічні особливості формування готовності майбутніх працівників патрульної поліції МВС України до професійної діяльності / Я. Г. Бондаренко // *Шляхи покращення системи*

професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. Матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – С. 25–28.

2. Бесчастний В. М. Міжнародний досвід у діяльності міліції України / В. М. Бесчастний // Віче. – 2009. – № 24. – С. 8–12.

3. Кікоть В. Я. Юридична педагогіка : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Я. Кікоть, А. М. Столяренко. – Харків : Юніті-Дана, 2004. – 895 с.

4. Савченко А. Система підготовки поліцейських у США / А. Савченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://police-reform.org/articles/sistema_pidgotovki_policejskih_u_ssha.

5. Снівак В. М. Глобалізація і міжнародне співробітництво / В. М. Снівак // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 1. – С. 6–15.

Одержано 06.05.2016

УДК [351.74:355.541](477)

В. В. Федоров,

начальник кафедри огневой подготовки

Харьковского национального университета внутренних дел;

М. В. Владимиров,

кандидат наук государственного управления,

доцент кафедры огневой подготовки

Харьковского национального университета внутренних дел;

А. Ф. Бальва,

старший преподаватель кафедры огневой подготовки

Харьковского национального университета внутренних дел;

И. С. Луценко,

старший преподаватель кафедры огневой подготовки

Харьковского национального университета внутренних дел

ПРОБЛЕМЫ И ОСОБЕННОСТИ ОГНЕВОЙ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ УКРАИНЫ

Формирование навыков стрельбы у сотрудников полиции происходит в процессе обучения в учебном заведении. Существующая программа подготовки учитывает не все факторы, влияющие, на процесс обучения, и может быть усовершенствована.

Ключевые слова: *экстремальные ситуации, скоростная стрельба.*

Одним из наиболее важных и ответственных направлений подготовки сотрудников новой Национальной полиции являются вопросы применения и использования современного огнестрельного оружия.

Экстремальные и напряженные ситуации, с которыми приходится сталкиваться сотрудникам полиции, требуют немедленного действия,

как правило, в условиях жесткого дефицита времени, оказывая тем самым сильнейшее воздействие на полицейских. Одним из видов экстремальных ситуаций, с которыми сталкиваются сотрудники полиции, является ситуация применения огнестрельного оружия. Анализ случаев применения и использования огнестрельного оружия сотрудниками полиции, позволяет сделать вывод об отсутствии устойчивых навыков прицельной меткой стрельбы, в том числе по движущейся цели, в ограниченное время, после физической нагрузки, в условиях недостаточной видимости, а также недостаточный уровень теоретической и психологической подготовки.

Статистика случаев реальных огневых контактов показывает, что система профессиональной подготовки сотрудников полиции должна включать в себя три взаимосвязанных составляющих: базовая подготовка для быстрого и точного поражения цели на дальностях от 1 до 25 метров; правовая подготовка, необходимая для мгновенной оценки обстановки и принятия верного решения на применение или использовании оружия; психологическая подготовка.

Существующая система подготовки полицейских для реального огневого контакта использует не весь свой потенциал. Так при обучении слушателей не учитывается такой важный фактор как то, что кандидаты на обучение в патрульную службу полиции отобраны из разных сфер жизни, они разнятся возрастом, профессиями, жизненным опытом, а соответственно имеют разный уровень стрессоустойчивости, разное время для адаптации к стрессовым факторам, возникающим при обращении с огнестрельным оружием. Соответственно для улучшения качества обучения к каждому слушателю необходим дифференцированный подход с учетом их персональных особенностей, знаний и мотиваций.

На данное время программа огневой подготовки выполняется в интенсивном темпе, за непродолжительный срок, и не учитывает некоторые моменты, необходимые для более качественного усвоения материала по знанию материальной части оружия, мер безопасности при обращении с ним, а также привития первичных навыков в практической стрельбе.

Из-за дефицита времени усвоение материала некоторых тем происходит недостаточно глубоко, что со временем может привести к нехватке теоретических знаний в вопросах законности применения и использования огнестрельного оружия в служебной деятельности, устранения задержек при стрельбе, обслуживания оружия после службы и т.д.

Следовательно, сроки изучения программы огневой подготовки, по которой обучаются полицейские патрульной службы, необходимо увеличить, дополнив ее такими темами как, назначение частей и механизмов стрелкового оружия, чистка и смазка оружия, внутренняя и внешняя баллистика.

Существующую программу обучения можно дополнить стрелковыми упражнениями, которые в полной мере отвечали бы требованиям к подготовке современного полицейского, учитывали наиболее часто возникающие ситуации при выполнении служебных обязанностей.

Так можно в программу включить упражнения, которые необходимо выполнять в условиях ограниченной видимости (с использованием тактического фонаря и без), после значительной физической нагрузки (пробежка, отжимания, отработка приемов рукопашного боя), упражнения с использованием свето-шумовых устройств, введение большего числа элементов практической стрельбы, скоростная стрельба на сверх-коротких дистанциях. Необходимость таких упражнений подтверждается статистикой. Так, например, в подразделениях полиции и жандармерии зарубежных стран уделяют особое внимание теории и практике скоростной стрельбы из пистолета в условиях ближнего боя. По мнению зарубежных специалистов, все большее значение приобретает не умение быстро стрелять вообще, а именно то время, за которое стрелок может открыть прицельный огонь по цели. Данные по применению огнестрельного оружия полицейскими США свидетельствуют, что огневой контакт до выхода из строя одного из противников в среднем длится 3 секунды, и обе стороны в среднем успевают произвести по 3 выстрела. В 75 % случаев огневого контакта расстояние не превышает 6 метров. При этом результативность стрельбы у сотрудников полиции США колеблется в пределах 20–25 %, а у преступников 10–12 %.

Подводя итог, хотелось бы отметить, что в целях оптимизации процесса обучения полицейских, необходимо дополнить существующую программу новыми, наиболее адаптированными к реальной ситуации стрелковыми упражнениями, интервал между занятиями в одной учебной группе целесообразно планировать в один – два дня, а количество слушателей в группе сократить до 15 человек. Кроме того проведение занятий со слушателями патрульной полиции, по существующей программе обучения и в очень сжатые сроки способствует, привитию только первичных навыков в обращении с оружием, которые в дальнейшем должны обязательно совершенствоваться в системе служебной подготовки.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Чмиль М. А. Особенности психологической подготовки работников ОВД к стрельбе в экстремальных условиях / М. А. Чмиль. – ХНУВД, 2004.
2. Глуценко В. Ф. Обучение скоростной стрельбе из пистолета Макарова / В. Ф. Глуценко, А. А. Колоколов. – Киев, 1994.

Одержано 08.05.2016

Формування навичок стрільби у співробітників поліції відбувається в процесі навчання в навчальному закладі. Існуюча програма підготовки враховує не всі фактори, що впливають на процес навчання, і може бути вдосконалена.

УДК 796.011.3–796.8

О. В. Хацаюк,

*старший викладач кафедри фізичної підготовки та спорту
Національної академії Національної гвардії України, м. Харків;*

О. А. Соколов,

*старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ ХНУВС ТА НАНГУ

Розглянуто перспективи розвитку та удосконалення професійно-прикладних навичок рукопашного бою курсантів-правоохоронців системи МВС України із використанням сучасних технічних засобів навчання.

Ключові слова: технологія, навчально-тренувальні заняття, технічний арсенал, сучасні технічні засоби навчання.

Постановка проблеми. Сучасний стрімкий розвиток науково-технічного прогресу характеризується різноманітними змінами у суспільстві. Новітні винаходи, сучасні технології, розробки приносять людству користь, полегшують умови праці, тощо.

Вище викладене у свою чергу значним чином інтенсифікує процес підготовки висококваліфікованих спортсменів – єдиноборців до відповідальних змагань, а у правоохоронній діяльності – підвищує рівень професійної підготовленості представників Національної поліції України, військовослужбовців НГУ та представників інших державних силових структур.

Службово-бойова діяльність правоохоронців МВС України передбачає силове затримання, а в разі крайньої необхідності і ліквідацію правопорушників, злочинців, терористів та інших кримінальних елементів, які під час силового затримання у переважній більшості випадків чинять опір. Особливо під час виконання завдань за призначенням в зоні АТО на сході України. У даному випадку від вірного та ефективного застосування техніки рукопашного бою залежить власне життя представників закону та цивільних осіб, які знаходяться у районі оперативних дій.

У свою чергу рукопашний бій, як складова спеціальної фізичної підготовки курсантів – правоохоронців МВС України під час силового затримання відіграє важливу роль, тому дослідження та удосконалення даного розділу досліджуваного єдиноборства являється практичним завданням для курсантів-правоохоронців-майбутніх офіцерів.

У відповідності до результатів останніх статистичних даних аналітиків МВС України, розробка сучасної технології удосконалення техніки

службово-прикладного рукопашного бою дозволить зменшити кількість випадків травматизму, поранень та загибелі правоохоронців МВС України під час виконання службово-бойових обов'язків, тому цей напрямок являється пріоритетним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених питанням удосконалення техніки єдиноборств, які прийняті на озброєння у силових структурах зарубіжних країн дозволив зробити висновок, що у цих підрозділах даному виду професійної підготовки приділяється достатньо уваги [2; 3]. У більшості розвинутих зарубіжних країнах для підвищення професійної майстерності правоохоронців працюють наукові центри, сучасні наукові лабораторії, які оснащені за останнім словом науки і техніки, мають підтримку зі сторони держави.

Аналіз дослідження техніки бойових мистецтв прийнятих на озброєння правоохоронних підрозділів зарубіжних країн, дозволив зробити висновок, що питанням удосконалення техніки рукопашного бою приділяють у даних країнах недостатньо уваги. Більшість досліджень зарубіжних вчених в галузі службово-прикладних видів єдиноборств, розглядають ударну техніку як пріоритетну, що у свою чергу не враховує переваг використання комбінованої техніки.

Дослідженням техніки бойових мистецтв закордоном і впровадження отриманих результатів у систему професійної підготовки силовиків займалися слідуючі відомі фахівці: М. Б. Ингерлейб (2002 р.) [4], К. С. Ашикага (2007 р.) [1] та інші.

На теренах колишнього СНД питанням удосконалення технічної майстерності бойового та спортивного самбо займалися: В. А. Спірідонов, А. А. Харлампієв, А. Е. Тарас, М. Ф. Шабето, Д. Л. Рудман, Ф. М. Зезюлін та інші. Дослідження даних авторів не передбачають використання сучасних комп'ютерних технологій під час навчально-тренувального процесу.

Питанням раціоналізаторсько-винахідницької роботи у сфері бойових мистецтв, які використовують кидкову техніку займалися: В. В. Беліков, В. В. Лялько, А. М. Лапутін, О. В. Хацаюк та інші. Більшість розробок вищезгаданих раціоналізаторів – винахідників на даний момент являються застарілими. Деякі зразки являються досить складними в плані масового застосування під час навчально-тренувального процесу та поточного технічного обслуговування.

Формулювання цілей статті. Розробка сучасної методики удосконалення техніки службово-прикладного рукопашного бою курсантів – правоохоронців ХНУВС та НАНГУ із використанням сучасних технічних засобів навчання.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення ефективності розробленої нами перспективної методики удосконалення техніки службово-прикладного рукопашного бою правоохоронців даної категорії на основі використання сучасних технічних засобів навчання нами було

проведено педагогічний експеримент (травень 2015 р. – травень 2016 р.), який проводився на базі НАНГУ та ХНУВС. У педагогічному експерименті прийняли участь курсанти правоохоронці вище зазначених навчальних закладів системи МВС України ($n=100$). Для визначення ефективності розробленої нами технології, було визначено експериментальну групу ЕГ ($n=50$) та контрольну групу КГ ($n=50$). КГ-під час навчально-тренувальних занять зі спеціальної фізичної підготовки використовувала традиційну методику удосконалення техніки рукопашного бою. ЕГ-під час навчально-тренувальних занять зі СФП, у якості технічних засобів навчання використовувала відеокomp'ютерну програму експрес-аналізу техніки єдиноборств «Katsumoto».

Також слід зазначити, що під час навчально-тренувальних занять з рукопашного бою (у рамках СФП), досліджувані ЕГ відпрацьовували техніку РБ в умовах наближених до практичного застосування під час службово-бойової діяльності правоохоронців.

Кінцева фаза відпрацювання технічних дій РБ передбачала проведення больових прийомів на руки, ноги з подальшим зв'язуванням, (одяганням наручників) та конвоюванням, а в разі можливого активного опору відпрацьовувалися прийоми задушення. Відпрацювання кидків проводилося у різні сторони, цим самим було ліквідовано асиметрію досліджуваних ЕГ. Методика оволодіння даними технічними діями передбачала проведення навчальних сутичок із різними партнерами у різних варіативно-конфліктних умовах поєдинку. Під час навчально-тренувальних занять використовувався весь арсенал техніки РБ.

Порівнюючи показники до та після використання розробленого нами інструментарію спрямованого на удосконалення техніки РБ правоохоронців МВС України було встановлено, що результати отримані після педагогічного експерименту у досліджуваних груп суттєво підвищилися у порівнянні із вихідними даними і ці відмінності в основному достовірні ($EГ\ P<0,05$).

Висновки. В результаті наших досліджень розроблено сучасну методику удосконалення техніки службово-прикладного рукопашного бою курсантів правоохоронців МВС України (ХНУВС та НАНГУ). Крім цього розроблена нами сучасна технологія дозволила підвищити рівень бойової готовності досліджуваних правоохоронців.

Результати дослідження впроваджені у практику спеціальної фізичної підготовки слухачів та курсантів НАНГУ і ХНУВС.

Перспективи подальших розвідок. Розробка нового інструментарію та удосконалення існуючого, спрямованого на ефективне і якісне удосконалення техніки єдиноборств прийнятих на озброєння правоохоронних підрозділів МВС України являється перспективним напрямком подальших розвідок. Дане положення дозволить суттєво підвищити рівень бойової готовності підрозділів і частин МВС України, зменшити кількість травмувань, поранень та загибелі особового складу під час виконання службово-бойових завдань покладених на правоохоронців

МВС України, особливо під час виконання завдань за призначенням в зоні АТО на сході України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Артем'єв В. О. Спеціальна фізична підготовка працівників ОВС України : підручник / В. О. Артем'єв, О. А. Яреценко, В. В. Сергієнко. – Харків : [б.в.], 2011. – С. 177–184.*
2. *Ашикага К. С. Джиу-джитсу. Мастера единоборств / К. С. Ашикага // Гранд-Фаир, 2007. – 208 с.*
3. *Губанов А. В. Основы организации и функционирования полиции зарубежных государств и использование их опыта для совершенствования деятельности органов внутренних дел России : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 13.00.04 / Губанов Андрей Васильевич. – М., 1997. – 30 с.*
4. *Ермолович Г. П. Население, преступность и полиция в США / Г. П. Ермолович. – СПб., 1997. – С. 32–67.*
5. *Ингерлейб М. Б. Боевые искусства и самооборона для детей / Ингерлейб Михаил Борисович. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 125 с.*

Одержано 06.05.2016

УДК 351.741(477)

О. А. Яреценко,

кандидат наук по физическому воспитанию и спорту,
доцент кафедры специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел;

В. В. Сергиенко,

старший преподаватель кафедры специальной физической подготовки
Харьковского национального университета внутренних дел

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ СЛУШАТЕЛЕЙ ПАТРУЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ К ПРИМЕНЕНИЮ ИМИ МЕР ПОЛИЦЕЙСКОГО ПРИНУЖДЕНИЯ

Рассмотрен процесс обучения слушателей патрульной полиции приемам применения мер полицейского принуждения к правонарушителям, исходя из концепции многоуровневой системы управления произвольными движениями. Подчеркнута необходимость тщательного отбора и широкого использования специально-подготовительных упражнений для формирования соответствующего уровня специальных координационных способностей у слушателей полиции.

Ключевые слова: меры полицейского принуждения, антиципация, фоновые уровни, интуитивно-автоматический навык, сенсорно-перцептивная направленность, фоновые коррекции.

Постановка проблеми. В условиях сложной криминогенной обстановки, характерной для настоящего времени, ведущая роль в обеспечении общественного порядка принадлежит патрульной полиции. При выполнении профессиональных обязанностей работникам полиции приходится прибегать к применению мер полицейского принуждения. В этих случаях эффективность выполнения необходимых действий зависит от уровня специальной физической подготовленности сотрудников полиции.

Программой специальной физической подготовки полицейских предусмотрено овладение ими мерами полицейского принуждения против правонарушителей. На занятиях по этому разделу, который называется «Защита от нападения», слушатели-полицейские овладевают умениями и навыками самозащиты, задержания и сопровождения. Основными средствами на этих занятиях являются болевые приемы, удушения, броски и различные защитные действия от нападения. В системе МВД Украины ведутся исследования в области изучения характеристик двигательных действий участников противостояния в экстремальных ситуациях, изучаются возможности упреждающих действий в конкретной обстановке, исследуются возможности формирования интуитивно-автоматического навыка применения адекватного реагирования полицейскими. Результаты исследований используются для совершенствования методики формирования у слушателей необходимых специальных умений и навыков. Вместе с тем некоторые проблемные вопросы остаются нерешенными. К их числу относится проблема недостаточного уровня общей координационной подготовленности слушателей новой полиции, приступающих к изучению специальных приемов и действий, что отрицательно сказывается на ходе и конечных результатах обучения.

Цель работы – обосновать необходимость активизации общей координационной подготовки слушателей полиции для повышения эффективности овладения и применения мер полицейского принуждения, а также оптимизации защитных действий от возможного нападения.

Задача исследования – определить возможность повышения уровня общей координационной подготовки у слушателей полиции, проанализировать динамику овладения ими умений и навыков защитных действий при отражении нападения и задержания правонарушителя.

Методы исследования: теоретический анализ и обобщение данных научно-методической литературы по проблеме развития координационных способностей человека; наблюдение и анализ учебного процесса; беседы с преподавателями и слушателями.

Данные исследования направлены на внедрение в учебный процесс специально-подготовительных и вспомогательных упражнений сенсорно-перцептивного характера.

Успешность обучения приемам полицейского принуждения и умение применять их в экстремальных условиях и неожиданных ситуациях, зависит от уровня развития координационных способностей (то есть ловкости) обучаемых. Исходя из концепции Н. А. Бернштейна, считавшего, что овладение координацией движения различной степени сложности осуществляется на четырех уровнях, опишем их:

Уровень А: управление мышцами шеи и туловища, обеспечивающий тонус всей мускулатуры и плавные, длительные движения;

Уровень В: уровень мышечно-суставных уязок, обеспечивающий восприятие собственного тела (биозвеньев);

Уровень С: уровень пространства (или пространственного поля), обеспечивающий восприятие пространства (перцепция);

Уровень Д: уровень действий, обеспечивающий формирование автоматизмов [3; 5].

Из современных представлений о механизме построения движений следует, что овладение такими координационно-сложными действиями как меры принуждения полицейскими происходит на уровне Д с обязательным участием нижележащих уровней, в первую очередь, С и В. Эти уровни, являясь фоновыми по отношению к высшему уровню Д, то есть содержащие двигательные фоны и механизмы, основаны на тех движениях, фрагменты которых используются при изучении ранее незнакомых двигательных действий. Например: каты в карате.

Физиологическим базисом, определяющим сроки овладения теми или иными движениями является пластичность нервной системы и адаптивность сенсорных систем. Опираясь на труды Н. А. Бернштейна, В. И. Лях своими исследованиями показал, что в зависимости от уровня управления движениями, координационные способности (КС) человека следует разделить на два больших класса: в одном классе ведущим является уровень С (фоновыми – уровни В и А: телесная ловкость), в другом классе координационные способности реализуются на высшем уровне Д, а фоновыми являются уровни С, В, А (предметная, или ручная ловкость). По мере овладения движениями функция управления ими передаются с высшего уровня на нижележащий. В итоге контроль сознания уменьшается, вырабатываются автоматизмы, быстрота и эффективность использования ресурсов увеличивается. При этом активизируется процесс антиципации – предвосхищения событий, что позволяет практически мгновенно осуществлять адекватные действия при изменении ситуации в экстремальных условиях защиты от нападения, а также задержания сопротивляющегося правонарушителя.

Анализ требований специальной литературы, беседы и наблюдения, дополненные личным опытом преподавания, убеждают, что значительная часть слушателей патрульной полиции к началу занятий физической

подготовкой не располагают необходимым двигательным опытом. Фоновые коррекции в нижележащих уровнях управления движениями у них недостаточны и сравнительно слабо увязаны, соответствующие функциональные системы отсутствуют, что снижает эффективность обучения и качества овладения изучаемым материалом. Таким образом, уровень освоения слушателями полиции приемов принуждения остается недостаточным [1; 2].

Результаты исследования. В исследовании участвовали пятнадцать курсантов первого курса Харьковского национального университета внутренних дел. Занятия проходили в часы спортивно-массовой работы, всего состоялось восемь занятий. На них изучались приемы задержания, а именно «узел руки сверху», «дожим кисти за спиной», «рычаг руки наружу», «опрокидывание назад за голову». Для изучения динамики овладения техникой выполнения приемов использовались результаты, показанные слушателями на каждом занятии. На первых двух занятиях слушателями выполнялись только подводящие упражнения сенсорно-перцептивной направленности на левую и правую руки. На третьем занятии они приступили к изучению приемов задержания правонарушителей в медленном темпе. Такие типичные ошибки при выполнении приемов как неплотный захват кисти руки, потеря фиксации замка на предплечье, потеря контроля при дожиге кисти практически не проявлялись.

Исследованием было выявлено, что физические упражнения специально-подготовительной направленности оказались достаточно эффективными для повышения качества овладения изучаемого материала, относящегося к теме задержания и сопровождения правонарушителя. Тем самым была подтверждена гипотеза исследования о том, что наполняемость высшего уровня Д зависит от состояния фоновых уровней С и В.

Выводы. Путем изучения специальной литературы, дополненного наблюдениями и собственным опытом преподавания были установлены причины, снижающие качество овладения слушателями полиции техникой задержания правонарушителя. Они заключаются в отсутствии у слушателей необходимого двигательного опыта в рукопашных схватках в результате чего в фоновых уровнях С, В не достает соответствующего «материала» для поставки его на вышележащий уровень Д, управляющий процессом реализации требуемых при задержании умений и навыков. Решение проблемы находится в необходимости повышения объема, разнообразия и тщательности подбора специально-подготовительных и вспомогательных упражнений, используемых на занятиях для формирования и совершенствования у слушателей полиции общих координационных способностей.

Перспективы дальнейших исследований. Предполагается продолжение исследования в данном направлении, результаты которых позволят повысить качество общей координационной подготовленности слушателей полиции.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бернштейн Н. А. О ловкости и ее развитии / Н. А. Бернштейн. – М. : Физкультура и спорт, 1991. – 288 с.
2. Камаев В. О. Значение двигательного-координационных способностей при обучении технике рукопашного боя сотрудников органов внутренних дел / В. О. Камаев // Спортивные единоборства: теория, практика и перспективы развития : материалы электрон. конф., 15 янв. 2004 г. – Харьков : НФУ-ХГАФК, 2004. – С. 29–31.
3. Лях В. И. Факторная структура ловкости с позиций многоуровневой системы управления произвольными движениями / В. И. Лях // Теория и практика физической культуры. – 1979. – № 5. – С. 51–54.
4. Моргунов А. А. Дифференцированный подход к определению спортивно-важных координационных способностей тайского боксера / А. А. Моргунов // Сучасні підходи удосконалення спеціальної фізичної підготовки правоохоронців МВС України АВД МВС України : зб. тез наук.-практ. семінару. – Харків, 2011. – С.60–65.
5. Яреценко О. А. Пути повышения качества обучения курсантов МВД приемам рукопашного боя / О. А. Яреценко, А. Т. Маляренко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2012. – № 5 (1). – С. 49–52.

Одержано 15.04.2016

Розглянуто процес навчання слухачів патрульної поліції прийомам застосування заходів поліцейського примусу до правопорушників, виходячи з концепції багаторівневої системи управління довільними рухами. Підкреслено необхідність ретельного відбору і широкого використання спеціально-підготовчих вправ для формування відповідного рівня спеціальних координаційних здібностей у слухачів поліції.

Наукове видання

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Збірник матеріалів
I міжнародної науково-практичної конференції
(м. Харків, 20 травня 2016 р.)

Відповідальний за випуск: П. О. Білоус, В. О. Артем'єв
Коригування: П. О. Білоус
Комп'ютерне верстання: І. Г. Хомко

Українською, англійською та російською мовами

Формат 60х84/16. Ум.-друк. арк. 29,6. Обл.-вид. арк. 26,0.
Тираж 150 пр. Зам. № 2016-14.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.